

ATU
II.
astor
viri.

TRACTATUS
VARIII.

.2.

Stimulus Pastor.

V. P. B. a. Martin.

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 111
Plúteo 5

106,5

MICHAELIS
THOMASII
DISPUTATIONES
QUAEDAM ECCLESIASTICAE.

BREVIS Christianae ac Catholicae fidei defensio,
et Iudaeorum, Mahumetanorum, atque Haereti-
corum oppugnatio.

DE ratione habendi Concilia Prouincialia ac Dioe-
cesana, et de iis quae in ipsis praecipue sunt tra-
ctanda.

ISIDORI ordo de celebrando Concilio.

DE uariis Collegiis ad utilitatem publicam consti-
tuendis.

ROMAE,
Ex domo propria.

M D LXV.

Demister J. Palen J. Amato?

*hic autor
fuit maior
censur. miss.
a S. Pontifice
ad S. Concilium
Tridentinum
ut scilicet in
Cath. ipsius
vi impressi.*

MICHAELIS
 THOMASII
 DISPVTATIONES
 QVAEDAM ECCLESIASTICAE.

BR EVIS Christianae et Catholicae fidei defensor
 et Iudaeorum, Mahumetanorum, atque Haereticorum oppugnatore.

DE ratione habendi Concilii Provincialis ac Dioecesis
 et de iis quae in ipsis praecipue sunt
 agenda.

ISIDORI ordo de celebrando Concilio.

DE variis Collegiis ad utilitatem publicam constituendis.

ROMAE
 Ex domo propria
 M D LXXV

MOTVS PROPRIVS.
 PIVS IIII PONT. MAX.

o r v proprio &c. Cum, sicut accepimus, dilectus filius Michael Thomasius nobis nuper exponi fecerit, se propria impensa imprimere uelle opus, quod ipse conficit, et cuius titulus est Michaelis Thomasi disputationes quaedam Ecclesiasticae, dubitetq. ne huiusmodi opus postmodum ab aliis sine eius licentia imprimatur, quod in maximum suum praecudicium tenderet: Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes, motu simili et certa scientia eidem Michaeli ne praedictum opus haecenus non impressum et per ipsum a Magistro Sacri Palatii approbatum, imprimendum, per decem annos post eius operis impressionem a quocunq. sine ipsius licentia imprimi, aut ab ipsis uel aliis uendi, seu in eorum apothecis uel alias uenale praeterquam a dicto Michaeli impressum uel imprimendum teneri possit, concedimus et indulgemus, inhiibentes omnibus et singulis Christi fidelibus tam in Italia, quam extra Italiam existentibus, praesertim bibliopolis et librorum impressoribus, sub excommunicationis latae sententiae, in terris uero Sanctae Romanae Ecclesiae mediate uel immediate subiectis, etiam quingentorum ducatorum auri Camerae Apostolicae applicandorum, et insuper amissionis librorum poenis, toties ipso facto, et absque alia declaratione incurrendis, quoties contrauentum fuerit ne intra decennium ab impressione dicti operis computandum, dictum opus haecenus non impressum et per ipsum Michaeli imprimendum, sine ipsius Michaelis expressa licentia dicto decennio durante imprimere seu ab ipsis uel ab aliis praeterquam a dicto Michaeli impressum

Apressum et imprimendum uendere seu uenale habere uel proponere uel ut supra habere audeant. Mandantes uni uersis uenerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis et Episcopis, eorumq. Vicariis seu officialibus in spiritualibus generalibus, et in statu temporali Sanctae Romanae Ecclesiae etiam Legatis, et Vicelegatis Sedis Apostolicae, ac ipsius status Gubernatoribus, ut, quoties pro ipsius Michaelis parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, eidem Michaeli efficacis defensionis praesidio assistentes praemissa ad omnem dicti Michaelis requisitionem contra inobedientes et rebelles per censuras Ecclesiasticas etiam saepius aggrauando et per alia iuris remedia auctoritate Apostolica exequantur, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii saecularis. et insuper quia difficile admodum esset praesentem Motum proprium ad quemlibet locum deferri, uolumus et Apostolica auctoritate decernimus ipsius transumptis uel exemplis, etiam in singulis libris impressis, plenam et eandem prorsus fidem ubique tam in iudicio quam extra haberi, quae praesenti originali haberetur, et sic per quoscumque iudices, tam ordinarios quam delegatos, tam in curia et Italia, quam extra Italiam iudicari mandamus, nulla ignorantiae praetensione admitta. Et cum absolute a censuris ad effectum praesentium, et quod sola signatura sufficiat.

Fiat I.

M I C H A E L I S.
THOMASII DISPUTATIONES
QVAEDAM ECCLESIASTICAE.
AD CAROLVM BORROMEVM
CARDINALEM AMPLISSIMVM.

EX uariis disputationibus ecclesiasticis, de quibus librum confeci, et quarum tu multas Cardinalis amplissime uidisti, hasce tres euulgare constitui: ut in his paucis experiar, quale erit doctorum ac sapientium uirorum de his nostris lucubrationibus iudicium, quas si uidero eis non displicere, studium omne in aliis poliendis et absoluendis ponam; sin minus alio mentem atque animum meum conuertam. non enim is sum, qui ita res meas amem, ut si eas doctis ac bonis uiris uideam non probari, non eas ego quoque facile negligam. Tibi uero in primis Cardinalis amplissime has opto placere, et quia tuum iudicium maximi facio, et quia tu multas doctissimorum et sapientissimorum hominum de hisce rebus commentationes collegisti. quid enim superioribus diebus

6
diebus multis consultationibus egisti, nisi ut
recta ratio constituendi Seminarii Mediola-
ni (cuius Ecclesiae tu curam ita suscepisti, ut
ei et boni ciuis, et optimi pastoris officium
exactissime praestes) explorata tibi et cognita
esset? postquam deliberationem rem ipsam
confecisti, et collegium Seminarii constitui-
sti: utinam alias huiusmodi res, ut optas, ita
conficere posses; et non contrariis aliorum stu-
diis impedireris. ad hanc autem Seminarii ra-
tionem illa nostra disputatio pertinet, in qua
de uariis collegiis ad utilitatem publicam con-
stituendis tractamus. ratio quoque provincia-
lium conciliorum, quam altera nostra tracta-
tione comprehendimus (ut spero) non erit o-
mnino inutilis: quam quidem non mea tan-
tum sponte, sed hortatu multorum praestan-
tissimorum hominum, qui eam uiderunt, e-
uulgauit. hisce duabus eam disputationem prae-
posui, in qua fidem ac religionem Christianam
et Catholicam tueor atque defendo. in ea
uero Vincentium Lyrenensem uolui imita-
ri: ita neque longa nimis oratione, neque
multis argumentis hinc & inde sumptis (quod
sine magna difficultate facere poteram) usus
sum;

7
sum; uerum praecipua tantum et maxima
quaedam capita selegi, et quae huiusmodi
mihi uisa sunt, ut a quouis cordato ac pruden-
ti uiro facile intelligi ac probari possint. id e-
nim spectauit, ut quantum poteram, homines
omni dubitatione liberarem, et in uera ac Ca-
tholica fide confirmarem. nam si nullibi sa-
lus, nisi in hac Catholicae Ecclesiae nauis repe-
ri potest; quamuis uariis malis ab aliquibus
Naucleris afficiat; omnia mihi patienter feren-
da sunt, modo in ea nauis, in qua sola salus in-
uenitur, manere possim. quid enim amentius
cogitari iis hominibus potest, qui non conten-
ti antiquitus tradita disciplina, semper aliquid
religioni addere, aut detrahare conantur, qua-
si humanum sit aliquod inuentum religio, et
non diuina uirtute Ecclesia Catholica fuerit
semper gubernata. praeclaram uero Ecclesiam
haberemus, si eorum inconstantiam ac leui-
tatem animi sectaremur, qui quotidie suas opi-
niones, et semper in deterius mutant. qui eti-
am ea utuntur erga parentes et maiores suos
impietate, ut eos non uereantur tamquam ido-
latras et impios damnare, modo ipsi impie-
tatem suam constituent. quare cum haec sint
nostra

8
nostra tempora, ut liberius quam oporteret
homines de religione loquantur et sentiant,
multiq. ob leues quasdam ratiunculas aliquan-
do nutent, iudicavi huic malo omnino esse oc-
currendum, et rationibus quibusdam a com-
muni sensu petitis horum animos esse plane
confirmandos. Hoc sane praestare conatus
sum, et hoc efficere uolui; quod si sim conse-
cutus an non, hanc nostram disputationem
legens, tu Cardinalis amplissime facile iudica-
bis: nam alias duas diu est quod legisti.

9
BREVIS CHRISTIANAE
AC CATHOLICAE FIDEI
DEFENSIO,

ET IYDAEORVM, MAHVMETANORVM,
ATQVE HAERETICORVM
OPPVGNATIO.

NON leuiter multi animi imbecillio-
ris mouentur, cum tam multas et
magnas nationes, ut sunt Turcae,
Persae, Aegyptii, tota Africa, et
Iudaei a Christiana religione dissidentes ui-
dent; quibus etiam auget dubitationem, cum
considerant inter nos tam magnas dissensio-
nes, et haereses; ut propter hanc dissensionem
aliquando diabolo instigante, et semper in ma-
lam partem impellente, dubitent fieri posse,
ut etiam inter Turcas, et reliquos qui Mahu-
metis insaniam sunt secuti, possit uera aliqua
religio reperiri: aut esse aliqua in parte Iudaeis,
tamquam antiquissimis religionis cultoribus
adhaerendum. propterea quattuor haec dispu-
tatione hac breuiter tractare constitui, addu-
ctis potius rationibus, quam diuinarum litte-

rarum locis praesertim in duabus prioribus partibus; quibus philosophi et politici quidam homines, ad quos hanc disputationem praecipue refero, non ita fortasse mouerentur; cum rationibus et communi sensu petitis, nisi sint omnis sensus expertes, repugnare non possint. Primum ergo docebo, Iudaeorum fuisse quidem aliquam, sed nunc nullam esse religionem: dein Mahumetanorum neque unquam fuisse, neque nunc esse ullam: tertium dissensiones atque haereses nihil nos mouere debere, quo minus existimemus in nobis ueram religionem reperiri: demum demonstrabo in ea parte Christianorum ueram esse religionem, qui nullam fecerunt ab aliis discessionem, sed in Patrum traditionibus permanserunt: haec omnia cum absoluerimus, disputationi huic finem imponemus. De Iudaeis nemo nostrum dubitat, fuisse inter eos aliquando ueram religionem, et uerum Dei cultum: quo etiam tempore florebat apud eos Imperium, et multis gentibus populisq. imperabant. quod si aliquando propter peccata sua uincebantur, facile emergebant, feminis etiam ad eos in libertatem uindicandos diuina prouidentia excitatis;

tis; sicut de Delbora et Iudith legimus: hos cum nunc uideamus plusquam mille quingentos annos in summa miseria iacentes, credendum ne est, Deum eos nunc singulari, ut antefaciebat, amore complecti, quos tam diu miserime permittit affligi? Sane aut nullam dicemus esse Dei prouidentiam, aut hos nullo modo dicemus Deo caros, et electos esse. quamuis enim Deus suos aliquando affligi patiatur; numquam tamen eos ita affligi permittit, ut suos esse obliuiscatur: sicut ex historia Iob, si uolumus singulari aliquo exemplo uti, discere possumus. olim enim cum Iudaeis faciebat, quod nunc etiam cum Christianis facit; ut permittat saepe partem aliquam Christiani populi a Turcis et pyratis diripi ac uexari; primum ut multi qui inter nos mali sunt puniantur, dein ut boni exerceantur: sed bonos non longo tempore patitur Deus grauibus miseriis torqueri, sed illos modis mirabilibus, etiam inter ipsos fidei nostrae hostes, ut saepe a multis audiui, iuuat: aut si eos diu affligi et morte mulctari permittit, illa eos laetitia perfundit, qua olim Martyres sanctissimos afficiebat, quorum multi tormenta non sentiebant, uerum longe

aliud est partem aliquam Christianorum pati, ut olim pars aliqua Iudaeorum in seruitutem abducebatur; aliud uniuersos nunc Iudaeos in miserrima degere seruitute. quod si dicant, uniuersos quoque olim Babilonem fuisse abductos: atqui tum floruerunt aliqui ipsorum et ualuerunt plurimum in ipsa seruitute apud Regem, et durauit ea seruitus LXX annos: at nunc omnes abiecti, et uilibus tantum officiis addicti, iam mille quingentos annos in miserrima seruitute uiuunt cum nulla spe libertatis. quis ergo dubitet eam gentem Deo propter sua nefanda peccata esse neglectam, quam uidet inter homines adeo esse despectam? olim etiam florebat apud ipsos, et in maximo pretio erat Sacerdotiū, et maxima Sacrificia ab eo populo Deo offerebantur; nunc uero, cum sine Sacerdotio, et sine ullis Sacrificiis more beluarum uiuant, ac tamquam cicadae uel anseres potius uersus Dauidicos solum decantent, cum eorū sensum ne Rabini quidem ipsorum intelligant, quatenam potest esse apud eos religio? olim quoque quantumcumque afflictiores ipsorum essent, semper erat inter illos aliquis Propheta, et erant multi sacrarum litterarum

rum et Legis peritissimi, quales nunc nulli apud eos reperiuntur. itaque cum nullum sit inter eos Regnum, nullum Sacerdotium, nullum Sacrificium, nulla iam sacrarum litterarum scientia; quo modo inter eos dicemus ueram religionem reperi posse? Sed uolo hic annotare benignitatem quandam maximam Christianorum aduersus Iudaeos, quam mihi saepe contigit admirari: quae nisi a Deo accepta et inspirata fuisset, numquam ulli homines ea usi fuissent. Primum concedimus Christum nostrum, quem filium Dei esse asseueramus, ab eis in crucem actum; et tamen fatemur Iudaeos ipsos uerum cultum Dei ante nos habuisse, et libros omnes Prophetarum, et aliorum qui inter Iudaeos sancti extiterunt, recipimus: quo modo quaeso si haec humana esset sapientia, non diuina; non eo odio contra gentem illam arderemus, quae tantum nefas in Christum, et Deum nostrum commisit; ut odio gentis non solum hos, sed illos quoque auersaremur, et abhorreremus? Nos autem, hoc est Sancta et Catholica Ecclesia, tantum abest, ut hoc unquam autumarit; ut contra Marcionem, et Manichaeos, qui odio quodam humano

humano hoc dicere, uetus Testamentum dam-
nando, tentauerunt, grauissime insurrexerit,
eosq. magis quam ipsos Iudaeos abhorruerit.
Abrahami uero fidem, Iacobi bonitatem, et
Iosephi castitatem ac mansuetudinem, quis
umquam Iudaeus ita laudauit, aut imitatus est,
sicut plurimi Christianorum fecerunt? nam si
uitas sanctorum hominum nostrorum percur-
rere omnes uoluerimus, pro uno Abrahamo
multos Abrahamos, et multos Iacobos, et in-
finitos castissimos Iosephos inter nostros exti-
tisse reperiemus. hoc etiam addere non graua-
bor, quod uerissimum est; numquam Iudaeos
a se ipsis tantam fuisse gloriam consecutos,
quantam a Christianis acceperunt: ut ex eo
aequitas et bonitas Christianorum cognosca-
tur, aut uerius diuina sapientia eos gubernans,
et diuina ueritas in eorum animis infusa. per
fidem enim Christi Romani, qui rerum potie-
bantur, et qui semper Iudaeos tamquam su-
perstitiosos et insanos erant auersati, confessi
sunt eorum cultum, quem antea abhorrebant,
meliorem quam suorum Maiorum fuisse. im-
mo, quod est omnino mirabile, Iudaeorum
dixerunt diuinum cultum fuisse, suam uero
ortum in
inanem

inanem superstitionem, et daemonum idolo-
rumq. adorationem abiecerunt. Graeci etiam
qui se omnium hominum sapientissimos iudi-
cabant, nonne idem quod Romani, aliiq.
omnes populi Iudaeorum cultum laudando
fecerunt? ac sane qui tam faciles propter inspi-
ratam ipsis a Deo ueritatem fuerunt in laudan-
do uetere Iudaeorum cultu, et repudianda ma-
iorum suorum idolatria: ii ipsi procul dubio,
si conseruanda eis sacrificia et ritus Iudaeorum
fuisent, eos quoque conseruassent. sed cum
ab Apostolis uere diuinae uoluntatis interpre-
tibus didicissent, in lege Iudaeorum quaedam
esse certa et omnino bona, ut Decalogi praece-
pta, et aliqua alia, ea quidem retinuerunt; cir-
cumcisione uero et ritus, quos eis Deus impe-
rauerat, ut proteruum populum grauitate prae-
ceptorum aequiorem tractabilioremq. face-
ret, eos omnes reiecerunt. na in circumcissione,
aliisq. omnibus iudaicis caerimoniis, ex ipsa
earum cognitione certum est, nullam solidam
uirtutem in eis potuisse reperiri: quamuis quo
tempore uiguerunt, obseruandae ab ipsis fue-
runt. ac satis benigne cum ea gente Deus age-
bat, cum alias omnes pessum et inbaratrum
ire

ire permetteret ob indignationem peccati A-
dae, si eam quibuscumque modis ab ea calami-
tate et perditione seruariet. cum autem apud lu-
daeos iam nihil manserit, praeter ineptam
quandam suarum caerimoniarum obseruatio-
nem; perierit autem Regnum, Sacerdotium, Sa-
crificia, ut ante diximus, et omnis sacrarum
litterarum scientia; efficitur necessario, ut nul-
la amplius in ea gente esse religio possit. De
Mahumetanis, quoniam tot populos, et tot na-
tiones uidemus eo errore, et iis ineptiis impli-
catis, dubitabit fortasse aliquis, magis quam
de Iudaeis: maxime cum Turcarum Imperium
florere uideat, et nostro quodam modo immi-
nere. uerum cuius cordato homini nullam
esse eorum religionem, sed meras esse nugas
et ineptias, uel sola Alcorani lectio persuade-
bit. religio autem quaenam esse potest sine
Sacerdotio, et Sacrificio? quin potius hi mul-
to magis in religione peccare mihi uidentur,
quam olim Gentiles: qui quamuis idolis sacri-
ficarent, tamen formam aliquam Sacerdotii,
Sacrificiique et caerimoniarum habebant; cum
Turcae habeant nullam. accedit, quod in qui-
bus fuit uera religio, in his semper multi sapien-
tes et

tes et docti uiri extiterunt: sic olim apud lu-
daeos multi Prophetae, et sapientes uiri fue-
runt, apud Aegyptios quoque ueteres, qui lu-
daeorum imitatione, unum Deum colebant;
multi quoque docti uiri extiterunt. In graecis
etiam Socratem, et Heraclitum, et nonnullos
alios Iustinus philosophus et martyr in nume-
rum iustorum non ueretur referre. sed Graeci
ad nostram rem non ita fortasse pertinent; quo-
niam ego non id uolo docere, in omni gente,
in qua fuit litterarum et doctrinae scientia,
fuisse ueram religionem: potuit enim occulto
aliquo Dei consilio etiam minus religiosi hoc
donum scientiae impartiri: sed hoc dico, nul-
lam fuisse gentem uerae religionis participem,
quam Deus uoluerit scientiae et doctrinae om-
nino expertem esse. nam sine litterarum scien-
tia uix, ac ne uix quidem tueri ueram religio-
nem possemus. quamuis enim principes no-
strae religionis Apostoli, miraculo quodam ru-
des et imperiti fuerint electi, at fuerunt ita a
Deo docti, ut quamuis sermonis elegantiam
negligerent, magnam tamen et reconditam
diuinamque sapientiam ostenderent. alii autem
qui post eos sunt secuti, Dionysius, Ireneus,
Iustinus,

Iustinus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Basilius, et alii omni litterarum genere fuerunt exornati: quorum multi publice alios Philosophiam, Theologiamq. docuerunt. apud Turcas autem quaenam quaeso est doctrina, aut quaenam litterarum scientia? neque mihi aliquis dicat reperiri apud illos egregios medicos, qui herbarum tantum succis multis morborum generibus medeantur: hoc enim leue est, quod potius euenit ex bonitate fructicum, quae in ea regione nascuntur, quam ab ulla exquisita scientia medicinae. sed ut dem illos esse medicos peritissimos, quid de illis maximis studiis dicemus, quae egent magna animi intentione et assidua meditatione? ut est omnis morum et Reip. doctrina, in qua leges omnes quibus res publicas tuemur, continentur? quid de Theologia? scientiam enim perfectam harum rerum nullus sine magna exercitatione habere potest: quod si hac utuntur exercitatione, ubi sunt illorum Gymnasia? ubi Academiae? quemadmodum apud Catholicos uideamus plurimas, in quibus quotidie melius studia informantur. nam apud haereticos, ut hoc obiter de illis dicamus, sicut uera religio, ita studia

studia litterarum iam diu iacere coeperunt. ita, ut in Germania, in qua antea multi docti uiri reperiabantur, uix iam aliquis mediocriter doctus, nisi sit Catholicus, aut ex illis ueteratoribus, qui a nobis desciuerunt, inueniri queat: adeo coniuncta ^{est} uera religio cum scientia litterarum. sed ne quis multitudinem tot populorum, et gentium miretur; consideret potius stultas eorum opiniones, et a communi sensu abhorrentes; cumq. eos manifeste ab omni ueritate uiderit aberrare, Deum ualde laudabit, qui se tanto beneficio affecit, ut ab illis erroribus liberarit. ac cum uideris gentem alioqui non stolidam, et in qua olim doctissimi uiri extiterunt, maxime si Afros consideres, qui nunc sunt omnium ineptissimi, qui tamen nobis Tertullianum, Cyprianum, Augustinumq. dederunt: quid aliud dicere poteris, nisi propter maxima peccata gentem illam esse ignorantia caecatam; ita, ut uereri quoque de te debeas, ne aliquo graui peccato oppressus, lumine diuino priueris. ex quo demisse et humiliter gerere nos aduersus Deum discere debemus. ac sane si quis rem accurate considerarit, non ualde raritatem hanc bonorum mirabitur.

rabitur. nam in omni hominum genere, qui ad aliquam rem uel artem animum adhibent, rari euadunt eius artis egregie, uel etiam mediocriter periti: ita rari sunt Medici, rari Iurisperiti, rari Theologi, qui in suo quique doctrinae genere excelluerint. et ut ad inferiores artes ueniamus, rari sunt sculptores, rari pictores, et id genus alii artifices. cum ergo rari sint, pro uniuersa hominum multitudine, suae artis etiam mediocriter periti; mirandum non est, cum sit ars difficillima ueritatem religionis tenere, et iuxta eam honeste uiuere, si pauci eam tenent, et se iuxta illam exercent? ego enim non uideo quid differat Christianus omni uitiorum genere inquinatus, et in eis obstinate uiuens a Turca, uel Afro; nisi quod ille grauius, quia sceleratius peccauit, punietur. quod autem Turcis, qui animum ad contemplationem ueritatis adiungere uoluerunt, diuina gratia non desit; declarant exempla aliquorum, qui superioribus annis ex diligenti Alcorani et Euangelii inspectione, ipsi per se ipsos didicerunt ineptiis esse refertum Alcoranum; contra in Euangelio nudam simplicemque ueritatem contineri. quod cum publice euulgassent,

sent, et coram Turcarum tyranno professi essent, constantissime in ea confessione mortem obierunt: quos etiam alii ante paucos annos sunt imitati. superioribus etiam diebus uidimus hic Romae duos nobiles iuuenes Turcas sponte sua, nulla ui coactos patria relicta Zaram, tantum ut disciplina Christianorum imbuerentur, uenisse. quos eius ciuitatis Episcopus rei nouitate commotus Romam uenire iussit, ut hic diligentius hominum ingenium exploraretur. qui cum uere, et ex animo salutem animae suae quaerere reperti essent, postquam diligenter fidem Christianam edocti fuerunt, cum magno honore, ut decebat cum nobilibus et tam bene animatis iuuenibus fieri, fuerunt publice baptizati. Ac sane sperarem, si aliqua essent apud illos studia litterarum, facile posse multis ineptias suas indicari: quod nunc cum ignaris litterarum non ita facile fieri potest. Imperium autem illis Deus ad puniendos et castigandos nos conseruat; quod tamen illi non aequitate legum, sed ui quadam tyrannica tuentur. cum enim nihil quisquam habeat proprium, etiam qui maximis honoribus et magistratibus functus est, de quo testari possit,
et cum

et cum omnes se Tyranni seruos fateantur, et sint reuera; nonne tyrannicam plane uim sine ulla aequitate in eorum Regno esse dicendum est? Quare, cum Regnum sine bonis et aequis legibus non tam Regnum, quam tyrannis plane dicenda sit, quae sola apud illos reperitur; desint autem Sacerdotium, Sacrificium, et omnis litterarum scientia, quamnam dicemus eorum religionem esse, in qua haec omnia desunt? Ac sane praeclaros haberet religionis duces, si quis eos superstitionibus, ineptiisque addictissimos, et omnis uerae pietatis, et doctrinae ignaros sequi cōstitueret. sed dubitabit apud se aliquis et mirabitur, quid hoc sit, quod tam multi populi, et nationes factae quodam modo a Deo ut in aeternum pereant uidentur; et dicet: cur Deus animas Iudaeorum et Turcarum infantibus creat, quas scit esse perituras? sed hoc mirari desines, si haec quae breuiter subiiciam consideraueris. Primum hoc scire te oportet, Deum qui bonitate egregia mundum hominesque creauit, legibus quibusdam sic se constrictis, ut ab illis nullo modo uelit recedere: cum enim dixisset, crescite et multiplicamini, ea se lege deuinxit, ut
cum

cum partus in utero cuiuscumque mulieris siue Iudaeae, siue Arabicae, aut Turcicae, ita conformatus esset, ut recipere animam rationalem posset, eam infunderet. ita quamuis eos perituros uideat, non uult ab ea lege sua recedere. quibus etiam melius multo est, hac luce et hac uita frui esse, quamuis in inferno postmodum propter sua peccata torqueantur, quam omnino non fuisse. Itaque negare non possumus Deum bonitate et misericordia eos sua non solum in hoc mundo, uerum etiam in inferno complecti: sed iustis ac bonis ex hac multitudine malorum infinitus cumulus utilitatum accedit. Primum enim exercentur saepe a malis et probantur: alterum, quod sentiunt se multo magis deuinctos ad agendas immensas Deo gratias, cum se uident tantis beneficiis a Deo affectos, cum tam multi se ipsos ea gratia priuauerint. nam Deus optimus, quamuis aliis quibus, quos uult eminentiores et sanctiores aliis esse, maiora gratiae dona largiatur; nullus tamen est, cui non id donet et in animum instillet, quo si uti uelit, possit effici particeps aeternae salutis. quaero autem a te, quonam pacto melius et sapientius Deus potuerit mundum

dum gubernare, an ita, ut electi omnes ipsi soli una aetate trecentum annorum, aut amplius extitissent, quos, postquam ad se Deus assumpsisset amplius nullus mundus esset: an hoc modo, cum per multas aetates permittit semper mundum plenum esse hominibus, singulis aetatibus partem aliquam electorum largiens, quos mali exercent? cum tamen ipsi illos iuuare conentur, et saepe efficiant, ut multi, qui antea erant mali, ad meliora conuertantur. an non illustrius et magnificentius est, sic mundum, quam illo modo gubernari? primum enim duratio ipsa mundi melior est, quam breuitas: dein magnificentius est Deum tam multos homines creare, qui omnes, si uelint, possunt se ipsos bonos et iustos, diuina gratia semper illis fauente, efficere, quam si tantum illos qui electi futuri sint crearet. tertium quia ipsis melius est, primum uita hac frui, deinde uiuere et esse, quam si omnino numquam fuissent. quartum, quia si Deus tantum crearet electos, idem fuisset post peccatum Adae, ac si non peccasset, et idem esset in hoc mundo, aut in paradiso terrestri uersari; quod et absurdum, et contra omnem iustitiam esset. demonstro
hoc,

hoc, quia uideri potest obscurius. si omnes qui in hunc mundum editi essent seruarietur, quodnam discrimen esset huius status rerum post peccatum, et illius qui futurus fuisset si Adam non peccasset? Vides ergo his omnibus euidentiis rationibus, electis melius esse, et quod ad Deum attinet iustius, magnificentius, ac splendidius esse mundum sic gubernari, ut singulis aetatibus infinita hominum multitudo procreetur, quam si una aetate omnes electi in lucem prodissent, et mundus esse desisset. accedit hoc, in quo est maxima uis, quod cum omnia Deus propter electos fecerit, illis adsunt causae multo maiores, et quodam modo infinitae magnas agendi Deo gratias, cum se uident ex tanta multitudine electos, et diuino lacte semper nutritos; cum contra multos uideant sibi naturalibus donis pares, se suis flagitiis in tartara demisisse. Itaque gratias agunt ingētes Creatori, Seruatori, Custodi, ac Liberatori suo; seq. submissius illi subiiciunt, cum uident, se quoque potuisse in tartara damnari, quam si nulli essent, qui eos huius considerationis admonerent. desine ergo amplius Christiane mirari, tam multos perire, cum omnes
D se ipsos

se ipsos suis flagitiis perdant; at tu caue, et bonis tuis, Deum semper uenerando atque amando, fruere, et aliorum casum calamitatemque miserans, pro eis ora; eosque cura et opera tua quantum potes ad meliora conuerte: quos si negligere uideris, tu tibi consule; neque umquam malorum multitudine ita mouearis, ut cum illis potius perire, quam cum paucis bonis uelis seruari. quae omnia tam ad multitudinem Turcarum, Persarum, Afrorum, et Iudaeorum, quam Christianorum suis sceleribus pereuntium, referenda sunt. minimam uero apud Deum rationem multitudinis malorum haberi, cum contra paucorum bonorum maxima habeatur, facile intelliges, si ad Noe et ipsius familiam, et reliquos omnes qui diluuiio perierunt respicias. His positis, nunc ad haereses et dissensiones quae sunt inter Christianos ueniamus. quibus dissensionibus Christianorum, si Iudaeis, aut Gentilibus moueatur, et dicat se nolle ad Christianos accedere, quos uidet tam uariis opinionibus dissentientes, his facile respondimus; ac primum Iudaeo: an nescis quam diu inter Iudaeos, Pharisaeorum, Saducaeorum, et Essenorum sectae durauerunt, et id quidem
in una

in una ciuitate Hierosolymorum? quid ergo mirum, si in tam magnis Regnis et populis sunt aliqui, qui ab aliis dissentiant? Gentili autem, si fuerit philosophiae et bonarum artium non imperitus, possumus facile obiicere maximas philosophorum dissensiones: in quibus uix licet unum reperire, qui in omni parte cum alio consentiat. Itaque fuit semper hoc humani ingenii uitium, ut facile alius ab alio dissentiat, difficillime consentiat. et fuit maximum Catholicae Ecclesiae miraculum, quod tam multi populi tot annis, in una fidei sententia consenserint. in qua, tamen nunc maxima est dissensio, tamen multo plures sumus, qui in ueteri et antiqua Patrum traditione perseueramus, et sunt in nobis multo doctiores et praestantiores uiri, quam in his, qui noua sua figmenta consecretantur. sed breuiter aliqua signa attingam, ex quibus quiuis mediocriter eruditus, modo non obstinate agat, poterit intelligere, illos nugari in suis opinionibus et insanire, nos autem praeclare sentire: quae sane magna parte sumpsi a ueterrimo et doctissimo scriptore Clemente Alexandrino; quae tamen ita conueniant cum haereticis nostri temporis,
D 2 ut

ut quodam modo ille haec diuinasse uideatur. Primum autem praefabor necesse esse ut sint haereses, quia a domino Mathaei xiii capite propheticè dictum est, seminanda esse in frumento zizania. et Apostolus prima ad Corint. cap. xi. ait: oportet haereses esse, ut probati manifesti fiant. quod si quis istorum hoc sumpto argumento dicat: si necesse est uenire haereses, et id ex diuina atque apostolica praedictione, haeresiarche non peccant, qui id faciunt, quod necessario faciendum est; immo praeclare faciunt, qui Christi et Apostoli praedictionem, quantum in ipsis est, ueracem nituntur efficere: huic respondemus, eadem ratione probari posse Iudaeos recte fecisse, cum Christum crucifixerunt, quia hoc erat a Prophetis praedictum, quod est absurdissimum. quia enim futuri erant mali haeresiarchae, qui haereses seminarent; fuit illud a Christo praedictum: sicut Math. xviii capite ait: necesse est, ut ueniât scandala, sed ue homini illi per quem scandalum uenit. in quo aperte declarauit, se scandala et haereses, atque earum auctores detestari; sed quia praenouit multos pessimos homines earum auctores futuros esse, dixit eas uenturas. hac ergo praedictione

etione et prophetia domini posita, tractemus aliqua in quibus haeretici omnes, quamuis opinionibus inter se ualde dissenserunt, tamen in iis, quia sunt communia omnium haeresum principia et fomenta, consenserunt. Primum, quod nostri haeretici nunc semper in ore habent, nolle se aliquid admittere, nisi sit in sacris litteris expressum; ea fuit antiqua Ariarum cantilena, qui ὁμολογίον admittere uolebant, quod non esset in sacris litteris expressum. idem fecit Nestorius, negans beatam uirginem Mariam θεοτόκον esse appellandam, quia hoc uocabulum in sacris litteris non reperiatur. ergo noui haeretici, cum hoc repetunt, non recedunt a magistris suis ueteribus haeresiarchis, quos generalia concilia condemnarunt, et diuino iudicio tamquam hostes suos, Christus ipse multauit. nam Arii uiscera in secessum quendam una cum omni colluue ceciderunt, et ita miser ille in aeternum perit. et de Nestorio refert Nicephorus, lingua cum a uermibus corrosa ingemiscentem et lamentantem ad maiora et sempiterna supplicia emigrasse. quod si huius temporis haeresiarchae in hac uita nullo insigni supplicio afficiuntur, credendum est aeternis

aeternis eos suppliciiis grauius esse puniendos. iis uero qui adhuc superstites sunt, timendum est, ne quid simile eorum quae diximus, cum illis longe sint peiores, contingat: quod utinam non fiat, sed ad meliorem mentem conuertantur. est alterum, quo semper haeretici usi sunt, quod cum ex sacris litteris, uel sanctissimorum hominum libris aliqua ad confirmandas suas opiniones adducunt, uix umquam illa integra citant, et saepe uoces quasdam ambiguas captant, aut in uocibus ipsis, magis quam in earum significatis innituntur. de quibus elegantissime Clemens Alexandrinus in septimo libro Stromatum Valentini, Marcionis, et Basilidis consuetudinem describens sic loquitur, ut magis nostri temporis haeticorum mores, quam illorum expressisse uideatur: sed mirum non est si in hoc quoque consenserunt, cum idem fuerit illorum et horum spiritus, nempe diabolicus. Quod si propheticis quoque scripturis uti ausi fuerunt, qui persequuntur haereses, primum quidem non omnibus, deinde non perfectis, neque ut dicat corpus et contextura prophetiae, sed eligentes ea quae dicta sunt ambigue, traducunt ad proprias opiniones;

nes; paucas uoces sparsim carpentes, non id considerantes quod ex ipsis significatur, sed ipsa nuda dictione utentes. nam in omnibus fere dictis quae adducunt, inueneris ipsos sola nomina attendentes, ut qui mutant significata, neque quem ad modum dicantur cognoscunt, neque iis quas adferunt allegationibus, ita ut earum natura postulat, utantur. ueritas autem non inuenitur in eo quod transferat significata, sic enim omnem ueram euerterent ueritatem: sed in eo quod considerent, quid domino et omnipotenti Deo perfecte conueniat, et eum deceat, et in eo quod confirmet unum quodque ex iis quae demonstrantur per scripturas ex ipsis rursus similibus scripturis. an non haec omnia uerissime nouis haeticis conueniunt? Tertium, quod cum urgentur; et ex communi et antiqua consuetudine Ecclesiae ita conuincuntur, ut respondere non possint; ut suam haeresim tueantur, imperceptibiles quasdam rationes sibi fingunt, communibus atque antiquis, tamquam uilibus reiectis. sic noui haeretici, cum argumentis quae pro antiqua Ecclesia adducebantur ita urgerentur, ut respondere nihil, nisi absurde possent; inuisibilem

sibilē sibi quandam Ecclesiam finxerūt, quam neque ipsi, neque ullus umquam uidit, aut uidere poterit. ita cum fide sine operibus iustificari hominem uellent, quam sibi illi fidem finxerunt? talem scilicet, quae non fideles homines, sed infideles efficiat. hoc quoque signum, ne quis nouum putet, idem Clemens annotauit: Cum uiderent ergo sibi imminere periculum, non de uno dogmate, sed de conseruanda haeresi, non ueritatem inuenire, sed quae sunt in medio posita, et in promptu sunt apud nos legissent, ea ut uilia contempserunt, sed quod est commune fidei superare contendentes excefferunt a ueritate. quartum, quod ea quae sibi errore quodam mentis finxerunt, sicut de inuisibili Ecclesia ante dixi, pertinacius ipsi defendunt, quam nos ea quae manifeste scimus uera esse. neque solū hoc faciunt cum Catholicis, sed idem cum aliis haereticis, qui in aliqua opinione ab ipsis dissentiunt; nos autem timent et odio prosequuntur, hos uero irident; quod etiam Clemens breuiter annotauit: nihilo ergo apertius uidere licet affirmantes eos qui sciunt de iis quae sciunt, quam hos de iis quae opinantur, quod attinet ad affirmandum,

mandum, absque demonstratione. se itaque inuicem despiciunt et irident; et accidit, ut eadem intelligentia ab aliis quidem in magno honore habeatur, ab aliis autem damnetur amentiae. Ac sane nullum est certius argumentum apud illos nullam esse ueritatem, quam, quod a tam paucis annis, quibus a nobis defecerunt, tam uariae sunt inter eos de praecipuis dogmatibus dissensiones, ut iam magis ipsi inter se, quam nobiscum uideantur dissentire. diabolico uero spiritu eos agitari, non diuino, nullo argumento potest clarius demonstrari, quam hoc dissensionis. uerum cum illi nobis obiiciunt etiam inter nos esse graues dissensiones, et inter Petrum, et Paulum, ac Barnabam fuisse; facile respondere possumus: et illas Apostolorum, ne nunc longius de illa oeconomia ipsorum cogamur tractare, et nostras tales esse, primum, quae fidem non attingant; dein quae facile sedari possint, cum omnes profiteamur, nos Catholicae Ecclesiae, et ipsius Pastori atque Hierarchae esse parituros. quid autem simile est in eorum dissensionibus, quas saepe usque ad mortem furis agitati persequuntur. Itaque cum illi sint contentionum amantissimi

E mi,

mi, quando Catholicis contingit cum haereticis disputare, hanc cautionem non inutilem esse censerem; ut prius cogeret haereticum suam opinionem argumentis confirmare. nam facilius multo erit ipsius argumenta refutare, quae magna parte sunt absurda; quam contentioni contra tua argumenta ab haeretico susceptae finem imponere. nam illi nil magis urgent, quàm nostrorum pastorum negligentiam, et infinita uitia; quae cum negare non possumus, monebimus, ut duos illos filios Noe, potius quam Cham imitentur, qui patris nuditatem non solum aliis non indicarunt, uerum nec propriis oculis aspexerunt; sed auersi, ut scribitur, eum texerunt; et propterea benedictione paterna fuerunt donati. ergo, si uolumus cum illis benedictionis effici participes, sic facere debemus; ut Pastores nostros auersi operiamus; hoc est, ut eorum uitia non approbemus, neque detrahendi studio prodamus. nam si ea ridere, et omnibus indicare uouerimus, quod tamen isti ita faciunt, ut nihil aliud suscepisse uideantur, erimus potius maledictionis Cham, quam illorum benedictionis participes. quod si quis miretur, tantam haereticorum

rum multitudinem tam breui tempore in nationibus, de quibus nihil tale cogitabatur, extitisse, quod sane mihi saepe contigit mirari; ad hoc unum respiciens, fortasse animo erit post-hac quieto et tranquillo, et in fidei sinceritate eo erit constantior, quo plures uiderit in tam magnos errores abstractos. Primùm, certum est in quibuscumque populis quantumcumque Catholicis et bonis, esse multo maiorem turbam malorum et sceleratorum hominum, quam bonorum: ad hos cum notitia aliqua haereseos et erroris peruenit, facile ea tamquam propria quadam esca capti, in exitium ruunt. quod uero ad Deum attinet, perinde est, cum essent suis flagitiis perituri, an iis, an haeresibus in errorem abstracti ad tartara detrudantur. Ecclesiae uero profunt aliquando potius hi, quam quod eam ullo damno afficiant. nam cum ante inter nos tamquam amici, et reuera hostes essent, uersabantur; plus nocere poterant, quàm a nobis plane disiuncti et segregati. alterum, quod Catholici, cum uident se a tam multis acrius oppugnari, obfirmant animos; et orationibus ad Deum, sanctisque et honestis actionibus, et sanctorum studiis se ipsos armat con-

tra omnes haereticorum nugae, et uanas uerborum disceptationes, quod sane si aliquando contigit, nunc maxime dicere possumus in Catholica Ecclesia euenisse. nec uero metuenda est horum multitudo, cum multo plures et praestantiores essent tempore Constantii Imperatoris illi, qui a uera Nicenae Synodi fide desciuerant; quorum omnium opiniones, quia fallaces, et contra ueram religionem erant, ita euanuerunt, ut intra paucos annos nullus eius opinionis assertor fuerit; quae tamen ante habebat fere doctissimos quosque Graecos et Latinos Episcopos assertores. si ergo illa haeresis euanuit, dubitandum non est, hanc quoque euanituram. sed interim uult nos Deus probare per huiusmodi magistros, qui sunt aliquando homines magnae eruditionis, et uitae ualde commendatae, quales depingit Moyses Prophetas, quorum uerba ait nullo modo esse audienda, quia, inquit, tentat uos Dominus Deus uester, ut palam fiat utrum diligatis eum in toto corde et tota anima uestra, an nō? quae locum tractat elegantissime Vincentius Lirinensis, ita ut nulla nostra egeat explanatione. Tribus ergo nostrae huius disputationis partibus

bus expositis, restat, ut breuiter extremam quoque partem absoluamus: scilicet eorum Christianorum ueram esse religionem, qui nullam discessionem ab aliis fecerunt, sed ipsi in Patrum traditionibus permanserunt. ac sane certum est, eos qui discessionis et discidii sunt auctores, semper aliis esse deteriores. Ita cum in populo Israelitico a semine Dauid decem tribus cum Ieroboamo discessissent, semper illae deteriores iudicatae sunt; duae autem, quae cum Roboamo filio Salomonis permanserunt, quamuis Rex ipse non ita carus Deo fuerit, tamen cariores Deo, quam illae decem fuerunt. idem omnibus antiquis haeresibus contigit, quarum multae doctissimos, grauissimos, et potentissimos assertores habuerunt: quorum tamen opiniones non solum deteriores aliis habitae fuerunt, uerum etiam omnes extinctae sunt, atque euanuerunt. nemo enim, ut uere dixit Vincentius, haereses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiae Catholicae, uniuersitatis et antiquitatis cōsensione discreuerit. ergo cum constet nos a nulla paterna traditione discessisse, illos autem constet a nobis, cum quibus ante quinquaginta annos consentiebant, defecisse;

fecisse; efficitur, ut illorum nouitas sit respuenda, nostra antiquitas sit amplectenda, et conseruanda. sed respondent ipsi, si ea ratio ualeret, reprehendendi essent ueteres Iudaei, qui ab antiquis suis traditionibus defecerunt, et Christi Euangelium amplexati sunt. cuius tamen discessionis longe alia ratio fuit. Primum, Christus nihil in lege nouauit, sed quem illi sperabant, docuit uenisse; ac legem suo aduentu ab soluit et perfecit, non mutauit. alterum, in quo est tota uis: Christus doctrinam suam euidentibus miraculis et per se ipsum, et per suos Apostolos editis confirmauit: quae nisi effecisset, nullum peccatum commissent, si ei nullam fidem Iudaei adhibuissent, quod ipse Ioannis xv. capite clare profitetur: si opera non fecissem in eis quae nemo alius fecit, peccatum non haberent. et alibi, si mihi non uultis credere, operibus credite. cum autem nulla huiusmodi miracula a nouis istis magistris edantur; cuius stultitiae et leuitatis est, eos neglecta omni antiquitate sectari? aut quaenam est ista tua impudentia homo omnium stolidissime, ut te Christo maiorem efficias? nam cum ille sibi non omnino noua docenti credi sine miraculis nollet, tu uero

tu uero tibi plane noua fingenti credi sine ullo miraculo uelis, nonne te, omnium impudentissime, maiorem Christo conaris efficere? quo nihil scelestius, aut stultius excogitari potest. quid uero hi aliud iis dicunt, quos a nobis ad se trahere conantur, nisi quod olim alios haereticos refert dixisse Vincentius: uenite o insipientes et miseri, qui uulgo Catholici uocamini, et discite fidem ueram, quam praeter nos nullus intelligit, quae multis ante saeculis lauit, nuper uero reuelata et ostensa est: sed discite furtim atque secrete, delectabit enim uos. quos quis erit ita stultus ut audiat, aut ita ad credendum leuis, ut eis credat? quales utinam non multi reperirentur. quaenam enim potest esse doctrina, quam ii furtim docent, cum dominus Iesus suam palam omnibus praedica rit? et quaenam quaeso est haec uestra uesania, ut contenti non sitis antiquitus tradita disciplina, sed nouam quotidie quaeratis, semperque aliquid addere uel detrahare religioni gestatis? quasi non caelestis sit, quam sufficit semel esse reuelatam, ita ut nulla emendatione, aut ulla humana additione opus habeat. Quid? Christus ipse, nonne aperte praedixit futuros, qui di-

qui dicerent, ecce hic est Christus, ecce illic? quibus tamen admonet nullo modo esse credendum. et Paulus? nonne bis idem repetens, ut quantum illud asseueraret ostēderet, ad Galat. cap. primo dixit: sed licet aut nos, aut Angelus de caelo euangelizet uobis praeter quam quod euangelizauimus, anathema sit. an ita insanitis, ut hoc anathema non metuatis? sed scio quid isti dicunt: nos Euangeliū illud Pauli non sectari, sed ipsos esse ueros illius Euangelii sectatores; hic est eorum ahaeneus murus, quem facile, nisi fallor, euertemus. ante quinquaginta annos, cum Germani, Angli, ac Galli, cum Italis, et Hispanis omnibus in fide consentirent, erat hoc Euangelium de quo Paulus loquitur, an non? sine dubio dicetis apud eos fuisse, ne Patres omnes nostros eo anathemate dicatis fuisse percussos: cū ergo nos illud idem Euangelium retineamus, uos nouum euangelium finxeritis, nonne huic anathemati subiacetis? nimirum subiacetis; sed duritia et obstinatione uestra uim illius, quae tamen est maxima, et ipsis Angelis metuenda, non sentitis. sed scio quid dicunt: si ita horretis omnia nouitatis studia, nihil ergo erat in bonis litteris nouandum,

nouandum, sed quemadmodum patres nostri fecerunt, in dialectica, philosophiaq. fuerunt semper Petrus Hispanus, Maioris, Colonelli, et alii huiusmodi uersandi; et Theologia fuit ab Alcoto, et Bricoto, potius quam ex sacris ipsis, et ueterum Patrum libris haurienda: atqui nos, ut ipsi uidetis, hoc non facimus, apud quos multo plures sunt reconditae litteraturae scientia instructi, et sermonis elegantia exornati, quam apud uos: sed hoc cum facimus, noue, et melius aptiusq. quam maiores nostri loquimur, sed noua dogmata non commentamur. de qua re, uolo potius hic ea referre, quae scripsit uetus auctor doctissimus atque elegantissimus Vincentius, quam nostra inculcare. referens ergo sermonem Pauli ad Timotheum ait: o Timothee, o Sacerdos, o doctor, si te diuinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina, esto spiritalis tabernaculi Beseleel: pretiosas diuini dogmatis gemmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sapienter, adiuue splendorem, gratiam, uenustatem: intelligatur te exponere illustrius, quod antea obscurius credebatur. per te posteritas intellectum gratuletur, quod antea uetustas non intel-

F. etum

ctum uenerabatur: eadem tamen quae didici-
sti, ita doce, ut cum dicas noue, non dicas no-
ua, sed forsitan dicit aliquis; nullus ne ergo
in Ecclesia Christi profectus habebitur religio-
nis? habeatur plane et maximus, nam quis il-
le est tam inuidus hominibus, tã exosus Deo,
qui istud prohibere conetur? sed ita tamen, ut
uere profectus sit ille fidei, non permutatio. si
quidẽ ad profectum pertinet, ut in semet ipsa
una quaeque res amplificetur; ad perturbatio-
nem uero, ut aliquid ex alio in aliud transuer-
tatur. Videris sententiam Sanctissimi, doctissi-
mi, et antiquissimi scriptoris: nunc uos ipsi iu-
dicate, an multa ex fide, et dogmatibus Patrum
nostrorum, quos certo scimus fideles fuisse,
uos mutaueritis; an illa, causa melius explican-
di illustraueritis? quis enim nescit, multa uos
contra communem Nationum fidem, quae su-
periori aetate omnes in una fide cõsentiebant,
mutauisse? efficitur ergo, ut non dicere aliqua
noue, sed noua fingere uolueritis. cum ergo
nos antiquum illud Pauli Euangelium, quod
sine dubio ad Patres usque nostros manauit, se-
ctemur, uos nouum uobis fingatis, sit omni-
no ut illo Pauli anathemate obstricti teneami-
ni.

ni. cuius sane uim Angelis ipsis metuendam,
nisi plane mortui essetis, sentiretis. uerum ut
intelligatur, dissentientibus de fide Christianis,
apud quos sit Catholica et uera fides, nemo me-
lius quam idem Vincentius Lirinensis expli-
cauit: quem propterea tam saepe cito, quia nul-
lus breuius, doctius, et elegantius iis de rebus
nos admonuit, et tractauit; cuius uerba tran-
scribere non grauabor. In ipsa item Catholica
Ecclesia magnopere curandum est, ut id te-
neamus, quod ubique quod semper, quod ab
omnibus creditum est, hoc est etenim uere pro-
prieq. Catholicum, quod ipsa uis nominis ra-
tioq. declarat, quae omnia uere uniuersaliter
comprehendit. sed hoc ita demum fit, si se qua-
mur uniuersitatem, antiquitatem, consensio-
nem. sequemur autem uniuersitatem hoc mo-
do, si hanc unam fidem ueram esse fateamur,
quam tota per orbem terrarum confitetur Ec-
clesia: antiquitatem uero ita, si ab his nullate-
nus sensibus recedamus, quos sanctos maiores
ac Patres nostros celebrasse manifestũ est: con-
sensionem quoque itidem, si in ipsa uetustate
omnium, uel certe pene omnium Sacerdotũ,
pariter et magistrorum definitiones senten-
tiasq.

tiasq. sectemur. quid igitur faciet Christianus Catholicus, si se aliqua Ecclesiae particula ab uniuersalis fidei communione praeciderit? quid itaque, nisi ut pestifero corruptoq. membro, sanitatem uniuersi corporis anteponat? quid si nouella aliqua contagio, non iam portiunculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur? tunc item providebit, ut antiquitati inhaereat, quae prorsus iam non potest ab ulla nouitatis fraude seduci. quid si in ipsa uetustate, duorum, aut trium hominum, uel certe ciuitatis unius, aut etiam provinciae alicuius error deprehendatur? tunc omnino curabit, ut paucorum temeritati, uel inscitiae, si qua sunt uniuersaliter antiquitus uniuersalis Ecclesiae decreta praeponat: quid si tale aliquid emergat, ubi nihil huiusmodi reperiatur? tunc operam dabit, ut collatas inter se maiorum consulat, interrogetq. sententias: eorum dumtaxat, qui diuersis licet temporibus et locis, in unius tamen Ecclesiae Catholicae communione et fide permanentes, magistri probabiles extiterunt: et quidquid non unus, aut duo tantum, sed omnes pariter uno eodemq. consensu, aperte, frequenter, perseveranter,

ranter, tenuisse, scripsisse cognouerit, id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum. quam rem iterum idem auctor, aliqua adiungens, non minus eleganter explicauit. Sed dicit aliquis, si diuinis eloquiis, sententiis, promissionibus, et diabolus et discipuli eius utuntur, quorum alii sunt pseudo apostoli, et pseudo prophetae, et pseudo magistri, et omnes ex toto haeretici, quid facient Catholici homines, et matris Ecclesiae filii? quoniam modo in scripturis sanctis ueritatem a falsitate discernent? hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio comonitorii istius sanctos & doctos uiros nobis tradidisse scripsimus: ut diuinum Canonem secundum uniuersalis Ecclesiae traditiones, et iuxta Catholici dogmatis regulas interpretentur: in quo ite Catholicae Apostolicaeq. Ecclesiae sequantur necesse est, uniuersitatem, antiquitatem, consensionem. et si quando pars contra uniuersitatem, nouitas contra uetustatem, unius uel paucorum errantium dissensio contra omnium uel certe multo plurium Catholicorum consensionem rebellauerit, praefertant partis corruptioni uniuersitatis integritatem: in qua eadem

dem uniuerſitate, nouitatis profanitati anti-
quitatis religionem, itemq. in ipſa uetuftate,
unius ſiue pauciſſimorum temeritati, primum
omniũ generalia, ſi qua ſunt, uniuerſalis Con-
cilio decreta praeponant. tunc deinde, ſi minus
eſt, ſequantur quod proximum eſt, multorum
atque magnorum conſentientes ſibi ſenten-
tias magiſtrorum. quibus adiuuante domino fi-
deliter, ſobrie, ſollicite obſeruatis, non magna
difficultate noxios quoſque exſurgentium hæc
reticorum deprehendemus errores. Cum ergo
his certis argumentis Sanctiſſimi, doctiſſimi, et
antiquiſſimi ſcriptoris poſſit error atque inſa-
nia hæreticorũ noſtri temporis deprehẽdi; his
contenti, in traditionibus Patrum ac maiorum
noſtrorum, et ueteri antiquaq. Eccleſiæ Ca-
tholiquæ diſciplina acquieſcamus, et aliorum
omnium inſanias et inepta commenta reptidie-
mus, ac reiiciamus. Verum præter eã quæ ſu-
pra ex Clemente Alexandrino et Vincentio Li-
rinenſi adduxi, hoc argumentum magni eſt
apud me momenti: quod quia ualde genera-
le eſt, et non ad ſolos hæreticos, uerum ad Iu-
daeos, Turcas ac Mahumetanos omnes, de qui-
bus ſupra dixi, pertinet; conſtitui de eo paulo
latius

latius diſputare. Semper populus ille, qui Deo
carus habitus eſt, multis ſpiritualibus et inter-
nis donis abundauit: certiffimumq. eſt, apud
eos Deum eſſe non poſſe, qui omnibus huius-
modi bonis carent. nam cum Deus ſpiritus ſit,
non uiſibilibus et corporalibus tantum, ſed
ſpiritualibus multo magis donis eos, quos ca-
ros habet replet et abundare facit: quibus eti-
am tempore ſuo, et cum illis commodum eſt,
temporalia, tamquam res quaſdam parui mo-
menti donat, et, ut ipſe ait, adiicit. Atque ut
ab his incipiamus, quæ fere omnes qui fide
Chriſtiana recte imbuti ſunt apud ſe experiun-
tur; quis quaero noſtrum eſt, qui, cum peccata
Sacerdoti confitetur, non magnam quandam
leuationem ſentiat; et cum ſanctiſſimã Eucha-
riſtiam ſumit, nõ ſingulari quadam et ſpiritua-
li lætitiã perfundatur? quam lætitiã, et ſen-
ſum internum non dico panis, ſed nulla polen-
ta, et nihil eorum quæ creata ſunt, et arte ho-
minum condiuntur efficere umquam poſſet.
unde neceſſe eſt omnino, ut in eo cibo maior
quaedam uis, nempe ſpiritualis, et diuina ad-
ſit. hoc qui ſentit, et intra ſe experitur, quo mo-
do audire uoces inſanorum hominũ poterit,
qui

qui ibi nihil praeter panem esse persuadere conantur? Ego enim, cum in Epistolam quandam Pauli Vergerii impii hominis incidissem, in qua ille ei, ad quem scribebat, hoc uolens suadere, dicebat: crede mihi, nihil tibi est praeter panem, uix me potui continere, quin exclamarem: Ego tibi insanissime, et impudentissime omnium hoc credam; cum in eo diuinam uirtutem, quoties illud fumo experiar? de te, qui semper omni genere uitiorum inquinatus inter nos uixisti, ob quae postea iuste in haeresim et reprobum sensum incidisti, credo, quod in eo sacramento, ad quod semper indigne et sine ulla reuerentia accedebas, nihil praeter panem sensisti; at fideles, et qui ea qua possunt reuerentia ad illud accedunt, longe aliam uim, et diuinam omnino uirtutem in eo sentiunt, et experiuntur, hos ego uolo sectari, et hos uolo audire, non te, qui semper ad res omnes bonus stupidus, solum in rebus pessimis acutus fuisti. neque uero solum per sacramenta, sed aliis multis modis gratiam Deus suam nobis impartitur, ita ut diuinum auxilium nobis praesens esse sentiamus. quis enim in angore et moerore maximo positus ad Deum confidenter,

fidenter, et cum certa spe clamauit, et adiutus non est? hi enim tantum ab eo non iuuantur, qui sine fide ac spe ad Deum clamant: illis uero, quia fidelis eorum amicus et frater est Christus, negare se ipsum non potest. quos tametsi tu aliquando ab illis molestiis, in quibus adhuc uersantur, liberatos non uideas, ipsi tamen spiritu liberi, quia intrinsecus a Deo illustrati et fortes effecti sunt, non solum illa facile patiuntur, sed alia grauiora tormenta pro nomine Christi pati desiderant. Tales martyres, et ueteres illi Christiani fuerunt, quales etiam nunc multos cognoui, non uiros tantum, sed mulieres et uirgunculas, quae cum grauissimos morborum dolores tolerarent, grauiora etiam pie et cum lacrymis a Deo postulabant, ut illis erga se, et erga uniuersam Ecclesiam diuina iustitia placere. qui de morte, cum illi proximi essent, laeti, ad diuinas promissiones respicientes, loquebantur; quam etiam post modum placide, et de omnibus Deo gratias agentes subierunt. horum similem si quem possunt proferre Iudaei, Mahumetani, aut Haeretici proferant: certo enim scio in tanta ipsorum multitudine, ne unum quidem reperiri posse. quod si haereticus

50 *Breuis Christianae*
fici multos adducant, qui pro eorum opinio-
nibus obstinate mortem obire solent, de iis
uolo aliquid dicere, et signa quaedam indica-
re, quae ego in eis notavi: ex quibus clare in-
telligitur in ipsis non spiritum Dei, sed diabo-
lum habitare, et ea omnia quae fortitudinem
quandam praese ferunt, in eis efficere. cuius
rei cognitionem spero Catholicis non inuilem
neque iniucundam futuram. In sanctis marty-
ribus, ut ex antiquis scriptoribus, qui eorum
cruciatu et obitu descripserunt, discere pos-
sumus, cum maxima fortitudine hae omnes
uirtutes coniunctae apparebant; nempe mo-
destia, et caritas quaedam singularis etiam er-
ga illos ipsos a quibus cruciabantur. quod si
quid aliquando acius contra tyrannos loque-
bantur, uel ad refutandum diabolum, qui per
eos saepe loquebatur, hoc faciebant; uel com-
moti, quod illi crudelitatem, quandam fera-
rum contra omnes Christianos exercerent, et
non eos iuxta leges et edicta a Principibus pro-
mulgata, punirent. quam enim iuxta erat illa
multorum martyrum responsio, etiam iuxta
illud ius quo tum Praesides utebantur, cum eis
dicebant: si crimen est Christianum esse, ego
confiteor

ac Catholicae Fidei defensio. 51

confiteor me Christianum, punite iuxta leges
confitentem reum; et ne tormentis abutami-
ni; quibus tum utendum est, quando crimen
negatur: uos autem uestris tormentis id agere
uultis, ut quod uos crimen esse dicitis, nos dif-
fiteamur. quod si crimen non est, ut uos ipsi
ostenditis, cur innocentes impune occiditis?
atque omnis martyrum cum tyrannis conten-
tio, si recte consideres, ad aliquod horum capi-
tum pertinebat. at isti homines, cum ad iuxta
supplicia rapiuntur, si recte animaduertas, id
enim ego in multis diligenter notavi, nulla
modestia, et tranquillitatis animi signa osten-
dunt. nam alios uidi, ut se laetos ad mortem
ire ostentarent, cachino ora distendere, et ocu-
los huc et illuc contorquere, quod sane ab
omni Christi actione, quem martyres praeci-
pue imitari debent, alienissimum est. nam Chri-
stus ipse ob mortem tristis fuit, et filias Hieru-
salem respiciens fleuit: ac sane non est, nisi in-
fanti hominis, eo tempore cachinari. alii, etiam
in ipso mortis articulo, ubi pro se, et pro no-
bis, si recte sentirent, eis orandum esset; non
desinunt nos omnes, et Catholicam Ecclesiam
maledictis configere, et mala nobis omnia im-
precari.

precari. qua sane in re non Christum, et ueros martyres, sed patrem suum Diabolum imitantur. alii, tamen a maledictis, uel ui impediti, uel metu mortis abstineant, tamen uultu, et toto corpore ferociam et minas ostentant, uel stoliditatem quandam animi prae se ferunt. quae omnia a diuino spiritu alienissima sunt: quo qui aguntur, eo maxime tempore singularem modestiam, et erga omnes caritatem, et maximam animi attentionem, et aduersus Deum deuotionem ostendunt. Verum praeter ea omnia quae supra diximus, est etiam hoc unum ualde considerandum, in quo isti omnes plane a ueris martyribus dissentiunt. hoc uero est, quod isti ratione, et doctrina sacrorum librorum uicti, cum nil habent quod recte possint respondere, obstinatione quadam insana aiunt, sic se uelle agere, neque uelle ab ea praua persuasione recedere. at contra nostri ueri martyres, qui pro Catholica fide uitam effundebant, semper parati erant ad reddendam rationem eius fidei quam sectabantur, et pro qua mortem obire parati erant. neque unquam Spiritus sanctus permittebat, eos etiam indoctos a doctissimis uiris superari. notum illud est et

est et uulgatum de sanctissima uirgine Catharina, quae multis doctissimis uiris diuina quadam uirtute fidem et doctrinam Christianam persuasit, cum illi eam uellent ipsi dissuadere. Itaque, si diuina aliqua uis in huiusmodi hominibus esset, ratione agerent, neque illam uocem plenissimam obstinationis et pertinaciae tam saepe proferrent: mihi ita placet, sic mori constitui. quod cum sit ab omni disciplina et modestia Christiana alienissimum, efficitur, ut huiusmodi homines non dei spiritu regantur, sed diaboli furore huc illucq. trahantur, uel potius discerpantur. uerum dicet aliquis, placent mihi omnia, quae supra dixisti, sed non possum non mirari in istis hominibus, quod multi eorum tam facile, et tam libenter ad mortem currunt, cum natura omnes mortem horreamus: sed hoc alterum magis miror, quod in ipso mortis cruciatu, etiam cum pice calida uiui asperguntur, et sensim igni cremantur, quasi nihil sentire uidentur: quod si mihi, unde haec indolentia ueniat explicaueris, magna me quadam difficultate liberabis. Ego uero libentissime, quid de iis rebus intelligam, declarabo. prioris dubitationis, quod accurrunt ipsi ad mortem

mortem caussa est obstinatio, uel leuitas animi, de quibus et eorum indiciis supra late tractauimus. nam promptitudinem ad mortem, quam in nostris martyribus efficiebat constantia et uirtus, eam potest in istis insanis hominibus efficere obstinatio. cum enim liberrimus sit animus noster, ita hac persuasione sicut illa afficitur. quod sane uerissimum est, et ad intelligendum est facillimum. illud de indolentia uideretur ad explicandum esse difficilius, nam nostros martyres in illis maximis doloribus fortissimos faciebat diuina uirtus et unctio, quae illos intrinsecus mirifice reficiebat: quin etiam multis adfuerunt Angeli, qui eis cruorem, cum uerberabantur abstergerent, et uulneribus mederentur. at in istis, quibus nulla diuina uirtus affulget, quam dicemus ipsorum indolentiae caussam esse? sane praeter id quod de obstinatione dici potest; nam qui obstinato sunt animo, eundem affectum in corpus quoque, quantum ipsius natura patitur, transferunt, et corpus quoque ita obdurant, ut quasi nihil sentiant: sed praeter hoc, arbitror illam indolentiam ex stupore quodam membrorum, et totius corporis nasci. stuporem uero illum efficere

efficere potest diabolus, uenas et sanguinem refrigerando, seq. medium quodam modo inter cutem et sanguinem interponendo. Itaque cum in cute tantum cruciatus uersentur, et ad interna, diabolo prohibente, penetrare non possint, fit, ut uix dolor aliquis sentiatur. neque est absurdum uel iniquum, ut haec diabolus, eo maxime tempore, et in iis hominibus, qui se ei deuouerunt, efficere possit. nam cum eos totos absorpturus sit, facile hunc stuporem in eorum corpora immittere, et quod uult in eis efficere potest. hoc ergo discrimen est indolentiae illius, quae in nostris martyribus apparebat; quod haec ex interna unctio et Angelorum ministerio nascebatur, cum ista horum pessimorum hominum indolentia ex obstinatione illa animi, et stupore quodam a diabolo effecto ac procurato, oriatur. uerum quando ab iis difficultatibus, quae nobis de simulata haereticorum fortitudine obiici poterant, emerimus; ad id quod praecipue tractandum susceperamus, reuertamur. aliquibus enim argumentis docuimus, propterea apud nos esse ueram et Catholicam fidem, quia apud nos multi dona interna et spiritalia sentiunt; cum Iudaei,

daci, Turcae, Haeretici, atque alii omnes nullum sensum habeant rerum spiritualium, sed tantum rebus mundi huius et terrenis capiatur. et quia in priori illa parte communia quaedam, et quae fere omnes Catholici experiuntur tractauimus, hic perfectiora quaedam, Deo iuuantem, exponemus. In eo populo, quem Deus unice dilexit, semper multi fuerunt, qui prophetarent, et qui uisa quaedam caelestia uiderent. ita, cum tres pueri, Danielis tertio capite, desertum esse a Deo cum populum uellent demonstrare, in camino orantes dicebant: non est in tempore hoc Princeps, et dux, et Propheta. at contra cum de abundantia Spiritus sancti, quae in Catholica Ecclesia futura erat Iohel capite secundo uaticinaretur, dixit: et erit post haec effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii uestri et filiae uestrae, senes uestri somnia somniabunt, et iuuenes uestri uisiones uidebunt: sed et super seruos et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. unde cum nunc apud Iudaeos nulli sint Prophetae, et nulli fuerint totis hisce mille quingentis annis, et nulli sint, qui uisione aliqua caelesti fructi sint, aut fruuntur; efficitur, ut apud

ut apud eos nulla ueri Dei cognitio, et nulla uera religio possit inueniri. Ac sane ad Iudaeos huius temporis referendum omnino est quod de ipsis Dauid Psal. 73. praedixit: signa nostra non uidimus, iam non est Propheta, et non est nobiscum qui sciat usquequo. sic enim uertit hunc locum Hieronymus, qui sensum ac uerba haebraea aptissime interpretans est. nam praecipua signa quibus ostendebatur populum Israeliticum Deo carum esse, erant illa duo: quod in eo populo numquam deerant Prophetae, et in eo semper erant uiri legis diuinae peritissimi. hoc uero tempore, nempe post Hierusalem a Tito euersam, ad quod tempus haec Dauidis propheta referenda est, uerissime Iudaei dicere possunt: signa nostra non uidimus, non est ultra Propheta, et non est nobiscum qui sciat usquequo: id est qui uel mediocriter sacris litteris sit imbutus. nam illud quod per illas uoces *נבון* significatur, latine non satis apte reddi potest. de Turcis uero, quod nullus apud eos Propheta, et nulla uisio, aut spiritalis reuelatio unquam audita sit, certius est, quam quod ab ullo ea de re dubitari possit. uerum in Ecclesia Catholica ab illo tempore Apostolorum

H semper

semper ac Prophetarum, et uisiones reuelationesque multae fuerunt. nam Cyprianus, qui aliquot annis post Apostolos uixit, multas uisiones et reuelationes sibi atque aliis ostensas a Deo demonstrat: in tractatu de mortalitate ait. Cum quidam de collegis et confacerdotibus nostris iam infirmitate defessus, et de appropinquante morte sollicitus comestum sibi precaretur, astitit deprecanti et iam pene morienti iuuenis honore et maiestate uenerabilis, statu celsus et clarus aspectu, et quem assistentem sibi uix posset humanus aspectus oculis carnalibus intueri, nisi quod talem uidere iam poterat de saeculo recessurus. et paulo inferius de se ipso loquens. nobis quoque ipsis minimis et extremis quoties reuelatum est, quam frequenter atque manifeste de Dei dignatione praeceptum est, ut contestarer assidue et publice praedicarem, fratres nostros non esse lugendos accertione Dominica de saeculo liberatos etc. Idem libro quarto epistola quarta. nam illud ostensum est, quod sederet paterfamilias sedente sibi ad dexteram iuuenis, qui iuuenis anxius et cum quadam indignatione subtristis maxillam manu tenens moesto uultu sedebat:
alius

alius uero in sinistra parte consistens rete portabat, quod se mittere ut circumstantem populum caperet minabatur, et cum miraretur quid hoc esset ille qui uidit, dictum est ei: iuuenem qui ad dexteram sic sederet contristari et dolere, quod praecepta sua non obseruarentur: illum uero in sinistra exultare, quod sibi daretur occasio, ut a patre familias potestatem sumeret facienda. hoc prius longe ostensum est, quam tempestas uastitatis huius oriretur, et uidemus impletum quod fuerat ostensum, ut dum Domini praecepta contempnimus, dum datae legis mandata salutaria non tenemus, facultatem nocendi inimicus acciperet, minus armatos et ad repugnandum minus cautos iactu retis operiret. quin etiam ipse Cyprianus, sicut ex epistola nona libri quarti colligi potest, nihil magni momenti sine diuina reuelatione uel inspiratione faciebat, quod ipse clare profitetur, et iis, quibus etiam tum hae reuelationes ridiculae uidebantur, respondet; quae responsio ad eos commode referri potest, qui nostro hoc tempore omnes huiusmodi diuinas reuelationes derident. communicationis tuae poterimus habere rationem manente tamen apud

nos diuinæ césuræ respectu et metu; ut prius dominum meum consulam, an tibi pacem dari, et te ad communicationem ecclesiae suae ad mitti sua ostensione et admonitione permittat. memini enim quid iam mihi sit ostensum, immo quid seruo obsequenti et timenti de Dominica et diuina auctoritate praeceptum, qui inter cetera quae ostendere et reuelare dignatus est, et hoc addidit: itaque qui Christo non credit sacerdotem facienti, postea credere incipiet sacerdotem uindicanti. quamquam sciam somnia ridicula et uisiones ineptas quibusdam uideri, sed utiq. illis qui malunt contra sacerdotes credere, quam sacerdoti. sed nihil mirum, quando de Ioseph fratres sui dixerunt, ecce somniator ille uenit: nunc ergo uenite occidamus illum, et somniator postea quod somniauerat consecutus sit, et occisores ac uenditores confusi sint, ut qui uerbis prius non credidissent, factis postmodum crederent. Gregorius quoque Papa Sanctissimus lib. 2. epistola septima Paulino scribens clare ostendit, se magnas res, praecipue quae ad electionem et confirmationem Episcoporum pertinebant, sine diuina reuelatione nõ egisse. Quo usque uero de

iis quae a nobis praedicti filii nostri fienda postulant reuelate domino deliberare possimus, clericos etc. Idem epistola duodecima eidem Paulino scribens. Sed quia utilitates eius summa cupio firmitate uallare, diuturna de hoc necesse habeo deliberatione tractare, ut eam digna possim ordinatione Christo reuelante disponere. huc quoque pertinet, quod Ambrosius sermone sexto in psal. 118. ait. Anima iusti sponsa est uerbi, haec si desideret, si cupiat, si oret, et oret assidue, et oret sine ulla disceptatione, et tota intendat in uerbum, subito uocem sibi uidetur eius audire quem non uidet, et intimo sensu odorem diuinitatis eius agnoscit; quod patiuntur plerumque qui bene credunt: replentur subito nares animae spiritali gratia, et sentit sibi praesentiae eius flatum aspirare quem quaerit, et dicit: ecce iste quem requiro, ipse est quem desidero. nonne cum aliquid de scripturis cogitamus, et explanationem eius inuenire nõ possumus; dum dubitamus, dum quaerimus, subito nobis quasi super montes altissima dogmata uidetur ascendere: dein quasi super colles apparet nobis, illuminat mentem, et infundit sensibus quod inueniri posse difficile

difficile uidebatur. et sermone septimo eiusdē psal. nec quidquam est aliud quod uiuere faciat rationalem animam, quam alloquium Dei. sicut enim augetur sermo Dei in anima nostra, dum suscipitur, dum intelligitur, dum comprehenditur: ita etiam uita eius augetur. et quem ad modum e contrario alloquium Dei deficit in anima nostra, ita et incurrit eius uita defectum. et Hieronymus, nonne ipse Dominum sibi locutum saepe fuisse confitetur, cum ad Eustochium scribens ait: memini me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse uerberibus, quam rediret domino increpate tranquillitas. et paulo inferius: et ut ipse mihi testis est Dominus post multas lacrymas, post caelo oculos inhaerentes, nonnumquam uidebar mihi interesse agminibus Angelorū, et laetus gaudensque cantabam: post te in odore unguentorum tuorum curremus. Idem Hieronymus in sermone de assumptione beatissimae Dei genetricis, uisionem quoque quandam Paulae refert, de qua eam uehementer laudat. Ad praesepe quoque o Paula te teste, nato puero inter crepundia noui partus, et querellas nescii ploratus pro fescenninis

scenninis gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae uoluntatis multitudinem Angelorum cantantium audiuisti, et radiantem stellam uidisti: pastoribus insuper euangelizantibus credidisti. Magos praeterea tria deferentes munera in uisione beatis oculis conspexisti; ipsa eadem munera bene intelligendo uotis omnibus fide Deo obtulisti. nam et cum eisdem Magis Deum puerum in praesepe adorasti. quis ergo contra hos tot et tam graues auctores amplius dicere audebit uisiones et reuelationes omnes somnia et nugas esse? uerum cum urgentur his sanctorum sententiis hi, qui hasce omnes temere damnant, eo confugiunt, ut dicat, ea tempore illo sanctorum fuisse: quasi uero umquam Ecclesia sine sanctis uiris fuerit. ue enim nobis peccatoribus et imperfectis, nisi huiusmodi uiri perfectissimi essent in Ecclesia, qui se ausu quodam pietatis plenissimo audent Deo pro nobis et pro tota Ecclesia opponere. et quid, sancti illi ueteres, num homines non fuerunt? sane fuerunt, ut de Helia Iacobus ait: quid ergo effecit ut Helias, Paulus, Cyprianus, Ambrosius, et Hieronymus, de quibus supra locuti sumus, atque alii omnes sancti tam

tam magnas res et tam praeclaras effecerint? quid? diuina gratia, cuius ipsi cooperatores fuerunt, ne in ipsis ea ipsa gratia, ut ait Apostolus, uacua esset. ergo cum idem sit nunc Deus qui tunc fuit, et is sit nunc status Ecclesiae, ut in ea uiri sanctissimi ualde necessarii sint, sane opportunum tempus est, in quo a Deo maxima dona sperare possimus; si pie, si reuerenter ea postulare atque etiam recipere, eisq. utiliter uti nouerimus. sed dicet aliquis, quid? ita ne putas suscipiendos esse eos qui uisiones et reuelationes dicuntur habere, ut omnibus sit credendum? minime uero, immo hac in re opto maximam diligentiam adhiberi, ut probentur spiritus, si ex Deo sint. scio enim etiam olim pro uno atque altero Propheta uerace multos pseudo prophetas extitisse, quod ex iis quae libro tertio Regum cap. 22. habentur, ut alia loca omittam, clare potest intelligi; sed non propterea tum omnis Prophetia et omnis uisio reiecta fuit a pijs hominibus, quod multo minus nunc faciendum est. ac sane his non multum credendum est, qui passim compendii alicuius causa suas quasdam uisiones et reuelationes uenditant. nam hi, quibus uere diuinas hasce res da-

tur

tur uideri, eas quantum possunt occultant, ne quae alicui narrant, nisi sperent eum, cui earum aliquid exponunt, utilitatem aliquam spiritalem inde esse percepturum. huiusmodi uisiones ac reuelationes multae Patrum nostrorum memoria ostensae fuerunt Brigittae uiducae sanctissimae, et Catharinae Senensi uirgini admiratione dignissimae. nam uirgo, et monasticis uotis addicta legationibus apud maximos Principes functa est, quae etiam Auinione Romam Pontificem Maximum Gregorium undecimum reuocauit, et ita pro utilitate omnium laborabat, ut curam omnium suscepisse uideretur. quae etiam tot libros edidit, et res alias maximas confecit, idq. intra triginta tres annos quos tantum uixit, ut, cum de ea cogito, multo magis ipsius uirtutem, quam Alexandri uictorias cogar admirari. uerum hac etiam nostra aetate non defuerunt, neque defunt, qui huiusmodi donis Spiritus sancti fruuntur. nam et Valentiae, et in Patria mea ego aliquos cognoui, quibus uere Dominus huiusmodi dona impartiebatur: quorum familiaritas et tum, et semper, cum eorum uitam et praecepta, quae ab ipsis accepi recordor, est mihi iucundissima. hi enim

I sunt

+ majori Bale
ari.

sunt ueri amici, qui et praesentes et absentes, et uiui ac mortui profunt. tales in Italia, et Romae non desunt, utinam maior ipsorum ratio haberetur. ac de quodam, qui etiam superstes est, uolo rem quandam admiratione dignissimam explicare, qua una clare intelligi potest, quae ipsi in animum influunt, a Deo uenire. Hic uir nullam artem illarum, quae inter doctos pro magnis habentur, didicit; immo uix fuit unquam grammatices praeceptis imbutus; ingenio tamen et iudicio ualuit semper, et nunc plurimū ualeat. quibus donis ornatus ante triginta annos coepit Deo seruire, quod ab eo tempore semper diligentissime et exactissime praestitit. ac superioribus annis uenit ei in mentem, ut ea quae orando meditabatur, describeret; quod etiā fecit, easque suas meditationes multis doctis uiris ostendit; qui ei dixerūt illa uera esse, eademque in libris Sanctorum Patrum reperiri. quod ipse, cum primum audiuit, suae imperitiae sibi conscius, ut ipse mihi retulit, admirari coepit; dein humiliter ac pie ad Dominū cōuersus magnis uocibus clamabat: ruum hoc est Domine, nō meum, qui numquā hosce libros Sanctorum uidi. et cum, quid de
illis

illis meditationibus faceret, Dominum saepe consuleret, ab eo fuit admonitus, eas, non ut suas, sed ut domini dona non esse negligenda: ac propterea rogandos sibi esse doctos uiros, quorum familiaritate utebatur, ut ei loca indicarēt, in quibus ipsius scripta cum sanctis Patribus cōcordabant. quod factum est, et editi fuerunt ab eo multi libelli optimi, et Ecclesiae Dei ualde utiles; qui etiā plures, et utiliores habet paratos. age nunc, dic quaeso mihi, quis negare potest, hoc argumēto clare demonstrari, eas meditationes a Spiritu sancto in illius animū fluxisse, et eius uitam Deo esse gratissimā, cuius mentē Diuini Spiritus radii tam saepe illustrant? de qua ego re plane nihil dubito, qui non hanc solum, sed multas alias praeclaras ipsius actiones probe cognitas habeo. cuius uitam, et egregia ac uere Christiani uiri facta, si ego ei superstes fuero, libentius quam Caesarum, atque aliorum quorumuis maximorum Principum describam. uerum ut hanc tractationem absoluam, iis omnibus, quae supra de diuinis reuelationibus, tam ex sacris libris, quā ex ueteribus, et nouis sanctis uiris dixi, hoc unum uolo demonstrare, ut quia haec Spiritus
I 2 tus

eus sancti dona in multis nostrorum hominum reperiuntur, cum nulla neque apud Iudaeos; neque apud Mahumeranos, aut haereticos eorum uestigia appareant, inde efficiatur, nostram Ecclesiam Deo caram et electam esse; reliquos uero esse hominum perditorum, et quidem culpa sua pereuntium, conuentus tantum quosdam, et congregationes.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

DE RATIONE HABENDI
CONCILIA PROVINCIALIA
AC DIOECESANA,
ET DE HIS QVAE IN IPSIS
PRAECIPVE SVNT TRACTANDA.

EVOCAVIT Synodus Tridentina Concilia Prouincialia, quae negligentia quadam omnium ecclesiasticorum ordinum, cum nullo Canone Concilii, nec decreto Romanorum Pontificum unquam prohibita fuerint, in desuetudinem abierant; ita ut iustissime de tanta negligentia boni omnes quererentur: quod iam suo tempore euenisse Ioannes Andreas, Hostiensis, Gulielmus Durandi, et Abbas Panormitanus Iurisperiti praestantissimi, ac uiri optimi grauiter dolebant. uerum sicut accidere solet in rebus uetustate collapsis, ut facilius totae perdantur, quam quod refici commode possint; sic de hac uerendum est, ne ob antiqui et legitimi usus harum Synodorum ignorantiam, ex ipsis nunc Ecclesia Catholica potius aliquid detrimenti, quam utilitatis accipiat.
quod

quod ne eueniat, constitui hac tractatione omnia, quae ex canonibus et antiquis scriptoribus collegi, annotare. nam quod olim ex hisce conciliis magnae utilitates in Ecclesiam redundarent, ex eo apparet, quod Licinius Orientis Imperator, ut progressum Ecclesiae Catholicae impediret, haec concilia prohibuit, sicut de eo in uita Constantini Eusebius scribit. Cum neque ita proficeret, neque reperisset, quam ob rem queri posset, legem promulgauit: ea uetabat, Episcopos inter se agere promiscue, uel ad uicinam Ecclesiam uenire: Concilia tollebat, ac si quid publice conduceret, hac de re omnem considerationem auferebat. et paulo post: qui enim illa magni momenti consilia, nisi conuentu constitui queant? quare, si iuxta antiquam consuetudinem haec concilia haberi contigerit, erunt omnino utilissima Reipublic. Christianae. Videamus ergo nunc, quae nam causae olim praecipue in hisce conciliis, tractabantur; nam alia postea exponemus. in hisce conciliis ea praecipue tractabantur, et nunc etiam tractari debent, quae ad corrigenda uitia Episcoporum pertinent, maxime, si quid contra decreta generalium Conciliorum, aut ius commune

houp

ab eis

ab eis fiat. nam alii, si deliquerint, facile ab ipso Episcopo per se, uel in Synodo dioecesana punientur. uerum Episcoporum causae non facile alibi, quam in Prouinciali concilio tractari possunt. cumq. olim Episcopus non posset presbyterum aut diaconum, nisi cum consilio synodi dioecesanae deponere, ut est in Concilio Ispalensi secundo Can. sexto: sic aequum non erat, ut Metropolitanus grauius aliquid contra Episcopum sine consilio totius prouinciae statueret. neque mihi aliquis dicat, hoc praecclare dici, sed fieri nullo modo posse; cum Episcoporum tantum futurum sit hoc Prouinciale concilium, qui sibi mutuo ignoscent; uerum enim hoc non est, quod Episcoporum tantum sint haec concilia: nam si iuxta antiquam consuetudinem fient, multo plures in eis habentes etiam uocem decisiuam, ut hoc uerbo utar, aderunt presbyteri tantum, quam Episcopi: de quo infra latius disputabo. hoc uero quod dixi, in his conciliis praecipue tractandas esse querellas et accusationes contra Episcopos, et alios ordines ecclesiasticos docet Leo primus ep. 82. ad Anastasium Thessalonicensem scribens. De conciliis autem Episcopalibus non

Episcopos

aliud

aliud indicimus, quam quod Sancti Patres salubriter ordinauerunt: ut scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus querellis quae inter diuersos Ecclesiae ordines nasci assolent, iudicetur: ac si forte inter ipsos qui praesunt de maioribus peccatis nascitur, quod absit, causa quae prouinciali examine nequeat diffiniri; fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit instruere, ut si coram positis partibus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram cognitionem, quidquid illud est, transferatur. uides, in hisce conciliis praecipue querellas et accusationes contra Episcopos, et alios ordines ecclesiasticos uoluisse tractari? maiora tamen crimina ab Episcopo Thessalonicensi, qui Sedis Apostolicae delegatus Visitator Orientis erat, ut ex ea epistola apparet, uoluit iudicari: quae si ab ipso commode finiri non poterant, ad Sedem Apostolicam iussit referri, atque in hac quidem extrema parte concordant, quae a Leone hoc in Canone dicuntur, cum iis quae in capite quinto Sessione 23. Concilii Tridentini constituta sunt. hoc etiam quod in hisce conciliis querellae omnes non solum contra
Episcopos,

Episcopos, uerum etiam contra quoslibet potentes uiros, tam ecclesiasticos, quam laicos tractari consueuerint, demonstratur Canone tertio Concilii quarti Toletani: ex quo canone multa, quae ad haec Concilia Prouincialia pertineant, peti possunt. Omnes autem, ait, qui causas aduersus Episcopos, ac iudices, ac potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem concilium concurrant, ut quaecumque examine Synodali a quibuslibet praeue usurpata inueniuntur, Regii executoris instantia iustissime his, quibus iura sunt, reformentur; ita, ut pro compellendis iudicibus, uel saecularibus uiris, ad Synodum, Metropolitanis studio, quidam executor a Principe postuletur, ex quibus uerbis apparet, non solum de accusationibus, quae contra Episcopos, et alios iudices ecclesiasticos obiiciebantur, sed de illis, quae contra iudices saeculares, et potentes, ac principes uiros adducebantur, fuisse tractatum, et iudicatum in Synodo Prouinciali. in qua aderat Regius executor, qui ea, quae statuta erant contra saeculares, exequeretur. quibus iudiciis ecclesiasticis nihil sane Regiae iurisdictioni detrahebatur, cum omnis executio per Regios
K
cutores

74 *De ratione habendi Concilia*

cutores fieret: immo Rex ipse magna molestia leuabatur, cum res grauissimae Regni sui, ex quibus aliquando tumultus populorū oriuntur, optimorum ac prudentissimorum consilio, quales Episcopi illi erant, tractarētur. nam quam curam conseruandae Regiae iurisdictionis optimi illi Episcopi habuerint, ex decreto ultimo illius quartae Synodi apparet. in quo grauissime contra quoscumque Regiam auctoritatem negligentes statuitur. itaque, ubi tales essent Episcopi, non male suo Regno consuleret Rex, si hoc eis iudicium contra praecipuos iudices saeculares, maxime cum nimium ab illis pauperes uexantur, permetteret. nam quod pauperum querellas negligere non possint Episcopi, aperte Can. 31. eiusdem quarti Tolentani concilii statuitur. Episcopi in protegendis populis ac defendendis impositam a Deo sibi curam non ambigant: ideoq. dum cōspiciunt iudices, ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant: et si contempserint emendari, eorum insolentiam Regis auribus intiment, ut quos sacerdotalis admonitio nō flectit ad iustitiā, regalis potestas ab improbitate coerceat. si quis
autem

Prouincialia ac Dioecessana. 75

autem Episcoporum id neglexerit, Concilio erit reus. Idem etiam in Carthaginensi quinto, Canone nono, et Africano, Can. 42. Conciliis habetur. itaque hanc causam uexationis pauperū negligere Episcopi nullo pacto possunt. prudenter tamen illis, maxime hisce temporibus, agendum est, ut de omnibus Regem certiore faciant, et ab eo remedium adhiberi postulent. ad illud autem, quod controuersiae et accusationes, non leuiores illae quidem, sed neque huiusmodi, ut ad fidem, uel ad depositionem Episcoporum pertinerent, in his conciliis tractatae sint, faciūt fere omnes canones, quos Gratianus in distinctionem decimam et octauam retulit. nam si grauiores illae res in his agendae erant, necessaria semper fuit Romani Pontificis, uel Nuncii ipsius auctoritas. sic enim Symmachus scribit. Concilia sacerdotum ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia praesentiam Papae non habent, ualetudinem perdiderunt. legistis in sanissimi, aliquando in illis prouinciis maioribus praeter Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutum; et nō de maioribus negotiis ad consultationem, si quid occurreret, praefatae Sedis
K 2 dis

76 *De ratione habendi Concilia*

dis arbitrio fuisse referuatum? pro qua re Sanctissimi Romani Pontifices summa contentione cum multis Patriarchis, praecipue Constantinopolitanis, quibus Imperatores ualde fauebant, constantissime egerunt. propterea Iulius primus, quamuis Synodus Athanasium cōdemnasset, quia sine praesentia Legati Apostolici hoc factum erat, et appellatio ad Sedem Apostolicam recepta a Synodo non erat, damnationē illam nullam esse iudicauit. idem fecit Leo primus in caussa Flauiani Archiepiscopi Constantinopolitani, quem Dioscorus Patriarcha Alexandrinus in Concilio Ephesino secundo condemnauerat. nam cum Legati Apostolici repugnassent, quidquid actum fuit, omni robore caruit. eadem contentione Nicolaus primus contra Michaelē Imperatorem grauissime usus est, ut ex Nicolai doctissimis epistolis apparet. constat ergo ex his, quae nam sint in Conciliis Prouincialibus tractanda: nempe controuersiae inter ecclesiasticos, et illae quidē non leues, sed maioris momenti; et accusationes contra Episcopos, et alios iudices ecclesiasticos, maxime, si auctoritas Sedis Apostolicae intercedat, atque etiā saeculares, si
id Regi,

Prouincialia ac Dioecesana. 77

id Regi, exemplo Priscorum Hispaniae Regum placuerit. uerum, quia ob desuetudinem horum conciliorum, in aliqua prouincia possent non parua incommoda oriri, ualde mihi probaretur, si ad praecipuas prouincias, quo tempore haec Prouincialia Concilia habebuntur, aliqui docti uiri mitterentur, ut in eis Sedis Apostolicae nomine interessent, ne quid contra antiquam Ecclesiae consuetudinem, et Sedis Apostolicae auctoritatem agatur. nam in illis conciliis prouincialibus, in quibus non adfuerant Sedis Apostolicae Nuncii, testatur Hymaricus Archiepiscopus Remorum, qui fere ante quingentos annos uixit, eos Patres misisse sua decreta ad Romanum Pontificem, ut ab eo confirmarentur. sic enim, loquens de illis conciliis Africanis, in quibus Augustinus interfuit, ait. Horum autem conciliorum statuta ab Africanis Patribus Romano Pontifici ad confirmandum directa leguntur, quae etiam adhuc in romanis exemplaribus, in duobus breuiariis collecta reperiuntur. unum cum subscriptione 213. Episcoporum, et alterum cum subscriptione 214. Episcoporum, utrumque autem cum Apostolica auctoritate firmatum. eadem

dem etiam breuiaria Beatus Hadrianus Papa praedictis cum conciliis orientalibus Carolo Imperatori Romae ad dispositionem occidentalium Ecclesiarum tradidisse legitur. ergo et nos eadem pro authenticis et recipere, et obseruare debemus, quae Apostolica auctoritate firmata, Ecclesiisq. obseruanda directa indubitanter percepimus. quod igitur hoc in loco Higmarus testatum reliquit, nempe tradita fuisse illa concilia Africana Carolo, ut eadem cōsuetudo in Ecclesiis Occidentis seruaretur; nunc maxime inter Catholicos ualere debet: ut reuerentia illa maxima, qua sanctissimi Patres in Synodo Tridentina erga Sedem Apostolicam usi sunt, omni tempore eidem Sanctae Sedi exhibeatur. His positis, nunc ad quem spectet conuocare Prouinciale concilium, exponamus. Ad Metropolitanum proprie spectare Prouincialis concilii conuocationem clare in multis antiquis canonibus cōtinentur ca. si Episcopus Metropolitanus cum sequen. decima oct. distin. cum multis aliis. hoc uero quod de Episcopo seniore, Metropolitano legitime impedito, in decreto Synodi Tridentinae statuitur, aequissimum est; illud tamen in nullo antiquo

antiquo canone inueni. quod si Metropolitanus socordia, uel nequitia quadam, hanc conuocationē concilii negligeret, iudico, hoc quoque casu posse Episcopum seniore coepiscopos conuocare: nam, ad tollendam huiusmodi socordiam, plebi etiam quodam modo hoc permittendum esse in Sardicensi Concilio statuitur. Si forte in prouincia unum tantum contigerit remanere Episcopum, superstes Episcopus conuocet Episcopos uicinae prouinciae, et cum eis ordinet, comprouinciales sibi Episcopos. quod si facere neglexerit, populi conueniant Episcopos prouinciae uicinae, et illi prius commoneant Episcopum, qui in eadem prouincia commoratur etc. uel sine ulla cuiuspiam uocatione, consueto tempore, ipsi per se Episcopi conuenire possunt, ut est expressum in cap. placuit 2. decima oct. distin. Primum uero concilium, quod habendum erit, in decreto ante citato Concilii Tridentini praecipitur intra annum haberi. in quo ea omnia constituenda erunt, quae ad rectam executionem decretorum huius Concilii pertinebunt. neque parum erit, si haec in eo concilio recte constituantur. deinde statuitur; ut saltem quolibet triennio

80 *De ratione habendi Concilia*

nio concilia huiusmodi habeantur. Olim, cum prouinciae non adeo latae erant, bis singulis annis concilia huiusmodi habebantur, ut est in ca. de conciliis et ca. propter ecclesias cum multis aliis decima oct. distin. postmodum in sexta Synodo constitutum fuit, ut semel in anno haberentur, quod retulit et probauit septima Synodus, ut est in ca. quoniam quidem eadem dist. quod tēpus in hoc decreto ad triennium productum fuit, maxime ob Hispanos, qui latissimas habent dioeceses, et prouincias: apud quos satis erit, si singulis tribus annis, huiusmodi concilia habeantur. aliis tamen non est sublata facultas frequentius, et singulis annis, si ita Metropolitano uidebitur, cōueniendi. de tempore statuitur in eo decreto, ut post octauam Paschae resurrectionis incipiāt a suis ecclesiis recedere hi, quos in Synodo interesse oportebit; ita, ut omnes Kal. Maii praesto sint in Metropolitana Ecclesia, uel in loco, ubi Synodus habenda erit. quod si Cathedrales fuerint ualde remotae a Metropolitana, sicut est in aliquibus prouinciis Hispaniae, omnino ad xv. Kal. Iunii adsint omnes parati, sicut in tertio Canone Concilii Toletani statuitur, ut saltem

oiii

ab eo

Prouincialia ac Dioecesana. 81

ab eo die concilium haberi incipiat. Satis autem erit, si in eo per mensem manserint, ut cōmode domum, antequam aestus sit molestior, redire possint. quod, si diligenter egerint, ut in eo canone praecipitur, multa negotia poterūt optime expediri. nam hora diei prima ante solis ortum uult ianuas templi esse obseratas, et in eo omnia esse parata, ut statim orto sole Episcopi, et alii sacerdotes conuenire possint. uerum hoc tempus, ut Synodus post octauam Paschae conuocetur, non ita statuitur, quasi nihil in hoc mutari possit. nam in aliqua prouincia poterit esse aliud tempus ad hanc rem efficiendam commodius, sicut fortasse erit ante quadragesimam, ut refertur in Niceno Concilio definitum in cap. habeatur 18. dist. uel mense Octobris, ut est in cap. propter ecclesiasticas. 1. uer. secundum uero, eadem distin. Propterea permittitur hoc decreto, ut eo tempore Synodus habeatur, quod cōmodius ei prouinciae fuerit. His positis, restat grauis quaedam, ac difficilis quaestio, nempe, quinam sint, quos de iure, uel antiqua consuetudine, praeter Episcopos, prouincialibus conciliis interesse oporteat; de qua fuit Tridenti multum inter Patres

L dispu-

82 *De ratione habendi Concilia*

disputatum; sed ob temporis breuitatem nihil de ea potuit constitui. unde inter eos conuenit, ut uerba quaedam generalia in eo decreto apponerentur, ne cuius suum auferretur, et ut daretur occasio doctis uiris eam rem ex ueterum monumentis eliciendi. quare, cum post eam Tridentinam disputationem, diligenter perquisierim, si quid in antiquis scriptoribus, quod ad hanc dubitationem spectaret, inuenire possem; aliqua notavi, quae animum meum ad certam sententiam adduxerunt, et ea dubitatione liberarunt. antiqua ergo haec, ex quibus, id quod in hac re agendum est, iudico uere colligi, prius tractabo: nec tamen ea, quae a nostris doctoribus de ea re dicuntur, praetermittam. Primum in eo Canone tertio quarti Concilii Toletani, haec uerba sunt diligenter animaduertenda. Et conuenientes omnes Episcopi pariter introeant, et secundum ordinationis suae tempora resideant. post ingressum omnium Episcoporum, atque cōsessum, uocentur deinde presbyteri, quos causa probauerit introire: nullus se interim ingerat diaconorum. quo in loco uerba illa: presbyteri, quos causa probauerit introire, ualde notanda sunt. nam

-uq; ib

.I

ut inter-

Provincialia ac Dioecesana. 83

ut interessent simpliciter, uel ut aliquid peterent, quilibet presbyteri et diacones admittebantur, ut ex multis conciliis inferius demonstrabo. unde, cum hic de his presbyteris loquatur, quos causa probat deinceps post Episcopos introire, et diacones omnes excludat; de electissimis, et probatissimis quibusdam presbyteris tractat, quorum ratio magna post Episcopos habita fuit in huiusmodi conciliis. dicit aliquis, uerum hoc est, sed ex illis uerbis non docetur, eos presbyteros uocem habuisse decisuam: fateor, uerum id ex his, quae subiciam, demonstrabo. in Tarraconensi Concilio, quod fuit provinciale, cum pauciores presbyteri adfuissent, canone ultimo statuitur. Epistolae tales per fratres a Metropolitanis sunt dirigendae, ut non solum e Cathedralis Ecclesiae presbyteris, uerum etiam de dioecesanis ad concilium trahant. in quo concilio Nebridius Sacerdos Ecclesiae Egarensis, non tamquam procurator alicuius Episcopi, sed nomine proprio subscripsit. quod si quis uelit, ex hoc non doceri illum Nebridium habuisse uocem decisuam, dico: de Episcopis nihil amplius constare, nisi quod uocabantur ad concilium, et decretis ipsius

mutum

L

2

sub-

84 *De ratione habendi Concilia*

subscribebant; idem cum reperiatur in presbyteris, non uideo, cur non idem de ipsis iudicandum sit, ac de Episcopis. nam in Synodis uniuersalibus, siue eas octo, tantum uniuersales appellemus, siue inter eas aliquot Toletanas, et Aurelianenses Episcoporum plurium prouinciarum numeremus; numquam aliquis presbyter subscribit, quod ego ualde accurate in singulis considerauimus, nisi idem sit alicuius Episcopi procurator. in prouincialibus tamen presbyteri nomine proprio subscribunt: ut in Tarraconensi, quam supra adduxi, in Turonica secunda, et prima Parisiensi apparet. In decima etiam Toletana Synodo, ex quibusdam uerbis, quae sunt in decreto pro Potamio Episcopo, apparet, illam causam, quia in ea de grauissimo crimine Episcopi agebatur, a solis Episcopis fuisse tractatam. Tunc solitarie, secretimque, tantum adunatis Pontificibus Dei, praedictum Episcopum adesse coram nobis fecimus etc. ex quo colligitur, alias causas, non a solis Episcopis, sed communi consilio Episcoporum, et presbyterorum fuisse tractatas. ac sane, ut arbitror, olim non ea erat distinctio inter uocem consultiuam, et decisiuam, quam nostri homines nimum

Prouincialia ac Dioecesana. 85

mium subtiles accuratissime tractauerunt; sed re probatissimorum quorumcumque, tam Episcoporum, quam aliorum sacerdotum consultatio ne tractata, id ab omnibus statuebatur, quod pluribus, sapientioribusque fuerat probatum. nam Diuus Hieronymus, cum uellet ostendere, multum esse presbyteris tributum, et Gallorum Episcoporum superbiam uellet retundere, qui nihil presbyteris permittentes, sibi omnia arrogabant, in epistola ad Rusticum Narbonensem, sic ait. Presbyteri uero ab initio iudices negotiorum esse mandati sunt, presbyteri sacerdotum interesse debent conciliis. quoniam, et ipsi presbyteri, ut legimus, Episcopi nominantur. quo in loco, tamen si Hieronymus illud uerbum interesse conciliis usurpauerit, tamen ex tota ipsa sententia apparet, eum, non ad consulendum tantum, uoluisse presbyteros interesse, sed ad constituendum, et diffiniendum. nam prius dixit, presbyteros fuisse negotiorum iudices, et post ait: presbyteros Episcopos uocatos; ex quibus uult ostendere, in conciliis idem esse iudicium, et idem suffragium Episcoporum, et presbyterorum. nam, si uim non haberet sententiae diffinitivae, inane esset eorum suffragium.

suffragium . uerum hoc expressum uerbu diffiniendi probatis sacerdotibus attribuit Anselmus Lucensis antiquissimus decretorum collector in breuissima quadam annotatione, quam de modo habendi prouinciale concilium suo decreto adiunxit; in qua hoc ait . Sacerdotes, quos Metropolitanus eligebat, in Synodo prouinciali et iudicare, et diffinire poterant. Idem testatur Isidorus in libello quodam de ordine concilii, duobus in locis: primum his uerbis. Et corona facta de Sedibus Episcoporum, presbyteri a tergo eorum resideant, quos tamen sessuros secum Metropolitanus elegerit, qui utique, et cum eo iudicare aliquid, et diffinire possint. et paulo post. sicq. omnes, qui de religiosis in retroactis diebus pro spiritali instructione interfuerant in concilio, foris egrediantur; residentibus aliquibus presbyteris in concilio, quos Metropolitanus probauerit honorandos. quem Isidori libellum, quia non ita facile reperitur, et futurus est ualde utilis ad haec Prouincialia Concilia, totum huic nostrae disputationi subiiciam. id uero, etiam si ab his antiquis scriptoribus non diceretur, ratio ipsa conuincit: ut, quia soli Episcopi esse non debent,

uent, hi sacerdotes, qui eligendi sunt, non ab alio, quam a Metropolitano, qui ei Synodo praest, eligi, ac probari possint: et quod hi uocem decisiuam, ne inane sit eorum suffragium, habere debeant. nam si a Metropolitano indigni eo munere, uel ob uitam turpiter actam, uel ob litterarum imperitiam eligerentur, repugnari ei ab Episcopis, tanquam in re notorie iniqua posset. in his enim, quae notorie iniqua sunt, ut recte tradunt nostri doctores in c. fin. de coha. cle. et mu. gloss. et docto. in c. uestra eod. et saepe alibi, inferiores et subditi possunt iuste suis superioribus, ac Praefectis repugnare. quod si iuste, ac moderate in hisce eligendis ager Metropolitanus, omnino ei Episcopos obedire oportebit. ac sane iudico, hanc rationem non futuram esse ineptam, ut ex singulis Ecclesiis duo electi uiri, alter ex Cathedrali, et hic sit canonicus, dum tamen sit idoneus, et alter ex dioecesi eligantur; et singuli Abbates, uel Priores ordinum: qui omnes in magnis Ecclesiis poterunt eligi uiri egregii, et eruditione praestates. ex Metropolitana uero poterit duplo maior numerus assumi: sic tamen, ut hi electi et probatissimi Sacerdotes eandem uocem consulti-

uam et decisiuam, ut supra exposui, cum Episcopis habeant. hos uero in primo concilio celebrando eligat Metropolitanus: qui in fine concilii, ut hoc toti Synodo deferat, poterit communi deliberatione statuere, quinam presbyteri, et Abbates ex singulis dioecesibus ad proximam Synodum sint uocandi. quod si intra illud spatium aliquis eorum decedat, Metropolitanus constituat, quinam in demortui locum sufficiens sit. quod si plures presbyteros praefatis admitti oportebit, quod erit necessarium in prouinciis, in quibus sunt pauci Episcopi, et sunt multi egregii, ac docti uiri, qualis est nostra Valentina, id recte a Metropolitano fieri poterit, nec ea de re iuste Episcopi conueniri poterunt. nam, cum multa in conciliis Prouincialibus agenda sint, in quibus, fortasse Episcopi contra Canones Concilii Tridentini, et aliorum Conciliorum aliquid fecisse accusabuntur, durissimum profecto esset, si haec causae a solis Episcopis tractarentur; quod iudicio meo, non solum durum esset, sed iniquissimum, et contra antiquas Prouinciales Synodos, et antiquos auctores, quos supra adduxi: in quibus semper fit mentio presbyterorum in tractatione, et diffi-

nitio

nitioe causarum, quae in hisce conciliis tractabantur, et diffiniebantur. nam cum huiusmodi concilia maxime ad iuuandum Metropolitanum spectent, ut cum consilio plurimorum, et sapientissimorum uirorum ea constituere possit, quae in prouincia necessario constituenda erunt; iniquissimum esset, si Metropolitanus, praesertim cum Episcopi suffraganei non ita multi, aut non adeo sapientes uiri essent, aut de rebus ad Episcopos pertinentibus ageretur, non posset aliorum consilium postulare. quod quidem efficax non esset, nisi eorum sententiae consultucae, et decisucae uocis uim haberent. Et quamuis eorum opinionem non sequor, quos tamen Hostiensis, Io. Andreas, et Imola in ca. graue nimis de praeben. et ca. fin. de his quae fi. si. con. ca. non omnino reiciunt, qui dicebant, Episcopos in Synodo Prouinciali esse tantum assessores Metropolitanis; hoc tamen constanter assero, Metropolitanis, in huiusmodi conciliis, multo plus, quam aliis Episcopis esse tribuendum. quibus, si hanc electionem probatissimorum presbyterorum non concedimus, non uideo, quid illis magnum, plusquam aliis Episcopis tribuamus. nam suffragium il-

M lorum

90 *De ratione habendi Concilia*
lorum nō potest, nisi unius vim habere. cumq.
in hac Tridentina Synodo, in multis capitibus
potestas Metropolitanorum, qua ex stilo quo-
dam contra ius multi abutebantur, iuste restri-
cta sit, et ad iura antiqua reuocata; necessariū
est, ut haec ampla potestas, quam Metropolita-
ni ex iure antiquissimo habent, eis cōseruetur;
quo possint recte, ea, quae ad uniuersam pro-
uinciam spectant, cōstituire. uerum hoc omni-
no necessarium est, ut hi, qui a Metropolitano
eligentur, presbyteri sint, et reuera uita, ac do-
ctrina sint probatissimi. tales enim solum per-
mittitur ei eligere. qua quidem facultate, ca-
ueant Metropolitanī, ne abutatur: nam si quid
ab ipsis contra Canones, et praecipue contra
Concilium Tridentinum fiet, cum hoc sit no-
torie iniquum, poterunt de his, et aliis rebus
notorie iniquis a Synodo grauissime reprehen-
di; ac si maius crimen fuerit, processus, et acta
in Synodo recipi poterunt, ut ad Primatē, uel
ad Sedem Apostolicam mittantur, ut auctori-
tate beatissimi Petri, quod iustum fuerit, statua-
tur. poterunt etiam alia plura, uel negligente
ob socordiam, uel malitiose agente Metro-
politano, per synodum tractari, ut malitia aliquo-
rum

siuol M

Provincialia ac Dioecésana. 91

rum Metropolitanorum reprimatur, aut socor-
dia aliorum exaltetur, et omnes Ecclesiastici or-
dines in officio contineantur. quae omnia pro-
pterea dico, et quia uera esse iudico; et, ut super-
bia omnis, et tyrannis ab ecclesiasticis Praefe-
ctis longe absit; cum sciant, non illis pro libi-
to, atque imperio, sed iuxta canones omnia ef-
se facienda: hanc disputationem, de qua a no-
bis iuxta ea, quae ex antiquis monumentis an-
notauimus, fuisse tractatum est; nostri doctores
breuiter attingunt in e. graue nimis de praeben.
et in c. fin. de his quae fiunt a prela. sine cōsens.
cap. Innocentii ea est sententia, ut puret, capi-
tula Cathedralium, nō esse ad Prouincialia con-
cilia admittenda, nisi cum de eorum interesse
agitur. ab eo Hostiensis, Io. Andreas, Butrius,
Imola, Abbas Panormitanus dissentiunt; sed
non multo plus illis tribuunt, quam Innocen-
tius, aiunt enim: eorum procuratorem ad tra-
ctatum admittendum esse iuxta uerba cap. fin.
non tamen ad iudicandum, et diffiniendum. sa-
ne his doctissimis uiris ego libenter ignosco, si
plene hanc rem non explicarunt. nam cum illi
cos tantum canones tractarent, quos in ius cō-
mune redactos habemus, atque in illis nihil
multoq.

M 2 clare

clare et aperte de hac re constitutum uiderent, haeserunt: et tamē ex illis duobus canonibus, quidquid elici potuit, elicuerunt. nos uero certo, nisi fallimur, demonstrauius, electissimos quosque sacerdotes, uel Cathedralis Ecclesiae, uel dioeceseos, quos Metropolitanus probaret, habuisse in cōciliis Prouincialibus uocem consultiuā et decisiuam: quod clare Isidorus, et Anselmus Lucēsis locupletissimi testes fatētur, et aperte ex Tarraconēsi Cōcilio, et subscriptionibus multarum Prouincialium Synodōrū apparet. illis uero eo maior fides adhibenda est, quia, cum ea ipsi scribebant, adhuc concilia Prouincialia in usu erant. nam ab Isidoro fuerunt aliquot Ispalensia Concilia habita. At contra, cum nostri doctores ea scripserūt, iam nullus erat usus conciliorum Prouincialium. unde mirandum non est, si rem, quae tota in usu posita erat, diuinare non potuerunt. ab ipsis tamen ego in ea parte nō dissentio, cum dicunt, Canonicos, et capitulorum procuratores non esse ad uocem diffinitiuam admittendos; nam idem mihi quoque probatur, ut in hac re nulla habenda sit ratio canonicorum, quatenus sunt canonici; quia neque omnes canonici

possunt

possunt ad hasce Synodos uenire, et si possent, iustum non esset, ut omnibus canonicis tanta auctoritas tribueretur. uerum, si inter canonicos erunt aliqui presbyteri probatissimi, recte faciet Metropolitanus, si hos, potius quā alios elegerit. ac sane acquissimum erit, ut huiusmodi canonicorum maxima ratio habeatur. ratio uero, quae uidetur potissimū mouere aliquos ex nostris doctoribus, ut dicant, solos Episcopos habere uocem decisiuam, est, quia dicunt solos esse necessario uocandos ad huiusmodi concilia, et citant c. propter ecclesiasticas et c. quoniam 18. dist. in quibus tamen locis non dicitur solos, uel Episcopos tantum esse uocandos: nam quod essent uocanda capitula tempore Alexan. III, quo tēpore arbitror iam fuisse cōmutatam illam antiquam rationem tractandorum conciliorum, de qua supra disputauimus, clare habemus in c. fin. ante citato, ubi aperte dicitur: capitula debere inuitari. uocandi uero dicuntur Episcopi in illis locis, quia eorum uocatio nullo modo poterat praetermitti. quae tamen uocatio, ut ego arbitror, poterat fieri, edicto a Metropolitano proposito de Synodo consueto tempore habenda, neque

erat

94 *De ratione habendi Concilia*

erat singulorum Episcoporum uocatio necessaria. tametsi doctores in locis ante citatis uelint, hanc singularem uocationem, et citationem, ut ipsi dicunt, personalem esse necessariam, sed id non probant. de qua tamen re non uidetur mihi ualde esse contendendum, et rectius Metropolitanus fecerit, si singulos uocauerit. uerum in illis presbyteris, de quibus supra diximus, quantumuis illi omni genere uirtutum praediti essent, non erat certa eorum uocatio, sicut Episcoporum: sed quos Metropolitanus ex illis eligebat, eos tantum uocabat. unde in illis locis hi expresse nominati sunt, qui per se, et omnino uocandi erant; de his, quorum necesse erat praecedere electionem, nulla mentio facta fuit. praeter haec, illud etiam ualde notandum est, ut nullus presbyter, uel diaconus possit ab ullo Episcopo, quouis dolo impediri, quo minus ad Synodum ueniat. nam, nisi hoc prouideatur, uariis artibus mali Episcopi, quos de se queri uelle uidebunt, domi manere cogent: quod quidem contra antiquum morem horum conciliorum esset. in quibus, praeter illos probatissimos presbyteros, qui in omnibus, quae in Concilio agebantur, intererant, multi

Prouincialia ac Dioecesana. 95

multi alii presbyteri, et diacones aderat: illi ni mirum, qui petere aliquid a Synodo, aut de aliquo conqueri uolebant. de quo, in capite decimo et octauo eorum, quae Martini Bracharensis ex graecis Synodis collegit, sic habetur. Placuit per singulas prouincias bis in anno concilium fieri, conuocante Metropolitanis Episcopo omnes prouinciales, ita, ut ad concilium procedant omnes presbyteri, et diacones. et in multis conciliis Romanis, et aliis prouincialibus clare dicitur, omnem clerum orationis tempore in Synodo interfuisse. et Isidorus, in eo libello, quem supra citauimus, cum exposuisset, tribus primis diebus de expositione fidei agendum esse, a qua nullus excluderetur, de his, quae in sequentibus diebus agenda erant, tractans, ait. Sicque omnes, qui de religiosis in retroactis diebus pro spiritali instructione interfuerant in concilio, foris egrediantur, residentibus presbyteris in concilio, quos Metropolitanus probauerit honorandos. unde illud omnino constituendum erit, ut cuius ecclesiae stico, etiam contra uoluntatem proprii Episcopi, liceat ad Synodum uenire. nam si iniquam querellam attulerit, facile cognoscetur; neque iustum

iustum est, ut ob mēdaces, uel ineptos aliquos accusatores, qui tamen puniri ob fallacem accusationem iustissime poterunt, alii, qui iuste ac recte de rebus grauissimis queri possunt, eiciantur. quod, si Episcopi, et hi, quibus de iure dixi ad Synodum ueniendum esse, legitime nō impediti ad Synodum uenire neglexerint, ipso iure sunt excōmunicati, et tales possunt a Metropolitano declarari, et praecepi, ut ab omnibus uitētur. ca. si quis autem, cum aliquot aliis ca. deinceps sequentibus 18. distinct. illi tamen proprie excipiuntur in eo decreto Concilii Tridentini, qui in insulis habitant, et habent Metropolitanos in cōtinenti; ut, si euidentis sit periculum Pyratarum, non cogantur transfretare. uerum hoc impedimentum iam intelligebatur ex illis uerbis canonis sexti Tarraconensis Concilii. Si quis Episcoporum commonitus a Metropolitano, ad Synodum, nulla graui necessitate intercedente corporali etc. tamen, ut iustior esset eorum excusatio, uoluerunt Patres hoc expresse in decreto apponi. quod si nulum magnum periculum pyratarum fuerit, et alias recte ualeant Episcopi, atque alii, quos ex insulis uenire ad Synodum oportet, non sunt

excu-

excusandi: cum commodissimum sit anni tempus post octauam Paschae ad nauigandum. uerum ab his Insulanis, siue affuerint, siue non affuerint in concilio, ea, quae in Synodo Prouinciali decernētur, seruanda erunt. cum enim de hac re nihil in decreto expresse statuatur, ita est ex iure communi intelligendum; praesertim, cum expresse hoc fuerit fere ab omnibus Patribus in sentētiis dicendis declaratum. sed, ne exempti Episcopi uenire ad Synodum renuerent, aperte definitum est, quid sit Episcopis exemptis faciendum. quod, ut spero, ab omnibus bonis uiris omnino fiet, tum, ut decreto Synodi Tridentinae pareant, tum, quia nihil perit eorum exemptioni. ac sane esset indecorum, si tempore constituto, aliis omnibus Episcopis ad Synodos prouinciales proficiscētibus, ipsi soli domi sederent, et Ecclesiae illi non satis consuleretur, si ea, quae in Synodis prouincialibus, ad tollendos abusus, et punienda crimina constituerentur, in ea non reciperentur; et esset inhonestum, si reciperentur, cum eorum Episcopus, nulla legitima causa impeditus, Synodo non interfuisset. unde, et ob utilitatem harum Ecclesiarum, et ob Episcoporum

N

scoporum

98 *De ratione habendi Concilia*

scoporum dignitatem, necessarium est, ut huiusmodi Episcopi ante proximam conuocationem conciliorum aliquem Archiepiscopum uicinum sibi eligant, cum quo Synodum, tamquam proprii suffraganei, habeant. quorum maximam rationem Synodus Tridentina habuit, cum hoc uoluntati eorum reliquit, ut ipsi sibi Metropolitanum eligant. uerum si quis in eligendo negligens fuerit, quid fiet? nihil aliud fieri poterit, nisi, ut Sanctissimus Romanus Pontifex per suos Nuncios eis praecipiat, ut ante primam uocationem sibi Metropolitanum uicinum eligant, uel si non elegerint, ipsos ei subiiciat, quem meliorem, et aptiorem iudicauerit. nam, cum sint exempti, a nullo, nisi a Maximo Pontifice cogi possunt. uerum, quia in prouinciis remotis ignorare poterit Romanus Pontifex, quid ab aliquibus huiusmodi Episcopis fiat, Metropolitanus, ac uicini Episcopi poterunt eum de negligentia huiusmodi admonere, ut ipse eis praecipere possit, cum quo Metropolitanus conuenire ad Synodum debeat. Hucusque non inepte, ut arbitror, explicata sunt praecipua quaedam capita ad prouinciales Synodos pertinentia: sed antequam de dioecesanis dicam,

Prouincialia ac Dioecesana. 99

nis dicam, uolo aliqua ualde necessaria ad rationem eorum, quae in hisce conciliis tractanda sunt, annotare. Positis his, de quibus late supra diximus, et praecipue, quinam sint praeter Episcopos ad Prouincialia concilia uocandi, uidemur magna quadam difficultate liberati: sed restat, ut demostremus, quo modo causae olim tractabantur in huiusmodi conciliis, ut breui tempore, ac recte, multae graues causae expediri possent. in tertio capite illius quarti Concilii Toletani, post ingressum Episcoporum, et electorum Sacerdotum, ac notariorum, qui ad excipiendas Patrum sententias necessarii erant, exordium dicit esse sumendum ab oratione. Seditibusque in diuturno silentio Sacerdotibus, et cor tantum habentibus ad Deum, dicat Archidiaconus, orate: statimque omnes in terram prosternentur. et orantibus diutius tacite cum fletibus, atque gemitibus, tunc unus ex Episcopis senioribus surgens, orationem palam ad Dominum fundat, cunctis adhuc in terra iacentibus. finita autem oratione, et responso ab omnibus Amen, rursus Archidiaconus dicat: erigite uos. et confestim omnes surgant, et cum timore, ac disciplina, tam Episcopi, quam

N 2 pref-

100 *De ratione habendi Concilia*
presbyteri sedeant. sicq. omnibus in suis locis
in silentio confidentibus, diaconus alba indu-
tus codicem Canonum in medio proferens, ca-
pitula de conciliis agendis pronunciet. eadem
fere repetit Isidorus in eo libello, quem supra
citavi, nisi quod, cum de oratione loquitur,
eam totam adiungit, quae in Pontificali habe-
tur, quae incipit. Adsumus domine sancte Pa-
ter etc. et in fine numerat, quatenus essent ea ca-
pitula, quae de agendis conciliis recitabantur:
sicq. omnibus in suis locis in silentio confiden-
tibus, Diaconus alba indutus codicem in me-
dio proferens, capitula de agendis conciliis pro-
nunciet: idest de Concilio Toletano quarto,
era 18. Item ex Concilio Toletano quarto, era
3. Item ex capitulis orientalium Patrum, quae
Martinus Episcopus de graeco in latinum uer-
tit, era 18. de Synodo facienda. Item ex Con-
cilio Chalcedonensi era 18. Item ex Concilio
Agathensi era 25. uel aliud de canonibus, quod
Metropolitano aptius uisum fuerit, ut legatur.
nomine uero erae Isidorus singula capita intel-
ligit, sicut saepe in Toletanis conciliis legimus,
quod et Higmarus annotauit. in illis uero om-
nibus canonibus habendas esse Synodos pro-
uinciales

Provincialia ac Dioecesana. 101
uinciales statuitur. itaque legebantur, ut intel-
ligerent Episcopi, et alii Sacerdotes, quibus ca-
nonibus cogere ad eas Synodos conueni-
re. post lectionem horum canonum, et in eo ter-
tio canone, et in libello Isidori dicitur, exhor-
tandos esse Patres a Metropolitano, quae ex-
hortatio paulo longior est in Isidoro, quam in
canone. adiungit etiam Isidorus. Post hanc ex-
hortationem introibunt omnes, quicumque
fuerint presbyteri, diacones, uel religiosi uiri
ad audiendum doctrinam. sicq. Archidiaconus
lecturus est canonem Toletani concilii un-
decimi, era prima: ne tumultu concilium agi-
tetur. quo canone perlecto, Concilium Ephesi-
num ex ordine perlegatur: deinde collatio pa-
riter, et instructio de mysterio Sanctae Trinita-
tis habeatur, simulq. et de officiorum ordini-
bus, si in omnium sedibus eiusdem celebra-
tis unitas teneatur. pro his quoque causis, pro
ut spatium diei permiserit, et epistolae Papae
Leonis ad Flavianum Episcopum de errore Eu-
thycetis, et mysterio Trinitatis, legendae sunt,
Canones quoque de unitate officiorum. nec
ad aliud aliquid antea transeat, quam ista om-
nia explicentur. ita tamen, ut in totos tres
dies

dies Letaniarum nihil aliud agatur, nec tractetur, nisi sola collatio de mysterio Sanctae Trinitatis, et de ordinibus sacris, uel officiorum institutis. ita, ut haec tota partiantur per totos illos tres dies, ut nihil aliud sit, ut dictum est, nisi sola quaestio, de his, quae praedicta sunt, habeatur. uerum in illo tertio canone quarti concilii Toletani, post exhortationem quandam multo breuiorem ea, quae ponitur ab Isidoro, nulla mentio est doctrinae, neque horum, quae hisce tribus diebus fieri praecipit Isidorus. Sed statim agitur de causis, et de querellis proponendis. ea tamen ratio Isidori mihi maxime probatur. ita, ut primo die pro Ephesino Concilio legatur totum Concilium Tridentinum, et ea omnia fiant, quae in uigesima quinta Sessione cap. secundo reformationis in prouinciali concilio facienda esse decernuntur. et, quia de mysterio Sanctae Trinitatis nunc inter omnes conuenit, pro illa collatione commodius tractabitur de Iustificatione, de Gratia, et Libero Arbitrio, et de Sacramentis: quia in Concilio Tridentino de his maxime agitur; et haec sunt, de quibus maxima nobis est dissensio cum haereticis nostri temporis. illud quoque de Ordinibus

nibus sacris, et de proprio cuiusque officio, et de examine, et diligentia a propriis Episcopis adhibenda in ordinandis, diligentissime tractetur. quae omnia per duos dies, uel summum tres, ut ait Isidorus, recte tractari poterunt. nam totus dies, ut multa breui expediri possint, in hisce congregationibus erit ponendus. primo enim mane conueniendum erit; ita, ut ad horam prandii duret congregatio, et post prandium breui spatio ad quiescendum horae unius concessio, iterum ad congregationem, quae usque ad noctem duret, eatur. sic enim agendum est, si intra mensem, ultra quem non erit commodum prorogari huiusmodi concilia, aliquid agi uolumus. olim enim breuius tempus his conciliis dabatur, quia bis singulis annis habebantur, ut ex c. propter Ecclesiasticas colligi potest, quod et Praepositus annotauit. uerum nunc, cum per tres annos concilia prouincialia differri possint, iustum erit, ut in eis saltem mensis ponatur. sed haec obiter, nunc ad ea, quae ex Isidoro tractabamus, reuertamur. ad hanc collationem doctrinae, et institutorum, ut ex his, quae ab Isidoro dicuntur, apparet, omnes presbyteri, diacones, et omnes religiosi

104 *De ratione habendi Concilia*

religiosi, et ecclesiastici uiri admittebantur. unde post lectionem Concilii arbitror, ita tum factum fuisse, ut unus, atque alter praemeditati accederent ad exponendum aliqua de mysterio Sanctae Trinitatis, quae in Ephesino Concilio difficiliora intellectu uidebantur, quae omnibus tacentibus, tamquam a concionatore tractabantur. et ita faciendum puto de his, quae in Concilio Tridentino difficiliora erunt: ita, ut unus de fide et operibus unica congregatione, quantum poterit differat, alter de gratia, et Libero Arbitrio: alii duabus, uel tribus congregationibus omnia, quae in Sacramentis difficiliora erunt, breuiter pertractet. et post hanc fidei tractationem agatur de officiis singulorum ordinum ecclesiasticorum, et de omni ratione in eis seruanda. et sic constituantur, ut summum tribus diebus haec omnis doctrinae tractatio expediatur. de quarto uero, et de aliis diebus, sic admonet Isidorus. Post haec in quarto die reliquae causae per ordinem admittendae sunt. sicq. omnes, qui de religiosis in retroactis diebus pro spiritali instructione interfuerant in concilio, foris egrediantur. residentibus aliquibus presbyteris in concilio, quos Metro-

litanus

Provincialia ac Dioecessana. 105

litanus probauerit honorandos. per singulos tamen illos tres dies Letaniarum, Episcopi, uel presbyteri cum admonitore primum orationibus se prosternant, sicq. collecta a Metropolitanano oratione cōsurgant, et de diuinis tantum, ut dictum est, rebus collatio habeatur. in reliquis autem diebus cunctis astantibus oratio colligenda est. et sic consedentes, causarum negotia iuste, et religiose colligant. itaque Isidorus uult, ut primis tribus diebus in oratione prosternamur, et in illis tantum collatio doctrinae habeatur: in aliis uero diebus, cum de negotiis tractandum erit, eam orationem uult astantibus nobis recitari. uerum Synodus Tolitana in eo tertio canone saepe citato, nullum huiusmodi discrimen constituit, neque orationis trium dierum, neque illius collationis doctrinae. nam loquens de primo die continenter post exhortationem, quam statuit a Metropolitanano faciendam esse, ait. Tunc, si aliquis quamcumque querellam, quae contra canonem agit in audientiam sacerdotalem protulerit, non prius ad aliud transeat capitulum, nisi si primū, quae proposita est actio terminetur. unde non ineptum iudicarem, si sic fieret: ut

○ in pro-

106 *De ratione habendi Concilia*

in prouincijs, in quibus multi sunt haeresi infecti, per tres, atque adeo plures dies, si opus esset, de doctrina fidei iuxta decreta Synodi Tridentinae tractaretur: sic tamen, ut postea alia negotia, et correctio uitiorum, tam Episcoporum, quam aliorum non negligeretur. haec enim non minus proderit, quam illa fidei disputatio. in illis uero prouincijs, ubi nulla est de rebus fidei dubitatio, satis erit, si toto primo die post lectionem Concilii, de his, quae praecipua erunt, a duobus, aut tribus Theologis disputabitur; sic, ut altero die negotia tractari incipiant. nam hoc praecipue, et diligentissime in hisce concilijs curandum est, ut decreta in Synodo Tridentina edita omnino seruentur, neque ulla arte cuiuspiam, uiolentur: et si quid praeter illa decreta, quod ad mores spectet, statuetur, huc tendat, ut uetus ecclesiastica disciplina, quae tota in ea Synodo ob uarias aliquarum nationum calamitates restitui non potuit, in prouincijs pacatioribus sensim restituatur. In Episcopis autem tria in primis uellem ualde examinari, etiam si nulla contra eos querella proponeretur, quia haec in Synodo Tridentina constituta sunt. si ex bonis ecclesiasticis di-

tant

Prouincialia ac Dioecesana. 107

tant suos, uel pecuniam auare cumulant; aut alias male consumunt. si in ordinationibus seruant ea diligenter, quae sunt in Synodo constituta. si in prouisione beneficiorum habet tantum rationem suorum familiarium, non autem doctorum, ac bonorum; et praecipue, si fraudem ullam faciunt decreto de examine promouendorum ad beneficia curata. de quibus tam Metropolitanum, quam alios oportet reddere rationem; quia haec pertinet ad executionem Synodi Tridentinae, quae ab omnibus praestanda est. ob quam seruandam Synodus prouincialis reprehendere grauitur Metropolitanum potest, quia non sua auctoritate nititur, sed Concilii Vniuersalis. quod si in primo aliquis eorum grauius deliquerit, reuocandae erunt donationes ab eo factae, et si opus erit, ei oeconomus ex proprio clero iuxta antiquos canones constituetur. uerum, si in duobus alijs peccauerit, iuste omni collatione ordinum, ac beneficiorum priuari poterit, c. graue nimis de praeb. iuxta quem canonem agendum esse, tam contra Episcopos, et Capitula, quam contra Metropolitanos, si indignis beneficia conferant, decernitur Sessione septima, capite tertio reformationibus

O 2 matio-

mationis. utitur enim nomine Ordinarii indefinite, quo nomine omnes intelliguntur. in aliis uero ecclesiasticis maxime prouidendum est, ut suis Episcopis obediant: sine obedientia enim nullus ordo, non solum in ecclesia, sed neque in aliqua priuata domo esse potest. et ut quilibet eorum pro sua uirili parte praestet ea, quae in Synodo Tridétina decreta sunt, et quae in ipsis prouincialibus Synodis statuentur. quod uero ad modum ipsum, et rationem tractandi singulas causas attinet, haec cuperem obseruari. primum, ut nomine Metropolitanis, propositis edictis in singulis Cathedralibus suffraganeorum, moneantur illi, qui querellam aliquam, uel accusationem contra quoscumque proponere uolent, ut si id quod proponunt instrumentis probandum sit, ea domo afferant, et parati omnino ad concilium ueniant. quod si res testibus probanda sit, quam citissime accedant, ut audita eorum querella, si recipienda uideatur, mitti possint e Synodo commissarii, si ita opus fuerit, ad propria loca, qui testimonia fide digna recipiant, ut ante finem concilii reuerti possint, et causa finiatur: ob quam rem primos dies oportebit his querellis audiendis

audiendis dari, quae per testes probatae erunt. singulis uero Iuris canonici peritis, qui in Synodo aderunt, tot causae committantur, quot uisum fuerit commode expediri posse. propterea, quo plures iuris canonici periti uiri ecclesiastici his Synodis intererunt; eo melius omnia conficientur. ac sane haec sola ratio, etiam si alia, quae supra adduxi, deessent, conuincere posset, alios presbyteros, praeter Episcopos ad futuros esse in hisce conciliis, ut eis multae huiusmodi causae committi possint. nam, nisi hoc fiat, in prouinciis, in quibus sunt pauci Episcopi, nullus posset esse usus conciliorum prouincialium; quod esset absurdum. eius uero, cui causa committetur, cura erit; notare omnia, quae per instrumenta, uel testes probata erunt, ut ea toti Synodo referat; ut post, nomine totius Synodi sententia proferatur. hoc tamen obseruandum erit, ut quando de causa alicuius Episcopi tractabitur, et ipse, et alii omnes eius ecclesiae, qui Synodo intererunt, in ea causa suffragium non ferant. in aliis uero causis propriae Ecclesiae audiri poterunt, nisi eos suspectos sibi esse aliqua partium iurauerit. uniuersim tamen obseruandum est, ut in Synodis huiusmodi, le-

di leuiores causae non recipiantur. satis enim erit, si accusationes grauiorum criminum Episcoporum, atque aliorum ecclesiastici ordinis, praesertim, si quid ab ipsis contra Synodi Tridentinae decreta fiet, diligenter tractentur; et iusta sententia contra eos, qui deliquerint proferatur. quod si fuerit causa aliqua huiusmodi, quae non facile possit a Synodo expediri, poterunt iudices a concilio Prouinciali, qui eam finiant, constitui, ut est in fine quinti capituli 23. Sessionis Concilii Tridentini. praeter eas querellas, et controuersias, erunt aliqua alia in hisce Synodis constituenda, quae hoc loco annotare constitui, ut, si digna animaduersione iudicata fuerint, aliquid de his constituatur: sin minus, omittantur.

1 Primum omnium petatur a Regibus, seu aliis Principibus, quorum prouincia erit, nomine concilii Prouincialis: pro singulis Episcopis brachium saeculare, ad exequendum omnia, quae in Synodo Tridentina sunt decreta.

2 Constituatur in singulis prouinciis duo, quae Vir prudētissimus Reginaldus Polus Cardinalis, et Sedis Apostolicae Legatus in reformatione Angliae notauit, ac cum consensu Episcoporum

scoporū Angliae decreuit; et cuius prouinciae erunt utilia. alterum est, in quo tamen aliqua, quae mihi aptiora uisa sunt, mutauit, ut infra spatium sex mensium ab Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis, Decanis, Rectoribus parochialium, et aliis quacuis ecclesiastica beneficia, seu pia loca obtinentibus per publicum notarium, et coram pluribus honestis, et fide dignis testibus cōficiatur inuentarium omnium bonorum, mobilium, et immobilium, iurium, actionum, ac nominum, seu debitorum ad ecclesias, uel pia loca, quae obtinent, aut regunt, quouis modo pertinentium, cum eorum qualitatibus, et confinibus. quod quidem inuentarium tertio quoque anno, et quoties in eadem ecclesia, seu pio loco aliquis succedit, renouetur. huius autem inuentarii, si sit Ecclesia Metropolitana, plura fiant publica instrumenta: quorum alterum in propria ecclesia penes Capitulum, alterum in archiuio Archiepiscopi, et praeterea singula in singulis archiuis Suffraganeorum seruentur. si uero fuerit Cathedralis, alterum a proprio Episcopo, alterum penes Capitulum, et tertium penes Metropolitanum custodiat. in reliquis uero piis locis, et beneficiis:

ficiis: alterum in loco beneficii, et alterum in archiueo Episcopi seruetur. quod, si alii Ordinario inferiori subiectum sit beneficium, tertium penes ipsum Ordinarium maneat. quae omnia expensis obtinentium beneficia fiant. haec autem inuentaria Ordinarii in uisitatione penes se habebunt, ut diligenter inquirant, an eorum, quae in inuentario descripta sunt aliquid desit. quod si quid deesse compererint, id recuperare, seu ad ius pristinum ecclesiarum reuocare studeant: culpam, seu negligentiam cuiuslibet hac in re iuxta canonicas sanctiones seuerè puniendo.

3 Ut praesentati a quibusuis patronis, tam ecclesiasticis, quam laicis, antequam ab Episcopo instituantur, sub hac forma iurent: quae tamen prius illis exhibeatur, ut eam recte intelligant. Ego N. praesentatus ad beneficium de N. iuro ad haec Sacrosancta Dei Euangelia per me corporaliter tacta, quod propter praedictum beneficium obtinendum, aut praesentationem ad idem habendum, aut acquirendum, neque Ego, neque alia persona uice, ac nomine meo, nec de consensu, aut scientia mea, patrono, seu alii cuiquam aliquid praemissorum nomine,

mine, aut intuitu promissimus, aut dedimus, nec quidquam eius rei gratia permutauimus, compensauimus, aut prius datum confirmauimus, apud ue quemquã deposuimus, seu quidquam mutuauimus, seu elocauimus, priusue mutuum, commodatum, depositum, aut elocatum, aut quocumque modo debitum remisimus, seu laxauimus; nec de sanctuario, gleba, domibus, terris, praediis, tenementis, redditibus praedictae Ecclesiae, fructibusue, decimis, aut oblationibus eiusdem, praeteritis, praesentibus, aut futuris, donationem, remissionem, locationemue promissimus, fecimus, aut iniuimus, seu aliquis nostrum de mandato, scientia, aut consensu meo promisit, fecit, aut iniuit. ita me Deus adiuuet, et haec sancta Dei Euangelia.

4 Constituatur, ut Clerici eiusdem prouinciae possint ad beneficia cuiuscumque Ecclesiae prouinciae admitti, si idonei reperti fuerint; sic, ut data omnium rerum paritate, Dioecesanus alteri praeferatur. et in hoc nullum sit impedimentum Regiarum pragmaticarum.

5 Habita ratione 34. & 35. canonum Concilii Carthaginensis quarti, in quibus praecipitur

P Episcopis

114 *De ratione habendi Concilia*

Episcopis, ne patiantur stare presbyteros ipsis sedentibus, statuatur: ut neque aperto capite stent coram Episcopis, aut, quod peius est, genu flexo eos alloquantur. quae omnia indigna sunt eo ordine, ac modestia Episcopali.

6 Constituatur etiam, ut templa maiorum ciuitatum, ad quae magna Populi multitudo conuenire solet, quo commodius poterunt, aptentur, ne facile mulieres ab adolescentibus uideri possint, et ne deambulationes in templis fiant, quae erunt ualde prohibendae, praesertim cum sacrificia fiunt, uel laudes Deo canuntur: hoc autē recte fiet, si totum templum, ubi fieri poterit, scamnis impleatur, ut uix spatium ad deambulandum relinquatur.

7 Sacerdotes, qui confessiones audiunt, nihil pro illis, etiam a sponte dantibus accipere possint.

8 Tractari poterit de sepulturis iuxta canonem 36. Bracharenis Concilii, et cano. 17. Concilii Tiburiensis, ut intra Basilicam nō sepeliantur, nisi corpora sacerdotum, et optimorum uirorum, et quod pro huiusmodi sepulturis nihil praecipuum soluatur, alii omnes sepeliantur in Cemeterio. in uniuersum uero modera-

Episcopis

P

tio ma-

Prouincialia ac Dioecessana. 115

tio maxima adhibeatur in his, quae pro sepulturis soluantur. in quo, pro consuetudine prouinciae, congrua remedia adhibeantur.

9 Adhibeatur moderatio nimiae impēsae, quae in aliquibus prouinciis fit, in funere. et artificiosae quaedam lamentationes, ac luctus quidam gentiliū, qui adhuc in nonnullis prouinciis uigent, prohibeantur.

10 Praeter dies dominicos, et festos aliquot beatae Mariae, et sanctorum Apostolorum, et aliquorum sanctorum, iuxta consuetudinē cuiusque prouinciae: in reliquis, poterit concedi pauperibus facultas audiri Missa, cuiuscumque operis faciendi. in dominicis uero, et illis festis diebus prohibeantur omnes ludi, etiam pilae, et trochi; ut omnes ad templum, ad Missam, concionem, et lectionem doctrinae Christianae conueniant.

11 Declaretur pro ratione cuiusque prouinciae, quae ratio uersurarum possit esse, tam mercatoribus, quam aliis commoda; et alia omnia genera uersurarum, tamquam ad usuram pertinentia, graui poena prohibeantur. In prouincia uero Romana a Sanctissimo, uel in Concilio prouinciali Romano constituatur aliqua ra-

tionis

P

2

tio

116 *De ratione habendi Concilia*

tio uersurarum, qua necessario uti mercatores oporteat. in qua haec tria potissimum caueantur. Primum, ut mercator omnino docere debeat, se in prouincia, uel in partibus, ut dicunt, ab aliquo petiisse solutionem. quam etiam sufficiat in Metropolitana, uel in Cathedrali ab aliqua publica persona petiisse, si debitor in pago aliquo remoto habitauerit, modo per publicum instrumentum de hac petitione constet. postquam petitionem, debet mercator certum tempus expectare, si sibi ab aliquo pecunia debita soluatur. alias enim, si a nullo solutionem petat in prouincia, sed tantum lapsus temporis quinque, uel etiam sex mensium expectet, contractus hic natura, et origine sua est usurarius. alterum est, ut moderatio adhibeatur nimio interesse, quod a curialibus soluitur, et constituitur, ut idem, uel non multo maius interesse soluatur a curiali, quam soluitur a mercatoribus. quod, si mercatores nolint ea ratione honestis, ac probis uiris curialibus pecuniam dare, prohibeatur istis, ut neque cum aliis possint ullas uersuras facere. nam cum ipsi sint quidam publici serui ad dandas uersuras constituti, sicut notarii ad instrumenta conficienda, debent honestis

Prouincialia ac Dioecesana. 117

honestis uiris, modo sibi recte caueatur, eas non negare. sed ne ob hanc cauendi rationem, ipsi, quibus uolent, negare pecunias possint, constituantur a Principe formula cautionis, et quae exceptiones possint a mercatoribus curiali obici. nam sane hoc iniquissimum est, et est manifesta usura, ut eodem tempore, et ad eandem ciuitatem uersurae inter mercatores fiant alio pretio, et alio fiant cum curialibus, a quibus accipiunt certissimam cautionem. Tertium, in quo omnino consuli oportet, est, ut si pecunia in prouincia non soluatur, et curialis eam debet soluere Romae, omne damnum, quod in pecunia ex prouincia Romam transferenda inter mercatores eo tempore soluetur, ex tota summa in curia soluenda detrahatur. cui rei, si recte, et efficaciter consulatur, prouinciales, qui in curia ad habendas litteras Apostolicas pecunia indigent, magno onere leuabuntur, ut, ne praeter id, quod officialibus Pont. Max. soluendum est, tam in moderatum, ac nimium interesse mercatoribus numerari oporteat.

12. De censibus quoque diligens disputatio habeatur, et hi tantum admittantur, in quibus nomine census tantum redditus datur, quantum

118 *De ratione habendi Concilia*

tum ex praedio aliquo perciperetur, pro rata eius pecuniae, quae census nomine data est: hoc enim tantum casu puto licere uti huiusmodi contractu, sicut multo ante Innocentius in c. in ciuitate de Usu. annotauit. uerum, si quo alio casu liceat, diligenter uideatur. nam haec res latissima est, et ad multos spectat.

13 Ut nullus ad Ecclesiam admittatur, sed omnino prohibeantur aditu Ecclesiae, qui ex arte inhonesta, et canonibus prohibita quaestum faciunt, contra quos Episcopi, non obstante quacumque longissima consuetudine, seu potius corruptela, iuxta canones procedant, et tales in primis habeantur, qui uersuras contra id, quod in Synodo, uel in Curia a beatissimo Romano Pontifice constituetur, facient.

14 In quacumque ciuitate constituatur aliquis locus publicus, in quo acceptis pignoribus, pauperibus mutuo pecuniae aliquae dentur. ita, ut illud interesse tantum soluant, quod debetur his, qui ea, quae necessaria erunt curabunt. quod interesse non excedat quattuor, uel quinque pro cetenario singulis annis. quae loca montes pietatis in Italia nominantur; et constitui omnino deberet in Hispania, et aliis prouinciis:

Prouincialia ac Dioecesana. 119

prouinciis: cum ex depositis diuitum, si per bonos uiros gubernetur, facile conseruari possint.

15 Licentia illa Bacchanaliu, qua multi in illis diebus ante quadagesimam in plerisque prouinciis nimium abutuntur; ex quo magnum scandalum oritur apud Iudaeos, et Turcas, qui talia a nobis fieri uident, si plane non tollitur; reprimatur. ita, ut ecclesiasticis, sub poena priuationis ordinum, et beneficiorum, quae obtinent, in quam ipso facto incidant, ne personati incedant; et mulieribus sub poena excommunicationis, et aliqua poena corporali idem interdicator. adolescentibus uero tres tantum, uel quattuor dies ad illas nugas permittantur.

16 Prohibeatur, ne uiri cum feminis in balneis lauentur, sed sint separata balnea mulierum, quae a mulieribus lauentur; et poenae grauissimae habentibus balnea, si aliter fecerint; et ipsis, qui ad lauandum cum feminis accederent, constituantur. nam huius rei primam fuisse reprehensionem, qua Christiani gentiles arguebant, dicitur in Concilio Laodicensi cano. xxx.

17 Meretrices non essent ad templa admittendae, quo tempore Missae celebrantur, cum omnes

omnes publice criminosi ab Ecclesia eiiciendi sint. prohibeantur quoque ad stationes ire, cum indulgentiarum sint incapaces, et multis aspectu suo noceant. essent quoque eis omnis uestitus sericus, et gemmae, et ornamenta omnia, quibus nobiles, atque honestae mulieres utuntur, interdicenda. nam pauperes adolescentulae, cum eas ita ornatas uident, beatas esse putant. et si fieri posset, omnes in unum locum essent retrudendae, ut infames mulieres in loco infami morarentur; quo multi ob loci infamiam accedere erubescerent.

18 Pugnae illae insanorum hominum cum Tauris, atque aliis feris, quae speciem habent illorum ludorum gentilium, ad quos spectandos aliquando Episcopi accedunt, omnino prohibeantur.

19 Vt nota quaedam ab Episcopis, et omnibus ecclesiasticis auferatur, ne ipsi seruare frumentum dicantur, quo illud carius uendant; statuatur: ut omne frumentum ecclesiasticorum uilius aliquanto debeat pauperibus uendi, quam laicorum. id uero intelligatur, si libera sit uenditio laicorum. quod si pretium constitutum fuerit a iudicibus saecularibus, ratio habeatur

habeatur rusticorum, ut si ipsi sterilem messem collegerunt, non cogantur uilius frumentum uendere, quam ipsi, omnibus computatis, in messe expenderunt. quod si laici de facto a iudicibus saecularibus cogantur, ecclesiastici ei rei, quae iniquissima est, repugnent; et iustum pretium frumenti in Synodo dioecesana constituent; quo ipsi, et eorum conductores utantur. et ut iniquitas horum iudicium manifesta sit, Regem de ea re certiore faciat. nam illi haec saepe compendii sui causa faciunt, et coguntur rustici agros deferere, ut damnum uitent. nec cuiquam iustum uideri potest, si messis angusta fuerit, ut frumentum uilius uendatur, ita ut rustici damnum patiantur. caueant etiam, tam Episcopi, quam alii omnes ecclesiastici, et ea de re in Synodo prouinciali moneantur, ne decimas suas sub spe horum priuilegiorum carius locent, aut uendant; quarum partem aliqui emunt, ut hoc priuilegio etiam in suo frumento abutantur. ex quo saepe magna frumenti penuria nascitur. cui rei efficaciter in Concilio prouinciali consulendum est, ut nullo modo detur iusta occasio laicis, praesertim in hac re, conquerendi de ecclesiasticis.

Q Quod

20 Quod in uigesima prima Sessione capite primo reformationis, de reprimenda notariorum licentia in litteris, quae propter collationem sacrorum Ordinum cōceduntur, constitutum est; tractetur etiam in aliis omnibus negotiis curiae ecclesiasticae, ut praeter operā notarii, Episcopus nihil sigilli causa lucrari debeat. cum sit indecorum, et indignum benignitate ecclesiastica, ut nō omnia negotia cum multo minori impensa in curia ecclesiastica, quam in saeculari tractentur.

21 Vbi commodum uidebitur, poterit reuocari decretum Fabiani Papae, ut fideles ter in anno communicent. quod etiam exemplo suo doceant Episcopi, et omnes presbyteri, frequenter, et in publicis capellis Missas celebrando, et aliis libenter, ac facile sacram Eucharistiam communicando. quod quidem optimi exempli erit, si ab Episcopis frequenter in Ecclesiis Cathedralibus fiet.

22 Tractetur de abusibus aliquarum confraternitatum, et quae reperiētur parum utiles, tollantur.

23 De monialibus statuēdum esset, ut cum ad benedictionem offeruntur, in habitu honesto et

sto, et non nimium ornatae accedant, iuxta cano. 2. quarti Cōcilii Carthaginensis. alia, quae de ipsis in Concilio Tridentino cōstituta sunt, diligentissime obseruentur.

24 De eisdem diligenter, et efficaciter provideatur, ut non solum clausae sint, quod necessariū est, sed ut cibus illis spiritalis frequenter per uiros bonos, ac pios ministraretur. quam ob rem providendum erit, ut frequenter conciones audiant, et frequenter confiteantur, ac communicent; et ut ab omnibus horae canonicae in choro decantentur.

25 Si ea necessitas fuerit Sedis Apostolicae, in hisce conciliis tractetur, quo modo ei recte, et efficaciter consulatur: ac dignitatis ipsius ratio maxima habeatur, cum qua omnium aliarum Ecclesiarum salus, et dignitas coniuncta est. nam filii parentes alere, et eorum dignitatem tueri debent; nec sperare possunt Episcopi, aut alii omnes ecclesiastici, Sedis Apostolicae dignitate in periculum adducta, ipsos suam dignitatem tueri posse.

26 Vt certius Synodus norit res alias, quae reformatione dignae erunt, poterit Metropolitanus quinque, aut sex uiros, uel quot reperi-

re poterit, prudentes, ac Deum timentes ex singulis dioecesibus, et ex Metropolitana eligere, quos iureiurando adstringat, ut toti Synodo exponant, quaecumque sciant in eorum ecclesiis contra Deum, et Christi doctrinam fieri, quae commode in Synodo corrigi possint: ut habetur in c. Episcopus in Synodo 35. quae est. 6. nam, quamuis hoc propriū uideatur esse dioeceseanae Synodi, potest tamen idem rectissime in prouinciali seruari.

Haec uniuersim mihi uisa sunt digna notatione, de quibus in Synodis prouincialibus recte, pro cuiusque prouinciae ratione, decerni possit. cetera Reuerendissimi Episcopi, ad quos proprie cura haec pertinet, prouidebunt. uerum antequam ad ea, quae in dioeceseana Synodo agenda sunt, aggrediar, uolo hic aliqua de ordinationibus, et nonnulla alia ad prouinciales Synodos spectantia ex Concilio Tridentino decerpta, annotare.

DE ORDINATIONIBVS.

Ordinationum olim magnam curam habitam fuisse, ex plurimis antiquis canonibus, et
ex li-

ex libello Isidori, quem hisce nostris adiunximus, apparet. ex quo etiam hoc colligitur, in Synodis prouincialibus diligentissime de his tractatum fuisse, et inquisitionem fuisse factam contra Episcopos, et alios, qui in his deliquissent; quod etiam nunc omnino reuocandum in usum est. nam propterea, tam accurate de ordinationibus tractatum est in generali Concilio Tridentino, ut exactissime omnia, quae ad ordinationes pertinent, ab Episcopis seruetur. quae quidem omnia, quo facilius ab omnibus intelligantur, et in promptu sint, cum de his in Conciliis prouincialibus inquiretur, uolui hic annotare.

Duo potissimum Sacra uniuersalis Synodus in hisce ordinationibus spectauit; alterum est, ut quantum fieri possit, omnes a propriis Episcopis ordinentur: alterum est, ut canō sextus Chalcedonensis Concilii in usum, quoad fieri possit, reuocetur. ad primum pertinet, quod statuitur cap. 3. reformationis Sessionis 23, ubi Episcopos omnes uult per se ipsos ordines suis clericis conferre. a quo munere Episcopi tantum excusantur ob aegrotationem, ut tum suos subditos examinatos, ac probatos per Vicarium,
uel

uel alios ab Episcopo ad id deputatos, possint ad alios Episcopos mittere. unde fit, ut dimissoriae, quas uocant, non possint nunc ab Episcopis, nisi aegrotantibus, concedi. quod si ob superbiam, uel aliam quampiam causam, cum necesse erit suae ecclesiae, statutis temporibus negligat Episcopus ordinationes sollempniter celebrare, erit de eo grauius in Synodo provinciali arguendus. quod sane intelligendum est, quando Episcopus, et clerici ordinandi in dioecesi adsint. uerum si Episcopus, aut clerici ex iusta causa absint, et ita necesse sit, ut clerici ab alio, quam a suo Episcopo ordinentur, tum necesse erit, ut ordinandus habeat testimonium a suo ordinario morum, ac probitatis uitae cap. 8. eiusdem 23. sessionis. Episcopus uero, qui aliquem sine hoc testimonio ordinauerit, grauius est reprehendendus.

Verum contingit aliquibus bonis ac doctis uiris, qui studiorum, uel alia honesta de causa diu a suo Episcopatu abfuerunt, ut Episcopus non possit uere, ac certe de eis testimonium exhibere; quibus omnino consulendum est, ut impetrato rescripto a Sanctissimo Romano Pontifice facultatis ordinandi, eisdem ordinatoribus

committatur, ut diligenter a fide dignis hominibus testimonium uitae, ac morum ordinandorum in locis, ubi diutius morati fuerint, accipiant. nam nisi hoc permittatur, uel Episcopus eis contra conscientiam testimonium praestabit, uel illi, quantumuis sint boni uiri, non poterunt in loco longinquo a patria ipsorum, ubi fortasse ob magnam aliquam Reip. utilitatem morantur, ordinari. quae sane absurda sunt, ac propterea eis necessario a Summo Pontifice consulendum est. et ne ab ipso Tridentino Concilio recedatur, in his hoc erit seruandum, ut iuxta caput 11. Sess. septimae, causae in litteris exprimantur, ob quas a suo Episcopo ordinari, aut testimonium habere non possint. sed omnino caueatur, ut hoc testimonium diligenter accipiatur, et res non trahatur in exemplum, ut passim ignotis, et his, qui a suis Episcopis aufugiunt, facultas ordinandi in curia concedatur.

Abbatibus aufertur omnis huiusmodi facultas ordinandi clericos saeculares ad primam tonsuram, uel minores ordines cap. 10. Sessionis 23. quae tantum eis conseruatur respectu regularium sibi subditorum. Facultas etiam, quae de iure communi competebat Capitulis, concedendi

dendi huiusmodi litteras dimissorias Sede uacante, eis ablata est cap. 10. sessionis septimae. excipiuntur tamen hi, qui arctati sunt ad suscipiendos ordines, quibus potest Sede uacante Capitulum dimissorias dare. quod quidem decretum cap. 10. sess. 23. repetitum fuit, et expressum est, ut pertineat ad quoscumque, qui Sede uacante in iurisdictione Episcopi, loco Capituli, succedunt. quod factum est ob aliquos Decanos, et Archidiaconos, qui in aliquibus ecclesiis succedunt in omni iurisdictione Episcopali. in eodē decimo capite aufertur Abbatibus omnis facultas concedendi huiusmodi litteras dimissorias clericis saecularibus; regularibus tamen, et sibi subditis possunt eas concedere.

Quod attinet ad alterum caput, de reuocando in usum sexto canone Concilii Chalcedonensis, huc pertinet cap. 2. reformationis sessionis 21. in quo prouisum est, ne clerici post ordinationem nimia egestate premi possint. et quo ad illos, qui ad beneficium aliquod ordinantur, tamen si tum eis titulus, et locus in ea ecclesia non assignetur, re tamen ipsa dici possunt, non omnino cōtra illum sextum canonem ordinari. uerum de illis, qui ad pensionem, uel titulum

tulum patrimonii ordinantur res erat difficilior, et dubium non est, in hac parte ab eo sexto canone ualde fuisse recessum. de quo tamen in cap. 16. sess. 23. fuit satis recte constitutum; ut hi, qui sic ordinantur, ne facile uagari possint, alicui ecclesiae, uel pio loco ascribatur. uerum mirum non est, cum nunc multo maior numerus ecclesiasticorum ad regendam Ecclesiam Catholicam sit necessarius, quod ab eo canone aliquando recedatur. quod quidem ferri potest, modo hi, qui ordinantur, uita, et moribus suis ordinem ecclesiasticum honestent. capite etiam nono eiusdem sess. in quo permittitur Episcopis, ut familiares suos, aliis Episcopis subditos ordinare possint, tamen hoc eis ita concessum est, ut omnino iuxta illum sextum canonem, illis in ipsa ordinatione beneficium aliquod conferant. prima tonsura non sunt initiandi, nisi qui sacramentum confirmationis susceperint, et illis dotibus sint praediti, de quibus fit mentio in cap. 4. sess. 23.

Minores ordines recte per temporum interstitia his, qui ex Seminario assumuntur, atque aliis iunioribus conferentur; ita, ut a singulis sua officia in ecclesia exerceantur, iuxta cap. 11.

aud

R

et 17.

130 *De ratione habendi Concilia*

et 17. sessionis 23. uerum maioribus natu, et doctioribus poterunt sine illa mora conferri. nam propterea relictum fuit hoc arbitrio Episcopi, ne grandiores, qui in aliis rebus possunt esse Ecclesiae utiles, in hisce rebus diutius detineantur. quod etiam in ascensu a subdiaconatu ad diaconatum, et ab hoc ad presbyteratum annotatur. uerum cap. 13. sess. 23. omnino prohibetur, ne duo sacri ordines eodem die, etiam regularibus conferantur.

Ad subdiaconatum nemo est admittendus ante secundum et uigesimum annum, ut est in cap. 12. sess. 23. et in hoc gradu praecipuum debet esse examen uitae ac morum, et in primis continentiae. ita, ut quantumuis doctus sit aliquis, si adolescentiam incontinenter egerit, nullo modo ad subdiaconatum, in quo primum castitatem uouere debet, admittatur. nam ob hanc potissimum causam placuit Patribus, ne minem ante 22. annum ad subdiaconatum admitti, ut ex continentia, quam in adolescentia conseruassent, argumentum sumi posset totius uitae deinceps continenter transigendae. quod in regularibus etiam obseruari debet. de his, atque aliquibus aliis ad hanc rem pertinentibus,

Prouincialia ac Dioecesana. 131

bus, quae in decretis Synodi Tridentinae continentur, inquiratur in Concilio prouinciali, si Episcopi, Abbates, Capitula, uel alii in his deliquerint: et de hac re diligentissime agatur, ita, ut delinquentes grauissime puniantur. nam hinc, tamquam a fonte manat omnis rerum ecclesiasticarum ordo, ac recta administratio, uel econuerso.

INDICATIO EORVM, QVAE IN
Synodo Tridentina ad Concilia prouincialia referuntur.

Sess. 23. in decreto de residetia statuitur: ad Metropolitanum cum Concilio prouinciali spectare, iudicare de licentiis a se, uel a suffraganeo datis, et uidere, ne quis eo iure abutatur.

In fine dicitur: illud decretum de residentia in Synodis prouincialibus, et episcopalibus publicandum esse.

In ultimo capite de Seminario statuitur. Archiepiscopum, et superiores Synodus prouincialis acriter corripere, eosque ad omnia suprascripta cogere debet. In eodem datur facultas Synodo prouinciali, ut, si Episcopatus paupertate

laborant, possint ex portionibus sumendis a pluribus Episcopatibus unicum collegium in loco prouinciae idoneo constituere.

In fine eiusdem, datur amplissima facultas Synodo prouinciali, pro regionis more, et ecclesiarum, ac beneficiorum qualitate, moderandi, et augendi omnia, quae ad felicem Seminarium profectum necessaria, et opportuna uidebuntur.

¶ Sess. 24. cap. 1. decernitur, ut in Synodo prouinciali praescribatur in una quaque prouincia propria examinis, seu inquisitionis, aut instructionis faciendae formula de promouendis ad Ecclesias Cathedrales, Sanctissimi Romani Pontificis arbitrio approbanda.

Capite tertio statuitur: ut in Synodis prouincialibus cognoscatur, et probetur caussa, ob quam Cathedrales, et dioeceses suffraganeorum a Metropolitanis uisitari debeant.

In eodem dicitur: contra uisitatores, qui amplius, quam iustum est accipiunt ratione uisitationis, poenas statuendas esse arbitrio Synodi.

¶ Cap. 5. minores caussae criminales Episcoporum in prouinciali Synodo cognoscendae, et terminandae sunt, uel a deputatis per prouinciale

ciale Concilium.

Cap. 12. Omnia, quae ad debitum in diuinis officiis regimen spectant, deq. congrua in his canendi, seu modulandi ratione, de certa lege in choro conueniendi, et permanendi, simulq. de omnibus ecclesiae ministris, quae necessaria erunt, et si qua huiusmodi, Synodus prouincialis, pro cuiusque prouinciae utilitate, et moribus, certam cuique formulam praescribet.

¶ Cap. 13. in Ecclesiis Cathedralibus tenuibus examinet Concilium prouinciale, uocatis his, quorum interest, et diligenter expendat, quas propter angustias, tenuitatemq. uicinis unire, uel nouis prouentibus augere expediat, confecta q. de praemissis instrumenta ad Summum Romanum Pontificem mittat.

¶ Cap. 18. examinatores promouendorum ad ecclesias parrochiales possunt uocari ad Synodum prouincialem, si aliqua accusatio contra ipsos oriatur, ut ibi rationem sui officii reddant. et delinquentes Synodi arbitrio grauius puniri possunt.

¶ Sess. 25. in cap. de inuo. uenera. et reliquiis sanctorum. De imaginibus, et reliquiis, si quis dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, uel aliqua

aliqua de ipsis grauior quaestio incidat, debet expectari sententia Concilii prouincialis.

Cap.ultimo refor. Regularium: in exequendis decretis reformationis, regularium negligentiam Episcoporum Concilia prouincialia debent supplere, et coercere. et in defectum Capitulorum generalium eadem Concilia possunt prouidere.

Capite 2. generalis reformationis: omnes, quos de iure, uel consuetudine interesse oportet Synodis prouincialibus, debent omnia decreta Synodi Tridentinae palam in prima Synodo prouinciali, in qua ipsi aderunt, recipere, et obedientiam Romano Pontifici spondere, et anathematizare omnes haereses.

Cap.10. in Synodis prouincialibus, uel dioecesanis eligi debent iudices, quibus causae a Sanctissimo committantur.

Cap.14. Episcopos, si concubinas habuerint, Synodus prouincialis moneat, et si perseueret, crimen ad Sanctissimum deferatur.

In decreto de indulgentiis: abusus indulgentiarum in prima prouinciali Synodo a singulis Episcopis referendi sunt, ut ad Summum Romanum Pontificem deferantur; cuius auctoritate,

tate, quod Vniuersali Ecclesiae expediet, statuatur. Nunc ad ea, quae de Dioecesanis Synodis dicenda sunt, aggrediamur.

In dioecesana Synodo ea omnia poterunt constitui, quod ad eam dioecesim pertinebit, quae supra in prouinciali diximus posse decerni. res tamen difficiliore relinquendae erunt Conciliis prouincialibus, ut cum maiori auctoritate, de sententia plurium Episcoporum, et sapientissimorum hominum constituantur. antiquissimam dioecesanarum Synodorum, existimo esse Antifidorensem. esse uero dioecesanam ex eo apparet, quia unicus tantum Episcopus ei subscribit, reliqui omnes sunt Abbates, ac presbyteri. quin etiam in canone septimo sic statuitur: ut omnes presbyteri, et omnes Abbates in ciuitatem Kal. Nouembris ad Synodum ueniant. ad Synodum uero prouincialem non omnes presbyteri, neque omnes Abbates, ut supra dixi, sed probatissimi quique, quos Metropolitanus eligebat, admittebantur. ad hasce quoque Synodos pertinet c.annis singulis. 18. dist. Ac sane olim nullam grauiorem causam tractabant Episcopi, sine hoc suorum presbyterorum concilio, ut est expressum in c. sexta
actione

actione c. Episcopus et finali 15. quaest. 7. quod omnino reuocandum erit a bonis, et aequis Episcopis, tum scilicet, quando meliores canonicos, et parochos habebunt. ad dioecesanam ergo Synodum uocandi sunt omnes Parochi, Abbates, Priores Ordinum, maxime si habent aliquas parochiales suis monasteriis unitas, et canonici ecclesiae Cathedralis, illi quidem, qui ad sacros ordines promoti erunt, et ecclesiam nullo scandalo laeserint. nam illi, qui sacris non sunt initiati, aut alias aliquo singulari uitio notati fuerint, ad nullam rem grauiorem ecclesiasticam admitti debent: a qua etiam probatissimi alii sacerdotes non sunt excludendi. nam, tamen in illis canonibus legamus omnes presbyteros uocandos esse, satis est, si ex una quaque parochia ille, qui caput est, accedat, cum omnes uenire non possint; et ut probatissimi quique Sacerdotes Ecclesiae Cathedralis admittantur: nam alii potius perturbarent Synodum, quam iuuarent. Ac sane in hac electione, et admissione presbyterorum ad Synodum dioecesanam, necessario multum tribuendum est Episcopis, sicut de Metropolitano diximus, cum de Conciliis prouincialibus tractauimus.

nam

nam omnes sacerdotes Ecclesiae Cathedralis admitti non debent, et qui sint idonei, ut admittantur ex Cathedrali, uel ex dioecesi, nemo potest melius, quam Episcopus iudicare. sed uideant Episcopi, ut praeter parochos, et canonicos, non eligant, nisi probatissimos aliquos sacerdotes, ac doctos. nam si aliter fecerint, eis iuste, sicut de Metropolitano diximus, repugnari poterit. Verba illa decreti Synodi Tridentinae: ad quas exempti etiam omnes, qui alias cessante exemptione interesse deberent, ad aliquos eorum, quos supra dixi, huic Synodo interesse debere, pertinet; si ob exemptionem dicerent, se nolle in Synodo adesse. illa alia: nec capitulis generalibus subduntur, pertinet ad eos regulares, qui non habent capitula generalia; ut illi, et uocati accedere teneantur, et ea debeant obseruare, quae in hisce Synodis constituentur. quibus etiam uerbis, quicumque commendatarii comprehenduntur, quod attinet ad illud caput, ut obedire decretis Synodi debeant. nam, quod admittendi sint ad Synodum, commenda eos iuuare non potest, nisi alias ob honestatem uitae, ac morum uideantur admittendi. illi uero Abbates, uel priores,

S qui sua

138 *De ratione habendi Concilia*

qui sua Capitula generalia habent, non coguntur uenire ad Synodum, ut, est expressum in c. Episcopus non debet 18. dist. et c. nimis de excessib. praelatorum. nam hac exceptione Synodus potissimum uoluit consulere fratribus mendicantibus, ne ea, quae ab ipsis in Capitulis generalibus constituentur, per decreta Synodorum tollantur. quod intellige respectu ipsorum fratrum, et monasteriorum, in quibus habitant: nam ratione capellarum, quas unitas habent, tenentur obseruare constitutiones Synodales, ut infra in eodem decreto statuitur, his uerbis. Ratione tamen Parochialium etc. nouum enim non est, ut quis sit exemptus ratione sui monasterii, et capitis, ratione uero annexorum, et membrorum non sit exemptus; ut expresse habetur in c. ex ore de priuileg. ad hoc pertinet, quod Urbanus ii. in Concilio apud Fauentiam habito decreuit. statuendum nobis est, quatenus ecclesiae quorumcumque monachorum in singulis parochiis sitae, Episcoporum, ut decet, diuinitus subdantur regimini, eisq. debita obsequia exhibeant. nam nomine obsequiorum haec obedientia, de qua nunc tractamus, rectissime intelligi potest. ad idem
sunt
pertinet

Provincialia ac Dioecesana. 139

pertinet c. Abbates cum c. fi. 18. quaest. 2. uerum quia dubitari poterat, an ea uerba generalia referri deberent ad hanc uocationem conciliorum, propterea fuit hoc expresse constitutum. ad quod pertinet c. quod super his cum ipsius gloss. de maio. et obed. quod in eo loco ab Innocentio, et Panormitano notatur. Praeter ea, quae ex iure antiquo, et communi tractari possunt in huiusmodi Synodis, decretum est in Concilio Tridentino, ut tria, quae maximi momenti sunt, in eis agantur. Primum, ut in hac Synodo eligantur examinatores promouendorum ad ecclesias parochiales, de quo in cap. 18. reforma. sessionis 24. alterum, ut in ea possit id, quod pium, et honestum fuerit, prouideri in ecclesiis, quae onere dicendi infinitas missas pressae reperiuntur, ut est in capite 3. reformationis sessionis 25. Tertium, ut in ea eligantur iudices, quibus causae a Sede Apostolica committi possint, ut est in cap. 10. eiusdem sessionis. itaque, etiam si alia, quam haec non agerentur, non esset futura inutilis haec conuocatio Synodorum dioecesanarum. in ea praeterea agi poterunt multa, quae ad reformatam totam dioecesim pertinebunt. In quibus,
concilium
S 2 ut re-

140 *De ratione habendi Concilia*

ut recte agi omnia possint, Episcopus praeter eam notitiam, quam habebit eorum, quae reformatione indigent, poterit septem ex populo suae dioeceseos, uel plures, assumere maturiores, honestiores, atque ueraciores uiros, quos poterit iureiurando astringere, ut quidquid norunt, seu audiuerunt contra uoluntatem Dei, et rectam Christianitatē in ea dioecesi fieri, Synodo indicent, ut habetur in c. Episcopus in Synodo 35. qō. 6. de quo etiam supra dixi, cum de Synodo prouinciali tractaui. quod si in omnibus, quae tractauimus, tam Metropolitanus, quam Episcopi, et alii negligentes fuerint, uult sancta Synodus, eos poenas sacris canonibus sancitas incurrere. Episcopos, atque alios, qui uenire ad Synodum debent, si uenire neglexerint, uideo poena excommunicationis obligari c. placuit c. si quis autem cum multis sequen. 18. distin. quod si Metropolitanus nolit, uel non possit Synodum prouincialem conuocare, id Episcopus antiquior faciet, uel Episcopi, ut supra dixi, per se conuenire poterunt. uerū, si Episcopus in Synodo dioecesana conuocanda negligens fuerit, poterit de eo grauius in Concilio prouinciali accusari, cum utilitatem

Prouincialia ac Dioecesana. 141

utilitatem Ecclesiae suae negligat; maxime propter ea tria, quae iuxta Concilium Tridentinū in hisce Synodis agenda sunt: in iure tamen antiquo, non uideo propriam aliquam poenam ob hanc negligentiam Episcoporum, ipsis esse constitutam.

ISIDORI ORDO
DE CELEBRANDO
CONCILIO.

HORA diei prima ante solis ortum, eiiciantur omnes ab ecclesia, obferatisq. foribus cunctis, ad unam ianuam, per quam sacerdotes ingredi oportet, hostiarii stabunt. et conuenientes, omnes Episcopi pariter introibunt, et secundū ordinationis suae tempus residebunt. post ingressum omnium Episcoporum, atque consensum, uocentur deinde presbyteri, quos caussa probauerit introire, nullusq. se inter eos ingeret diaconorum. post hos, ingrediantur diacones probabiles, quos ordo poposcerit interesse.

142 *Isidori ordo*
esse. et corona facta de sedibus Episcoporum,
presbyteri a tergo eorum resideant, quos ta-
men sessuros secum Metropolitanus elegerit;
qui utique, et cū eo iudicare aliquid, et diffini-
re possint. diacones in cōspectu Episcoporum
stent. deinde ingrediantur laici, qui lectioni
Cōcīlii interesse meruerint. ingrediantur quo-
que notarii, quos ad recitandum, uel excipien-
dum ordo requirat. obseratisq. ianuis, et seden-
tibus in diurno silentio sacerdotibus, atque
cor totum habentibus ad Deum, dicturus est
Archidiaconus, orate. statimq. omnes in ter-
ram prostrabuntur, tam Episcopi, quam pres-
byteri. et orantes diutius tacite cum fletibus,
atque gemitibus, unus ex Episcopis Seniori-
bus orationem palam fundat ad Deum, cun-
ctis adhuc in terra iacentibus, dicens hanc ora-
tionem. Adsumus domine sancte Pater, pecca-
ti quidem inmanitate detenti, sed in nomine
tuo spiritualiter aggregati, ueni ad nos, et esto
nobiscum, et dignare illabi cordibus nostris,
doce nos, quid agamus, quo gradiamur, et ostē-
de, quid efficere debeamus, ut te auxiliante, ti-
bi in omnibus placere ualeamus. esto salus, et
suggestor, et effector iudiciorum nostrorum,
qui

de celebrando Concilio. 143

qui solus cum Deo Patre, et eius Filio nomen
possides gloriosum. non nos patiaris perturba-
tores esse iustitiae, qui summam diligis aequi-
tatem. ut in sinistrum nos non ignorantia tra-
hat, non fauor inflectat, non acceptio mune-
ris, uel personae corrumpat, sed iunge nos ti-
bi efficaciter solius tuae gratiae dono, ut simus
in te unum, et in nullo deuenimus a uero. quali-
ter in nomine tuo collecti, sic in cunctis tenea-
mus cum moderamine pietatis iustitiam, ut et
hic a te in nullo dissentiat sententia nostra, et
in futuro pro bene gestis consequamur prae-
mia sempiterna. in qua oratione paterna non
dicatur, nec benedictio, sed ipsa solum modo
oratio confirmetur. finita autem oratione, et
responso ab omnibus Amen, rursus dicat Ar-
chidiaconus: erigite uos. confestim omnes sur-
gant, et cum omni timore Dei, et disciplina,
tam Episcopi, quam presbyteri sedeant. sicq.
omnibus in suis locis in silentio consedenti-
bus, Diaconus alba indutus codicē canonum
in mediū proferens, capitula de conciliis agen-
dis pronunciet: id est de Concilio Toletano 4.
era 18. item ex Concilio Toletano 4. era 3. item
ex capitulis orientaliū Patrum, quae Martinus
Episcopus

Episcopus de graeco in latinum uertit, era 18. de Synodo facienda. item ex Concilio Chalcedonensi, era 18. item ex Concilio Agathensi, era 25. uel aliud de canonibus, quod Metropolitanus Episcopus Concilium alloquatur exhortatione, ita dicens.

Ecce sanctissimi sacerdotes, praemissis Deo precibus, fraternitatem uestram cum pia exhortatione conuenio, et per diuinum nomen obtestor, ut ea, quae a nobis de Deo, et de sacris ordinibus, uel sanctis moribus uobis fuerint dicta, cum omni pietate suscipiatis, et cum summa reuerentia perficere intendatis. quod si forsitã aliquis uestrum aliter, quam dicta fuerint senserit, sine aliquo scrupulo contentionis, in nostrorum omniũ copulatione ea ipsa, de quibus dubitauerit, conferenda reducat; qualiter, Deo auxiliante, aut doceri possit, aut doceat. deinde simili uos obtestatione obsecro, ut nullus uestrum in iudicando, aut personam accipiat, aut quolibet fauore, uel munere pulsatus a iusto iudicio scienter auertatur, aut discedat; sed cum tota pietate, quidquid caetui nostro se iudicandum intulerit, retrahat.

Episcopus

tate.

Etate. ut nec discordans contentio ad subuersionem iustitiae inter nos locum inueniat, nec idem in perquirenda aequitate uigor nostri ordinis, uel sollicitudo tepescat. Post hanc exhortationem introibunt omnes, quicumque fuerit Diacones, uel religiosi uniuersi ad audiendam doctrinam. sicq. Archidiaconus lecturus est canonem Toletani Concilii xi. era prima, ne tumultu concilium agitetur. quo canone perlecto, Cõcilium Ephesinum ex ordine perlegatur; deinde collatio pariter, et instructio de mysterio Sanctae Trinitatis habeatur; simulq. et de officiorũ ordinibus, si in omnium sedibus, eiusdem celebritatis unitas teneatur. pro his quoque causis, prout spatiũ diei permiserit, et epistolae Papae Leonis ad Flavianum Episcopum, de erroribus Eutychetis, et mysterio Trinitatis legendae sunt, Canones quoque de unitate officiorum; nec ad aliud aliquid antea transeat, quam ista omnia explicentur. Ita tamen, ut in totos tres dies Letaniarum, nihil aliud agatur, nec tractetur, nisi sola collatio de mysterio Sanctae Trinitatis, et de ordinibus sacris, uel officiorum institutis. ita, ut haec tota partiantur per totos illos tres dies, ut nihil

mubal

T

aliud

aliud sit, ut dictum est, nisi sola quaestio de his, quae praedicta sunt habeatur. ita, ut lectio semper congruens ordini, et causae, quae quaerenda est, antecedit. Post haec, in quarto die reliquae causae per ordinem admittendae sunt. sicq. omnes, qui de religiosis in retroactis diebus pro spirituali instructione interfuerant in Concilio, foras egrediantur, residentibus aliquibus presbyteris in Concilio, quos Metropolitanus probauerit honorandos. per singulos tamen illos tres dies Letaniarum, Episcopi, et presbyteri cum admonitore, primum orationibus se prosternent, sicq. collecta a Metropolitano oratione, consurgant, et de diuinis tantum, ut dictum est, rebus collatio habeatur. in reliquis autem diebus, cunctis adstantibus, oratio colligenda est: et sic cōsedentes causarum negotia iuste, et religiose colligant. nullus tamen tumultus, aut inter confidentes, aut inter adstantes habeatur. eodem tamen modo, eodemq. ordine ad Concilium omnes per singulos dies ingrediuntur, quo superius iam praemissum est. nam si presbyteri reliqui, aut diaconi, clerici, siue laici, de his, qui foris steterint, Concilium pro qualibet re crediderint appellandum,

landum, Ecclesiae Metropolitanae Archidiacono causam suam intiment, et ille Concilio denunciaret. tunc illis, et introeundi singulatim, et proponendi licentia concedatur. nullus autem Episcoporum a coetu communi secedat, antequam hora generalis sessionis adueniat. Concilium quoque nullus soluere audeat, nisi fuerint cuncta determinata. ita, ut quaecumque deliberatione communi finiuntur, Episcoporum singulorum manibus subscribantur. ita tamen, ut ante duos, aut tres dies, quam soluatur Concilium, omnes constitutiones a se editas diligenti consideratione retractent, ne in aliquo offendissent. item in die, quo Concilium absolendum est, canones, qui in sancta Synodo cōstituti sunt, coram ecclesia in publico relegantur. quibus explicitis, respondeatur in choro, Amen. deinde ad locum redeuntes, ubi in Concilio resederunt, canones ipsos subscribant. admonendi quoque a Metropolitano sunt, de Pascha uenturo, quo ueniat die. admonendi sunt etiam, quo tempore, superuenienti anno, ad faciendum Cōcilium ueniant. Eligendi etiam de Episcopis, qui cum Metropolitano dies festos Natalis Domini, et sanctū

Pascha debeant celebrare. post haec dicente Archidiacono, orate: omnes simul in terra pariter se prosternant, ubi diutissime orantes, hanc unus ex maioribus orationem dicat.

Nulla est domine humanae cōscientiae uirtus, quae inoffense possit tuae uoluntatis iudicia expedire. et ideo, quia imperfectū nostrum uiderunt oculi tui, perfectioni deputa quaesumus, quae perfecto aequitatis sine concludere peroptamus. te in nostris principiis occurso-rem poposcimus, te quoque in hoc fine, iudiciorum nostrorū excessibus adesse precamur. scilicet, ut ignorantiae parcas, ut errori indulgeas, ut perfectis uotis perfectam operis efficaciam largiaris. et quia conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorantia nos traxerit in errorem, aut praecipit forsitan uoluntas impulerit iustitiam declinare; ob hoc, te poscimus, te rogamus, ut, si quid offensionis in hac Cōcilio celebritate attraximus, cōdonare, ac remissibile facere digneris, ut in eo, quod soluturi sumus aggregatum Cōcilium, a cunctis primum absoluamur nostrorum nexibus delictorum. qualiter, et transgressores uenia, et confitentes tibi, subsequatur remuneratio sempiterna.

huic orationi paterna adiungatur, et cunctis adhuc iacentibus, haec Benedictio explicetur.

BENEDICTIO.

Christus Dei filius, qui est initium, et finis, complementū uobis tribuat caritatis, Amen. Et qui uos ad expletionem huius fecit peruenire Concilii, absolutos uos efficiat ab omni contagione delicti. ut de omni reatu liberiores effecti, absoluti etiā per donum Spiritus Sancti, felici reditu uestrarum sedium cubilia repetatis illaesi, Amen. quod ipse praestare dignetur, et reliqua. quibus expletis, dum dictum fuerit ab Archidiacono: in nomine Domini nostri Iesu Christi eamus cum pace. omnes illico pariter exsurgentes, residente Metropolitano, ab ipso primum incipiētes, osculum sibi inuicem omnes pariter dabunt. sicq. data sibi inuicem pace, conuentus Concilii absoluat.

ORATIO DIEI SECVNDI.

Nostrorum tibi Domine curuantes genua cordium, quaesumus, ut bonum, quod nobis

150 *Isidori ordo de celebrando Concilio.*

ate requiritur, exequamur. scilicet, ut prompta tecum sollicitudine gradientes, discretionis arduae subtile iudicium faciamus, ac misericordiam diligentes, clareamus studiis tibi placitae actionis.

ORATIO DIEI TERTII.

Ad te domine interni clamoris uocibus proclamantes, unanimitèr postulamus, ut respectu tuae gratiae solidati, praecones uirtutis efficiamur intrepidi, tuumq. ualeamus uerbum cum omni fiducia loqui.

Hae duae orationes referendae uidentur ad secundum, et tertium illorum trium dierum, in quibus collatio de fide, et doctrina habenda est. nam eo in loco tantum exposuit orationem diei primi.

151

DE VARIIS COLLEGIIS, AD UTILITATEM PVBLICAM CONSTITVENDIS.

CVM Lutetiae, ac Louanii studiorum causa essem, in quibus Academicis magna est collegiorum, in quibus pueri instituuntur, multitudo; saepe in hanc cogitatione incidere, uix fieri posse, ut nobiles, atque honestis parentibus nati pueri alibi, quam in collegiis recte educerentur, atque instituatur. nulla enim est, non solum illustis, sed nec mediocris familia, in qua a seruis, et famulis, non multa pueris ad uitia incitamenta, et ad studia, atque honestate impedimenta pueris exhibeantur: a quibus omnibus hi, qui in collegiis uiuunt, si recte illa gubernentur, prorsus absunt. uerum, cum multa in illis collegiis Lutetiae, ac Louanii essent, quae mihi ualde probabantur, erant etiam alia, quae mihi uehementer displicebant. et haec in primis, quod avaritiae potius, quam caritatis studio uidentur in eis omnia fieri; quod in plerisque collegiis minima cura habetur institutionis morum, cum illi,

illi, quos Bursarios uocant, qui magistri, et inspectores omnium, quae a pueris fierent, ut eos corrigerent, esse deberet, nihil hoc curent; modo menstruum salarium illis non desit. et quod his omnibus peius est, quod infecti haerese saepe ad docendum, et instituendum alios admittuntur. unde euenit, ut multi nobiles pueri in hisce collegijs ob hanc negligentiam corrupti fuerint. nam cum haeretici nostrorum negligentiam uiderent, et facile per unum magnam puerorum multitudinē corrumpi posse intelligerent, eo, tamquam in mercatum quendam suos mittebant, ut quos possent pueros bonis disciplinis institutos corrumpere, et ad se allicerent. quod ego uirum optimum, ac religiosissimum presbyterum Picardum Lutetiae de suggestu cum magno dolore praedicantem, et, ut tanto malo remedium adhiberetur, implorantem audiui. quod si factum, ut decebat, fuisset, fortasse non in eas calamitates Gallia, in quibus nunc eam uidemus, incidisset. sed ad rem nostram redeamus. ab illo tempore cogitare coepi, quod etiam tum scriptis mandauit, in quauis mediocri ciuitate necessarium esse aliquod collegium, in quo hi, qui sacris
initiandi

initiandi essent, et nobiliores pueri educarentur. In quo opto praecipuā rationem morum, et uitae haberi, et ut litteris latinis, et graecis, ac dialectica, si fieri potest, pueri imbuantur: in quibus studiis cōmode usque ad adolescentiam uersari possunt; qui, si apti postea uideantur, poterūt ad nobiliores Academias mitti, ut in eis omni genere bonarum artium instruantur. de qua re latius postea tractabimus. sed ad meam illam de hisce collegijs cogitationem reuertor. cum ego eam saepius uersarem, omnia, quae ad hanc rem facere uidebam, Concilia, et ueteres auctores uolutans, annotabam. quam cogitationem, cum uenisse quoque in mentem Patribus, qui Tridenti Concilii causa erant, uidissem; tum uero uehementer fui delectatus, et uidi meam illam cogitationem non omnino inanem fuisse. itaque cum Tridenti, quo me Pius III Pontifex Max. miserat, tum praesens essem, quos poteram, ut id omnino fieret, adhortabar: et nonnullis, quibus res quidem ipsa placebat, sed difficilis eius rei efficiendae ratio uidebatur, pollicitus sum, me rationem hanc totam explicaturum, quod in ea magnam cogitationem posuissem. Quare, cum id
V debere

debere amplius non possim, ad eam rem tractandâ diuino auxilio fretus aggredior. Olim, cum primum pax data fuit Christianorum Ecclesijs, et Ecclesiae ipsae redditus aliquos habuerunt, consueuisse in eis haberi collegia, in quibus pueri sacris initiandi instituerentur, multa nobis antiquitatis monumenta demonstrant. In primis canon 23. Concilii Toletani quarti. Prona est omnis aetas ab adolescētia in malum: nihil enim incertius, quam uita adolescētium. ob hoc constituendum, oportuit, ut si qui in clero puberes, aut adolescētes existunt, omnes in uno conclaui atrii commorentur, ut lubricae aetatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant. deputato probatissimo seniore, quem, et magistrum disciplinae, et restem uitae habeant. quod, si aliqui ex his pupilli existunt, sacerdotali tutela foueantur, ut et uita eorum a criminibus intacta sit, et res ab iniuria improborum. qui autem his praeceptis resultauerint, monasteriis deputentur, ut uagātes animi, et superbi, seueriori regula distringantur. Idem cap. 1. Concilii 2. Toletani significatur. De his, quos uoluntas parentum a primis infantiae annis in clericatus officio, uel monachali

nachali posuit, pariter statuimus obseruandū, ut mox, cum detonsi, uel ministerio electorū contraditi fuerint, in domo Ecclesiae sub Episcopali praesentia, a praeposito sibi debeāt erudiri. haec enim domus Ecclesiae, in qua electi clerici a praeposito, hoc est a scholastico erudiebantur, est collegium, de quo in decreto Synodi Tridentinae tractatur. itaque non noua est haec res, et tractatio, sed antiquissima. nā hoc Toletanū secundum Concilium tempore Ioannis secundi habitum fuit, qui uixit anno Domini D XXXII. in quo hoc, tamquam usu antiquo receptum exponitur, non ut fiat, decernitur. hi uero clerici, qui in illis concilijs in domo, uel in atrio ecclesiae educari dicuntur, ab alijs recentioribus, ut ab Isidoro, quod etiam in pontificali saepe repetitur, et a Carolo magno schola nominantur. quorum munus erat, ut cum primum grammaticam, et cantum edocti essent, in Ecclesia deseruirent; et in ea Ecclesiae domo, siue schola omni genere ecclesiasticae discipline imbuerētur. loca igitur de hac re ex illo fragmento Caroli magni de ritibus ecclesiasticis recitabo, nam illa, quae in pontificali reperiuntur, sunt ualde multa, et a quouis fa-

cile inueniri possunt. referens ea, quae in sollemnitate sabbati Sancti fiunt, ait: et cum dixerit schola Agnus Dei, dicat cantor alta uoce: accedite. Idem referens ritum Ecclesiae in Missa Paschae: ibiq. inchoat schola Kyrieleison, et eo concentu peruenitur usque ad altare. scholam itaque appellat Carolus magnus illos clericos, qui in domo Ecclesiae omni ecclesiastica disciplina instruebantur, et simul in ecclesiasticis ministeriis Ecclesiae seruibant. cuius consuetudinis adhuc remanent uestigia aliqua in Hispaniae Ecclesiis. nam fere omnes Cathedralis scholasticos habent, qui huic scholae praerant, de quibus postea dicemus, et pueri aliquot sumptu Ecclesiae aluntur, qui tantum ad canendum, et caereos ferendum deseruiunt; cum tamen nulla ratio institutionis, et uitae ipsorum habeatur. morem ergo antiquum, qui in his pueris instituendis seruari consueuerat, uolens Sancta Synodus Tridétina reuocare, et meliorem etiam efficere, recte ea, quae in decreto ultimo sess. 23. continentur, statuit. experiméto enim quodam multi Patrum rem hanc Ecclesiae maxime utilem fore, docebant; quia, cum Ioannes Mattheus, uir omni genere uirtutum

tutum cumulatissimus, in Ecclesiam Veronensem, cuius Episcopus erat, hanc consuetudinem induxisset; breui, non solum clericos, sed uniuersam illam ciuitatem multo meliorem effecit. quod, cum Reginaldo Polo Cardinali praestantissimo uehementer probaretur, id ipsum, tamquam praecipuum quoddam caput in libellum quédam retulit, quem de Angliae reformatione, cum Legatus eius prouinciae esset, scripsit, quod fuit ab omnibus Angliae Episcopis approbatum. Porro in decreto rectissime cautum est, ut pecunia illa, quae huic collegio constituendo, et gubernando necessaria erit, repraesentari possit, in quo est neruus, et summa totius huius negotii; sed de ratione gubernandi haec ipsa collegia, neque dictum est quidquam, neque dici commode poterat; sed omnia arbitrio Episcoporum sunt demandata. uerum quia huiusce rei efficiendae ratio, non ita expedita omnibus uidebitur, uolo hic aliqua, quae ad eam efficiendam pertineant annotare. manifestum est eam domum, quae apta et comoda sit ad huiusmodi collegium, non posse confestim aedificari. quare, ut primo quoque tempore aliquis fructus ex hoc Seminario percipiatur,

cipiatur, uellem statim amplam aliquã domum
conduci, in quam non solum pueri, sed gran-
diores, et sacris initiati recipiantur. nam hi, si
grammaticae praeceptis imbuti fuerint, pote-
runt rationem, et modum recte tractandi sacra-
menta edoceri, ut breui illorum opera Ecclesia
iuuari possit; quibus deinceps commodius mi-
nores nati succedere poterunt. In hac uero do-
mo, quae conducenda erit, uel in collegio ipso
aedificando, haec potissimum spectanda sunt,
ut eam commoditatem, quae huic rei necessa-
ria est, praestare possint. Primum uellem eã do-
mum in atrio, et inferiori parte, habere aulas ali-
quot amplas et capaces, in quibus, non solum
pueri collegii, sed alii omnes pueri ciuitatis ad
discendum conuenire possint. uellem enim om-
nes pueros in huiusmodi scholis, non solum
puerili disciplina, uerum etiam Christiana in-
stitui. pro modo uero ciuitatis, ac puerorũ nu-
mero, spatia ipsa scholarum efficienda erunt. in
superiori etiam domo, quam pueri Seminarii
inhabitabunt, uellem aulas potius quasdam ef-
se, quam parua cubicula; et esse huiusmodi, ut
in unica aula, ad utramque partẽ possint, plus
minus, uiginti lecti haberi. nã huiusmodi pue-
ros

ros oportet singulos in singulis lectis cubare.
in qua eadem aula uellem minimũ duos matu-
rae iam aetatis, atque honestae uitae homines
manere, qui et noctu, et diu curam ipsorum ha-
beant. quibus praecipue curandum est, ut pue-
ri statucis horis lectiones suas repetant, et ea cu-
rent, quae ipsis facienda erunt, ac praeterea ca-
uebunt, ne quid in modeste, quantum ea aetas
ferre potest, et ne quid intemperãter fiat: sum-
maque diligentia curabunt, ut ab omnibus
uitiis puerilis illa aetas arceatur. quod, si sem-
per uterque, uel alter ipsorum cum pueris ad-
fuerit, facile prouidebitur. per totam etiam
noctem in ea aula, in qua cubabunt, unicam,
uel duas magnas lampades accensas habebunt,
ut, si quid a pueris fiat, uidere possint. quibus
etiam curae erit, ut pueri, antequam cubitum
eant, preces Deo offerant, idemque, cum sur-
rexerint faciant. ipsi uero educatores non ante
cubent, quam pueros omnes quietos, ac dor-
mientes uideant. in his uero hominibus do-
ctrinam non ualde requirendam puto, modo
adsint mores incorrupti, et uita honestissime
acta, ac prudentia quaedam pueris gubernan-
dis necessaria. ipsi enim futuri sunt educato-
res,

res, ac magistri morum, et uitae huiusmodi puerorum. magistris uero grammaticae, ac dialecticae nulla huiusmodi cura educationis incumbet: satis eis erit, si pueros in scholis doceant, et quantum ad docendum opus erit, castigent. quod si hi praeceptores in collegiis habitare possint, recte quidem erit, sic tamen, ut praecipuam curam studendi, ac docendi suscipiant, et, ut separata a pueris cubacula habeant. quod si in collegio magnus aliquis numerus puero-
rum educari possit, tot aulas in eo esse uellem, ut in singulis, plus minus, uiginti pueri cū suis educatoribus, atque illis omnibus, de quibus supra dixi, morari possint. uellē quoque, ut si in collegio alendi sunt centum pueri ex re-
ditibus Seminarii, domus conducatur, in qua ducenti pueri, atque adeo plures praeter famulos, habitare possint. nam uideo omnino futurum, ut diuites, cum uiderint pueros illos tam bene in collegio institui, uelint etiā ibi filios suos educari. qui excludendi non erunt, cum suo sumptu alendi sint. quin etiam poterit ab eis sumptus paulo largior peti, ut eo compendio plures pauperes iuuari possint. Propterea opto, ut quando huiusmodi aliquod collegium aedificandum

candum erit, maxime si ciuitas, in qua aedificabitur, magna et ampla fuerit, ut in media ciuitate aedificetur; sic tamen, ut amplam aream habeat, amplificandoque aedificio locus relinquatur. nam cum Lutetiae Parrisiōrū omnes Principum, ac nobilium filii in collegiis illis educentur, quid sperandum est de huiusmodi collegiis, in quibus maiori cura, ac studio ad pietatem, et ad omnes bonas artes pueri instituentur? in hoc tamen uellem nos illa collegia Lutetiae imitari, ubi commode fieri possit, ut grāmaticae quattuor, uel quinque praeceptores habeamus, quibus singulis sui pueri attribuantur, ita, ut sint in quasdam classes diuisi. sic pueri, qui in quarta, uel quinta classe erunt, prima tantum rudimenta discent, et illa eis tam diu inculcabuntur, donec ea perfecte intelligant. in tertia discent iam aliqua ex Terentio, et ex epistolis M. Tullii, et dictata excipient. in secunda, illa eadem, atque alia diligentius docebuntur, et epistolae ad imitationē Ciceronis conscribentur. in prima uero exactissime omnia, quae ad oratoriam artem, ac poetas pertinent, docebuntur. quae quidem classium distributio, ut experimento compertum est, ual-

de utilis, et perquam necessaria est, ut breui multa a pueris perfecte discantur. ubi tamen non erit ea facultas alendi tot praeceptores, unus, atque alter satis erunt, qui pueros, quo melius poterunt, doceant. uerum praeter disciplinam hanc, ad puerorum rectam educationem praecipue curandum est, ut domus collegii sit clausa, nec pueri quoquam sine praeceptoris uoluntate, atque iussu prodire possint. quibus tamen intra collegii spatia, et impluuium tempus aliquod ludendi pila, more puerorum, permittatur. semel etiam in hebdomada extra ciuitatem cum magistris, et educatori bus suis prodeant, ut ibi libere currere, atque exercere corpus possint. nam cum in omnibus, tum in pueris exercitatio quaedam, atque agitatio corporis ad tuendam ualitudinem perquam necessaria est. uerum, cum omnia fere constituerimus, unus ille deest, qui futurus est princeps, ac totius collegii gubernator, et scholae huius magister; ac sane ita est: sed tamē ad hoc munus obeundum in plerisque ecclesijs Hispaniae, sunt propriae dignitates, quas alii scholasterias, alii cabiscolias uocant: quas obtinentes in Vltiori Hispania magistros scholarū, in Ci-

in Citeriori capita scholarū appellamus: utroque tamē nomine idem officium significatur. nam quamuis in Toletana Ecclesia, et aliquot aliis ecclesijs Vltioris Hispaniae sint magistri scholarum, et alii, quos uulgo cabiscoles nominant, in nostris ecclesijs Citerioris Hispanie loco horum sunt succentores, quae dignitas quaedam est Ecclesiae Cathedralis, quales non sunt illi, quos ipsi succiantres appellant. ac, tametsi demus in illis ecclesijs, quae ditiores sunt plures esse dignitates, et plura officia, ex eo nō debet effici, ut in nostris ecclesijs hi desint, quos proprie possimus scholasticos nominare. et cum in multis non conueniant ritus nostrarum ecclesiarum, et illarum, non ex illis, sed ex iure communi explicanda sunt, quae in nostris ecclesijs fiunt. dubium autē non est, quod olim in plerisque ecclesijs erant illius scholae, de qua in principio dixi, Praefecti, quos alii magistros, alii capita scholae nominabant. lingua enim nostra, qua fere omnes Hispaniae Tarraconensis utimur, cabiscol, idem ualeat, ac caput scholae; cui sane is non in choro tantum, sed ubique praecerat. neque enim possunt inania esse nomina dignitatum ecclesiasticarum, nec

potest esse aliqua antiqua dignitas in ecclesia, quae magnos redditus habeat, sine magna aliqua, et graui cura, atque officio. propterea horum scholasticorum munus in decreto antecitato, quantum fieri potuit, ad antiquum usum fuit reuocatum. de quibus duo in eo statuuntur, alterum, ut in futurum non conferantur, nisi magistris, aut licentiatis in Theologia, seu iure canonico, et uiris idoneis: alterum, ut si hi, qui nunc eas obtinent per se ipsos munus docendi, quod sibi incumbit, obire nequeunt, nominent ordinariis idoneos, qui illud praestent. in quo si negligentes fuerint, ab ordinariis per subtractionem fructuum cogi, ac compelli possint. itaque, et in futurum recte, et in praesenti non male consultum est huic dignitati. uerum, quia hic scholae magister, uel ipsius substitutus, is esse debet, qui huic Collegio, et Seminario recte praesse possit, ualde considerandum est, maxime in his ecclesiis, in quibus huiusmodi dignitates sunt magni momenti, ut non quouis doctor, aut licentiatus, tamquam proprius scholae magister, uel substitutus admittatur; sed ita, si alias ad hoc munus idoneus fuerit, sic enim expresse in decreto cauetur. nam praeter

Theologiae,

Theologiae, aut iuris canonici scientiam, ad gubernandum huiusmodi collegium, necessaria est in hoc principe magistro exquisita bonarum artium doctrina, ut magistros idoneos possit eligere; quos tamen ipse suis praeceptis meliores efficiat, eis certam docendi rationem praescribendo. nam idonei praeceptores non ita facile inueniuntur, multi tamen erunt apti, si certa illis ratio ab aliquo uiro ualde docto praescribatur. in eo etiam necessaria erit honestas quaedam, ac sanctitas morum, ut suo exemplo alii omnes instruantur; dein prudentia quaedam singularis, ut omnia possit recte gubernare. nam ad ipsum, et redditus Seminarii, et cura omnis rei familiaris spectabit, qui quidem futurus est totius collegii, tamquam familiae unius pater. quod si dicatur difficile huiusmodi uirum posse inueniri; immo facile in magnis ecclesiis, de his enim nunc loquor, reperietur, si ei, uel dignitas ipsa cum integris fructibus, uel dimidia pars fructuum detur. cui etiam praebenda, uel aliquod aliud beneficium, interim dum integros fructus non percipiet, dari poterit. huiusmodi enim hominibus bonis, ac doctis, non solum haec, sed aliae omnes ecclesiasticae dignitates debentur;

debeantur; quae, cum aliis minus dignis consulto tribuuntur, ut ac rapina ipsis auferuntur. ipsi tamen omnia aequo animo, ut Christianos decet, ferre debent, et iustum Dei iudicium patienter expectare; cum sibi hic iniquo hominum iudicio indigniores praelatos uideant. porro hic scholae, ac Seminarii Praefectus, ac magister in collegio ipso, ut curam omnium habeat, habitabit; quem tamen Episcopo, et Canonicis deputatis rationem reddere oportebit. Hoc autem tam exquisitum examen in his ecclesiis requiro, ubi hae sunt dignitates, ut, si haec cura adhibeatur, praestantes doctrina, ac uirtute uiri inueniantur, qui huius scholae curam suscipiant: in aliis, quae melior cura adhiberi poterit, ea adhibeatur. quod si non ita egregii uiri inueniri possint, his contenti simus, qui cum honestate uitae mediocrem litteraturam coniunctam habeant; quibus melius aliquod ecclesiae beneficium conferatur. quales uero pueri accipiendi sint, ut in hisce collegiis instituantur, hisce uerbis decreti demonstratur. Certum puerorum ipsius ciuitatis, et dioecesis, uel eius prouinciae, si ibi non reperiantur, numerum, etc. ex quibus uerbis constat, uoluisse Synodum,

Synodum, ut inter homines eiusdem prouinciae communicatio sit omnium rerum, et beneficiorum ecclesiasticorum. ac sane absurdum est, ut in alendis, et instituendis hisce pueris communicent, quibus tamen post modum nullum beneficium, si alterius Regni fuerint, ob impedimentum pragmaticarum conferri possit. quare, cum recte in Tridentina Synodo constitutum sit, quibus singula beneficiorum genera conferri debeant, uel pragmaticae illae omnino auferendae essent, uel ita interpretandae, ut inter homines eiusdem prouinciae esset beneficiorum communicatio, sic tamen, ut data paritate, clericus propriae dioeceseos alteri praeferratur. quo modo enim, et in Synodum prouincialem conuenire, et se mutuo in hisce collegiis iuuare poterunt, nisi in beneficiis communicent? et cum ad unitatem omnis ecclesiastica disciplina respiciat; nos eo modo, non solum prouincias, sed dioeceses discerpimus; ut in Ilerdensi, Dertusensi, et Tirasonensi, aliisque Episcopatibus contingit: quod omnino corrigendum est, et ad ius commune reuocari debet. nam multo iniquius est, ut aliquis natus in Toletana prouincia, in prouincia Ispalensi beneficium

beneficium consequatur, cum stipendia clericorum, qui in illa Ecclesia laborarunt, praeripiat, sicut habetur in c. nec emeritis et c. nullus uers. habeat unusquisque 61. dist. quam, quod alicui illius partis dioeceseos Ilerdensis, quae est in regno Aragonum, beneficium in prouincia Tarraconensi conferatur. cum in rebus ecclesiasticis, non diuisio Regnorum, sed diuisio prouinciarum more ecclesiastico facta, spectanda sit. quod Innocentius III libro secundo epistolarum, ad Petrum Compostellanum scribens, aperte demonstrat. ad quod etiam can. 12. Concilii Chalcedonensis aptissime referri potest. cui rei nescio qua causa Principes saeculares repugnare uelint, cum nullo iure possint. sed nunc ad alia transeamus. quaeret aliquis; quaenam erit ea ciuitas, uel dioecesis, quae non habeat pueros, quos oporteat bene ac diligenter institui? aduertendum est, ad hoc Seminarium non quoscumque pueros esse cooptandos, sed pauperes, et rebus sacris idoneos. fieri autem poterit, ut in aliquo Episcopatu ob raritatem hominum, non ita facile huiusmodi pueri reperiantur. quod quidem rarum erit, sed si contingat, tum poterunt ex prouincia assumi; alias
iustum,

iustum, ac debitum est, ut ex propria ciuitate, ac dioecesi assumantur. uerum inter alia, quae in his pueris requiruntur, sunt haec: bona indoles, et uoluntas seruiendi ecclesiae. sed dicet aliquis, unde, aut quibus argumentis hoc deprehendam, maxime, quod hi pueri sint inseruituri perpetuo ministeriis ecclesiasticis? sane certa argumenta huius rei uix esse possunt; tamen si parentes ostendant se id omnino uelle, et cum sint pauperes, poterunt sperare melius sibi esse futurum, si filium habeant sacerdotem, et doctum, hoc non est malum argumentum: quod si accedat uoluntas filii, et bona indoles, bene sperandum erit. nam hi pueri, si recte instituantur, et spem certam habeant beneficii consequendi, si idonei fuerint; facile et idonei ad seruiendum, et ad gubernandum ecclesias euadent. quos tamen temporis processu, si uiderit Episcopus non esse rebus ecclesiasticis idoneos, aut eis hoc uitae genus non placere, poterit illos eiicere, ut aliud uitae institutum sectentur. pauperum uero filios propterea eligi uult Sancta Synodus, quia hi maxime debent ab ecclesia iuari, et ali; et quia sunt ad obediendum aptiores. de quibus certior est spes, quam de
Y diui-

170 *De varijs Collegijs*
diuitibus, quod ecclesiae perpetuo deseruiant,
a qua educati fuerint, et a qua possunt maiora
beneficia, quā ex paterna hereditate expecta-
re. hoc uero diligenter est considerandum, ut
in quibus dioecesibus erunt loca aliqua aspe-
riora, maxime si horum locorum sint tenuia
beneficia, ex illis maxime locis accipiantur ali-
qui pueri, qui in hoc collegio alantur. nam hi
postea facilius ad ea loca, tamquam ad patrium
solum, in quo suos cognatos, et bona aliqua
habebunt, reuertentur; cum alios uix inueni-
re possimus, qui eo ire uellent. ditiorū tamen
filii non excluduntur; quia et in his multi re-
periuntur, qui Christiana quadam pietate, ma-
xime si accedat optima institutio, solent pater-
nas hereditates, etiam amplissimas, ut Chri-
sto seruiant, negligere. in his uero non ita ma-
gna cura adhibenda erit, an uelint omnino ec-
clesiastici euadere; satis erit, ut ab eo instituto
non abhorreant, et honestam quandam indo-
lem prae se ferant. nam cum suo sumptu alan-
tur, nihil peribit redditibus Seminarii, si illi ec-
clesiastici non efficiantur, et Reip. plurimum
utilitatis accedet, si habeat nobiles uiros bene
educatos et modestos. ac sane quanto maior
erit

ad utilitatem publicam constituendis. 171
erit horum iuuenum numerus, tanto maior au-
toritas, et utilitas collegio accedet. uerum, ut
concordia inter eos seruetur, et diuites in eo
maxime loco modestiam discant, et superbe
agere dediscant; in uestitu, uictu, atque aliis o-
mnibus, nullum penitus discrimen sit inter fi-
lios diuitum, ac pauperū. quod si pauper pro-
pterea insolentius agere coeperit, acriter punia-
tur. et in hoc summa cura adhibeatur; ut in
eo loco discat nobilis ac diues pauperem, ut fra-
trem amare, ac tractare; et pauper, ubi res fe-
ret, diuiti caedat, eumque obseruet. porro pueri
hi diuidi in quasdam classes debent, ut in decre-
to praecipitur. uerum diuisio haec classium po-
terit esse duplex, altera iuxta aetate, ita ut ma-
iores natu in prima classe sint, minores in alte-
ra. quae ratio poterit seruari in his, quae domi
facienda erunt in uilioribus officiis, ita ut ma-
iorum ac nobiliorū aliqua ratio habeatur, mo-
do id ipsi non intelligant. quando etiā ad men-
sam accumbent, iustum est, ut grandiores prae-
cedant. quod si fuerint aliqui sacris initiati, hi
iuxta graduum suorum rationem inter se, at-
que aliis omnibus non initiatis praeferantur.
In ratione uero studiorum, ac disputationum
Episcopi Y 2 alia

172 *De varijs Collegijs*
alia diuisio classiũ facienda erit, nempe eo modo, quo supra dixi: necesse enim est, ut doctiores, etiam si minores natu fuerint, aliis praeferrantur. quod efficiet, ut illi incitentur ad studendum diligentius, ne minoribus cedere cogantur. ea uerba decreti. Partim, cum ei opportunum uidebitur, ecclesiarum ministerio addicet; partim in collegio erudiendos retinebit, aliosq. in locum e ductorũ sufficiet, ita, ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum Seminarium sit; ad eos, qui prima tonsura insigniti sunt, referri debent. nam canone sexto reformationis in hac sessione edito, sic statuitur. Ut ille alicui ecclesiae ex mandato Episcopi inferuiat, uel in Seminario clericorum, aut in aliqua schola, uel uniuersitate de licentia Episcopi, quasi in uia ad maiores ordines suscipiendos uersetur. ita, quod hic dicitur, hoc significat: ut ex his pueris, qui prima tonsura insigniti fuerint, Episcopus, si ita opus fuerit, partem aliquibus ecclesiis attribuat, ut in eis, maxime diebus festis, inferuiant: partem uero ita in collegio retinebit, ut nulli ecclesiae eos addicat, quia ei rei fortasse apti non erunt, cum tamen sint ad studia aptiores. itaque hoc prudentiae
Episcopi

ad utilitatem publicam constituendis. 173

Episcopi relinquendum est, et eorum, qui curam huiusmodi collegiorum habebunt. in his quoque uerbis decreti, quae deinceps sequuntur: ut uero in eadem disciplina etc. multa Patres complecti uoluerunt, quae non uno, eodemq. tempore, neque in quouis collegio efficienda erunt, sed fient, ubi, et quando fieri poterunt. uerum singula diligenter, et quae magis necessaria sunt consideremus. primum in quouis collegio necessarii sunt minimum duo magistri, alter grammaticae, alter cantus. praeterea aliquot honesti ecclesiastici, uel alii probi uiri, qui curam uitae, ac morum puerorum habeant, qui in collegio habitent, et semper cum pueris uersentur, de quibus omnibus supra late tractauimus. praeter hosce magistros grammaticae, et cantus, est quoque necessarius professor aliquis, qui dialecticam, et philosophiam doceat, et si amplum erit collegium, et magna ciuitas, in quo erit situm, ut scholastici non desint, singulis annis poterit nouus professor rudimenta dialecticae docere, ita, ut ille, qui anno superiore coeperit, ad alia difficiliora docenda progrediatur. Ac postquam grammaticae, dialecticaeq. praeceptis imbuti, et in philosophia

174 *De varijs Collegijs instituta*
losophia uersati fuerint, de illis, qui excellentis ingenii esse reperientur, aliqua ratio iniri poterit ex eleemosynis hominum ditiorum, si ipsi adeo pauperes fuerint, ut ad aliquam praecipuam Academiam mittatur, ubi operam, ac studium in Theologia, uel Iure canonico ponant. alii, quales multi reperiuntur, qui mediocris sunt ingenii, et honestae ac probatae uitae, poterunt domi manere; et quo melius poterunt, studiis rerum ecclesiasticarum uacabunt. nam in praecipuis ciuitatibus lectio canonici, qui praebendam Theologalem habebit, deesse non poterit. in quibus etiam facile effici poterit, ut aliae lectiones Theologiae legantur: uel datis salariis ex fructibus Seminarii, uel Episcopo, et primariis uiris ciuitatis id procurantibus. porro hi, qui domi manebunt, maxime exercendi erunt, ut dicitur in decreto, in his, quae ad confessiones audiendas opportuna uidebuntur, et in legendis homiliis Sanctorum. nam hi ualde erunt apti atque idonei, ut ad parroecias rusticorum mittantur. cum illi excellentioris ingenii potius sint in ciuitatibus, datis eis praebendis, uel dignitatibus ecclesiasticis retinendi, aut praeficiendi instruendis parroeciis ciuitatum, uel
ad in-

ad utilitatem publicam constituendis. 175
ad insigniores pagos mittendi. Ex his ergo quae diximus, habita ratione, quid quoque tempore faciendum sit, apparet, ea, quae nobis in hac parte illius decreti confusa, et nimia uidebantur, posse facile praestari. quod autem praecipue pertinet ad institutionem horum puerorum, est, ut frequenter confiteantur. hoc uero Synodus annotauit, et huius rei tam necessariae procurandae curam Episcopo iniunxit. qui si hoc neglexerit, ut saltem singulis mensibus confiteantur, ut in decreto dicitur, peccabit grauissime, tamquam negligens horum puerorum rectam institutionem. quod si ipsi uelint saepius confiteri, non solum hoc eis permittendum est, sed ad hoc etiam hortandi sunt, ac monendi. hoc uero intelligendum est de iunioribus, antequam sint subdiaconi; nam de subdiaconis, et diaconis canone tertio decimo huius sessionis dicitur: sciantque maxime decere, si saltem diebus dominicis et sollempnibus, cum altari ministrauerint, sacram communionem perceperint. unde subdiaconi, non solum singulis mensibus, sed singulis diebus festiuis debent sacram communionem percipere. quam si frequentius sumere uelint, ualde probandum est. Quae omnia
atque

atque alia ad hanc rem opportuna, et necessaria Episcopi singuli cum consilio duorum canonicorum seniorum, et grauiorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggesserit constituent. hic docetur, quinam futuri sint executores huius decreti. Ac praecipuus quidem est Episcopus. ipsum tamen oportet sibi assumere duos ex canonicis senioribus, et grauioribus, quorum consiliū requirere debet, non tamen sequi, si uiderit spectare ad impediendam constitutionem, ac cōstructionem huiusmodi collegiorum. nam si negligentia aliqua exhibebitur in erectione collegii, de ea Episcopus acriter arguendus est, et cogendus a Synodo prouinciali, uel a suo Metropolitano, ut eam erectionem praestet, ut prope finem ipsius decreti dicitur. quare, cum Episcopus, non canonici arguendi sint, ad Episcopum proprie cura pertinet. et de modo tantum constituendi ea, quae necessaria sunt, capiendum est a canonicis consilium. nam quod collegia haec constituenda sint, aperte hoc decreto statuitur; et eorum omnium consilia reiicienda erunt, qui hoc aliquo modo impedire curabūt. huc quoque pertinet, quod deinceps dicitur. Idem Episcopus

scopus etc. Ac sane de modo exequendi hoc decretum, ut ille modus quaeratur, qui magis possit ecclesiae conuenire, et minus nocere, in hoc requirendum erit omnino consilium illorum canonicorum, et clericorum. uerum, si illi obliquis aliquibus consiliis, uelint institutionem, et erectionē huiusmodi collegii impedire, nullo modo erunt audiendi. ut uero huiusmodi collegia constitui, et post modum conseruari possint, recte Synodus Tridentina, unde sumptus ad eam rem necessarii sumendi sint, declarauit. Ex fructibus integris mensae Episcopalis, et Capituli, et quarumcumque dignitatum, personatuū, officiorum, praebendarum, portionum, Abbatiarum, et prioratum, etc. his enim uerbis omnia beneficia continentur, ex quibus detrahenda est portio, de qua ibi agitur. quae quidem ex integris fructibus detrahenda est, non secundum taxam, aut iuxta aliquam aliam rationem non adeo iustam; quia hic non agimus de rebus odiosis, sed de re omnium iustissima, atque honestissima, et a nobis, qui aliqua beneficia ecclesiastica obtinemus, omnino debita. dicet aliquis, quatenam tibi portio uideretur aequa, atque iusta; mihi

Z placeret

178 *De uarijs Collegijs*
placeret decimam partem omnium fructuum, huic Seminario attribui, tamen, si haec negaretur, contentus essem uigesima. hoc uero optarem ecclesiasticos omnes cōsiderare; quod nulla alia uia est restingendi odium laicōrum aduersus nos concitatum, et sitim, qua ardere uidentur ad exhauriēda bona ecclesiastica, quā si nos iuste, ac recte ea distribuamus. quae enim alia ratio induxit Germaniae Principes, ut quā partem potuerunt bonorum ecclesiasticorum occuparint? nisi, quod dicerent ea luxui, comestationibus, atque aliis uitiis seruire. quid alios quoque Principes, et uiros Catholicos, ut hisce ecclesiasticis bonis inhierent, mouet? nisi, ut, quia perire illa, nec seruire Deo existimant, melius esse putent, Reipub. eis iuuari, quā quod luxui, uel alicui cōsanguineo tradantur. itaque, si uolumus hos ipsos Catholicos uiros, non solum nostra non appetere, sed sua ecclesiasticis donare, incipiamus aliquando ea recte distribuere; et efficiamus, ut redditus ecclesiastici, non tam nostris commodis, quam Reipub. seruiāt. dicet aliquis, si in amplis Episcopatibus uigesima mēsa Episcopalis, atque aliorum omnium beneficiorum detrahatur, maxima quaedam pecuniae

ad utilitatem publicam constituendis. 179
pecuniae summa conficietur: utinam ita eueniat, tum enim nō unicum collegium, sed plura in dioecesi, ubi commodius fuerit, constituentur, ut in fine decreti dicitur. posset etiam aliquid amplius in hisce ditioribus episcopatibus, collatis totius prouinciae rationibus, effici; quae res in Hispania erit factu facillima, et erit quam maxime utilis. nempe, ut ex beneficiis, et portione, quae Seminariis in tota prouincia attribuetur, detrahantur sex millia aureorum, aut minimum quattuor millia, ut ex iis, in loco prouinciae commodiori, Academia cōstitui possit; in qua bonae omnes artes, praesertim, quae ad disciplinā ecclesiasticam pertinent, doceantur. nam cum Hispania tam late pateat, ut non solum multos populos, sed uarias quodam modo gentes habeat; oporteret in ea esse multo plures Academias. ad hoc uero negotium omnino uellem Tarraconensem, et Valentinam prouincias, pro una prouincia cōputari, quia sic olim erat: quod etiam facile fieri poterit, cum moribus, ac lingua conueniant, et necesse sit ad hanc rem conficiendam, ut inuicem rationes suas communicent. Idem posset effici in Caesaraugustana, additis ei ad hoc
Z 2 aliqui-

aliquibus Episcopatibus exemptis. Idem, et multo facilius efficietur in Toletana: uel si hoc in ea non ita necessarium uideatur ob uicinitatem Salmanticensis, et Complutensis Academicarum; augeatur in ea prouincia quam maximus numerus Seminariorum. In Compostellana arbitror id esse pernecessariū, ut regio illa Gallicorum magna et ampla, cultior, et litterarum peritior efficiatur. porro in Ispalēsi, et Granatensi prouinciis, quae longe a Salmanticensi Academia absunt, arbitror, hoc non minus esse necessarium, quam in Tarraconensi, ac Valentina: esset uero commodū, ut Ispalensis, et Granatensis prouinciae rationes suas ad hanc Academiam constituendam communicarent; sicut de Tarraconēsi, ac Valentina dixi. de Bracharensi, et Vlixiponensi Lusitani cogitabunt. Ac sane ratio hoc efficiendi non adeo difficilis est, ut potest aliquibus uideri, qui socordia quadam, uel nequitia, nihil unquam moueri uellent, quod eorum rationibus posset aliquo modo officere. nam in nostris illis prouinciis Tarraconensi, et Valentina, si ad hanc rem eligeretur Ilerda, quae iam antiqua est Academia; si illis redditibus, quas ipsa habet, quattuor millia aureorum

aureorum adderentur, et oprima ratio eius cōstituendae, ac gubernandae iniretur, posset effici optima Academia, et cum quibusuis maximis Academicis comparanda. nec uero abest a sententia huius decreti haec constituendarum Academicarum ratio. nam in eo conceditur, ut uideatur, an huiusmodi collegia in Metropolitana, uel in alio loco ipsius prouinciae constituenda sint, ut ubi commodius uidebitur, ibi collegia construantur. Academia uero constituta, posset processu temporis, in ea etiam singulorum Episcopatuum singula collegia construi, ad quae illi, qui domi in proprio Seminario, grammaticae et dialecticae praeceptis imbuti essent, mitterentur; ut ibi sub eadem morum, ac uitae disciplina in collegiis degentes, omnibus bonis artibus, atque in primis Theologiae, uel Iuri canonico operam darent. nam si ad dignitates, canonicatus, ac parroecias gubernandas, boni ac docti uiri eligi debent, ut sane debent; necesse est, ut Academiae constituantur, ubi id cōmode effici possit. non enim conuenit iuuenes nimis longe uagari, hoc praesertim tempore, in quo facile mali bonorum mores corrumpunt. constituendum etiam erit, ut
inter

inter eas omnes dioeceses, ac prouincias, in quibus haec erit morum, studiorum, ac reliquarum omnium rerum coniunctio, sit quoque communio beneficiorum ecclesiasticorum, neque ullis cōstitutionibus, aut pragmaticis hoc impediatur; ne caritas, et cōiunctio hominum eiusdem prouinciae, hoc impedimento minui uideatur. uerum ab hac lege dandi portionem aliquam ad hoc collegium, et seminarium, excipiuntur illa collegia, quae actu habent Seminarium discentium, uel docentium ad commune ecclesiae bonum; quae tamen exempta esse debent, tantum ratione fructuum, qui ad conferuandum illud collegium sunt necessarii: nam pro illis, quae supersunt, debent etiam portionem suam tradere. quo sane nomine cōprehenduntur omnia collegia Salmanticensis, Complutensis, Parisiensis, ac Louaniensis, Aca-
demiarum, atque alia huiusmodi. regularium quoque collegia, in quibus illa etiam cōtinentur, quae nuper a Reuerendis uiris societatis Iesu reguntur, ac gubernantur, de quibus proprie fuit cogitatum, hac exceptione cōprehenduntur. ex monachis uero excepti sunt mendicantes; ex militibus tantum excepta est militia Sancti

cti Ioannis Hierosolymitani: nā reuera hi ea, quae sunt muneris sui exercent. quorum facultates, cum in locis haereticorum ualde sint diminutae, et in aliquibus locis omnes sint illis subtractae; iniquum uideretur, si a nobis quoque illis subsidia necessaria negarentur. praesertim, cum nulli sint, qui pro uirili sua portione, tam bene, et tam fortiter Rempublicae a pyratis tueantur. propterea haec exceptio, in hac tantū militia, Patribus fuit probata. additur praeterea haec clausula in eo decreto, quae tota, quia maximi momenti est, ualde est notanda. Nec nō beneficia aliquot simplicia cuiuscumque qualitatis, ac dignitatis fuerint, uel etiam praestimonialia, uel praestimonialia portiones nuncupatae, etiam ante uacationē, sine cultus diuini, et illa obtinentium praeiudicio, huic collegio applicabunt, et incorporabunt. quibus uerbis datur facultas Episcopis uniendi omnia genera simplicium beneficiorum. hisce autem unionibus, breui tempore erit optime cōsultum huiusmodi collegiis, et beneficia alia erunt libera, ac praestimonialia, et similes portiones ei reiseruient, ob quam fuerunt institutae. in Hispania enim ex parochialibus ditioribus, fuerunt huiusmodi

huiusmodi portiones detractae, quae praestimonia uocantur, ut ex illis redditibus pauperes scholastici; sine ullo ecclesiarum incommodo ali recte in Academijs possent, ut diligentius operam sacris studiis darent. in aliquibus uero Hispaniae Episcopatibus, sunt quidem eadem ille portiones, quae tamen non praestimoniales, sed tertiae, uel quartae partes appellantur; quia sunt tertiae, uel quartae partes ex parochialibus detractae, ut eisdem scholasticis darentur. tales sunt multae in Maioricensi dioecesi, de quibus idem habendum est iudicium, ac de praestimonialibus portionibus. nam ut tales habitae fuerunt in Sacro Apostolico auditorio, sicut est in decisionibus Rotae dec. 583 de concess. preben. in an. quod si alicubi aliquae sunt huiusmodi portiones, idem de illis quocumque nomine appellentur, iudicandum erit; maxime, cum de re honestissima, et, ut nostri loquuntur, maxime fauorabili tractetur. possunt uero huiusmodi beneficia, ac praestimoniales portiones Episcopi hisce collegijs unire, etiam ante uacationem, modo sine cultus diuini, et illa obtinentium praeiudicio hoc fiat. quae uerba sic intelligenda sunt, ut praestimoniales
iudicium

iudicium illa obtinentium duret, quam diu illi uixerint, ut non possint illis, uel aliqua parte illorum priuari, nisi pro illa portione generalis taxationis: ipsi tamen, ut infra dicitur, nullo pacto possunt ea beneficia resignare. itaque hoc, quod in obtinentibus beneficia considerandum est, temporarium est, nempe durante eorum uita: illud uero cultus diuini est perpetuum, quod etiam post unionem durat. est autem, ut, si propter beneficia illa, uel praestimonia, aliquid esset in ecclesia agendum, ut iusta aliqua portio idoneo ministro attribuatur, qui id in ecclesia praestet, quod cultui diuino debetur. nam iustum non est, ut cultui diuino, quem augere debemus, aliquid detrahamus. propterea uideant Episcopi, quatenus beneficia huiusmodi collegijs uniant, ut sint omnino libera, neque in aliquo cultui diuino officiant. nam ubi non erunt huiusmodi praestimonia, sunt aliqua beneficia ruralia, quae nec ciuitatem, nec pagum, nec locum ullum habent, in quo possint deseruire; quamuis a principio, cum ibi pagus aliquis esset, paganus illis seruiret. huiusmodi beneficia, siue saecularia, siue regularia fuerint, arbitror quam commodissime hisce collegijs uniri posse.

Ego de illis prouincijs proprie loquor, in quibus sum uersatus; alii in suis prouincijs beneficia inuenient, quibus nomina haec, quae in hoc decreto expressa sunt, conuenire possint. addita etiam fuerunt haec recte in eo decreto. Quod locum habeat, etiam si beneficia sint referuata, uel affecta, nec per resignationē, ipsorum beneficiorum uniones, et applicationes suspendi, uel ullo modo impediri possint: sed omnino quacumque uacatione, etiam si in Curia effectum suum sortiatur, quacumque constitutione non obstante etc. haec enim clausula omnia comprehensa sunt, quae uidebantur effectum harum unionū impedire posse. itaque resignari in fauorem coram Sanctissimo haec beneficia sic unita non possunt. et uerba illa: nec per resignationem, ipsorum beneficiorum uniones, et applicationes suspendi etc. intelligenda sunt de resignatione facta in fauorem coram Sanctissimo, nam de resignatione facta coram Ordinario intelligi non possunt: quia in ea nulla erat dubitatio, quin uniones iam factae effectum sortirentur, si possidens beneficium, illud resignaret in manibus Ordinarii. Vnde, cum hic casus sit indubitabilis, necessario ea uerba

uerba intelligenda sunt de resignatione facta in Curia. illa uerba, etiam si in Curia effectum suum sortiatur, intelligo de his, qui in Curia diem suum obibunt. nam si de litigiosis tantū haec intelligerentur, uiderentur Patres huiusmodi collegijs lites uoluisse procurare. uerum si beneficiū unitum esset, facta mentione possessionis mortui, cum per unionem in locum defuncti Collegium succedat, arbitrari ius statim esse Collegio acquisitum, quod ipsi non posset per surrogationem auferri. uerum, antequam huiusmodi uniones beneficiorum fiat, optarem haec ab Episcopis ualde considerari. primum uideant Episcopi in suo Episcopatu, et dioecesi, quae collegia huiusmodi constitui possint. a quibus uellem etiam, maxime in Hispania, ut de Academia in aliqua parte prouinciae constituenda omnino tractaretur. quod si haec omnia in Concilijs prouincialibus tractabuntur, maxime, quod ad Academiam pertinet, recte erit, et res tota facilius, et cum maiori auctoritate cōficietur. conferre autē in Concilio prouinciali singuli Episcopi suas rationes poterunt, ut dicant, quanti sint redditus omnes sui Episcopatus, et quot collegijs huiusmodi

opus habeant, tum ratio optima iniri poterit, ut tot beneficia simplicia his collegiis in perpetuum uniant, ex quorum redditibus illa collegia, et portio, quae a singulis Episcopatibus pro Academia tribuenda erit, commode solui possit. interim tamen, antequam uacent illa beneficia, constituendum erit, ut ex singulis beneficiis ea portio accipiatur, quae illam summam efficiat. itaque in amplis Episcopatibus, ubi sunt plurima beneficia, quae commode uniri possint, res erit factu facillima, et breui tempore omnia beneficia erunt libera ab illa portione. in alijs Episcopatibus fiet, ut commodius poterit; et si nulla beneficia fuerint, quae uniri possint, non adeo magna portio imponetur beneficiis, nisi illa essent ualde opima; quia illa semper erit soluenda. itaque ea ratio iusta, et honesta in constituendis hisce collegiis spectanda est, ut collegia ipsa omnino, quo commodius fieri poterit, constituentur; sed uideatur, ne beneficia nimium grauētur, maxime si nulla est spes illa ex unionibus posse liberari. et haec de ditioribus, et amplis ecclesijs. uerum quid in tenuibus ecclesijs faciendum sit, Synodus Tridentina in eo decreto non neglexit.

Si uero

Si uero in aliqua prouincia, Ecclesiae tanta paupertate laborarent, ut collegium in aliquibus erigi non possit, Synodus prouincialis, uel Metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis etc. quibus uerbis cōsultitur illis prouincijs, quorum Episcopatus magna paupertate laborant, et statuitur: ut, si in dioecesi nō potest cōstitui hoc Seminarium, Synodus prouincialis, uel si ea non potest facile conuenire, Metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis constituat, ut uel in Metropolitana, uel in alia prouinciae ecclesia commodiori, unum, uel plura collegia constituentur. quod si unum tantum constituendum erit, quod sane conuenientius erit, ut unum amplum, uel mediocre, quam quod plura parua collegia erigantur, tum poterit ea ratio iniri, ut pro modo portionis, quam ille Episcopatus dabit, tot pueri ex eo Episcopatu in eo collegio alantur, habita ratione sumptuum, pro more illius loci, ita, ut omnia, quae in uictu et uestitu pueris necessaria erunt, computentur. exempli causa: sunt tres Episcopatus, qui simul unum collegium uolunt constituere, et ab uno Episcopatu dantur ceterum, ab alio ducentū, ab alio trecentum, aurei:

aurei: et ad uictum, ac uestitum in ea prouincia singulis pueris sufficiunt uiginti aurei; ergo ex illo Episcopatu, qui confert centum, alentur quinque pueri, ex altero decem; et ex tertio quindecim. quod intelligo, detracta prius portione, quae pro conductione domus, salario magistrorum, et rebus aliis necessariis detrahenda est. in omnibus uero rebus nulla inter eos facienda erit inaequalitas, nisi iuxta illarum classium diuisionem, de qua supra diximus, ut cum omni paritate, quo contentio omnis inter ipsos tollatur, educetur. Idem quoque fieri poterit, si duo Metropolitanii sint, qui paucos, uel nullos habeant suffraganeos, et omnes sint pauperes; ut simul conueniant, et locum commodiorem eligant, in quo Seminarium constituatur: quo ipsi Metropolitanii, atque eorum suffraganei suos pueros mittant, iuxta eam rationem, de qua supra dixi. quae sane aequa, et facillima cuiuis, ut puto, uidebitur. quod si, uel ditiores, uel tenuiores Episcopi hanc constructionem collegiorum, pro modo facultatum suarum neglexerint, uideo ab eis seuerissimo iudici rationem esse reddendam, et grauissimas poenas esse negligentibus inferendas: eos tamen alii, etiam
si Epi-

si Episcopi non sint, in Synodo prouinciali, nomine ipsius monere, et cogere sub poenis, ac censuris iuxta hoc decretum poterunt. sed utinam, quod bene de sanctissimis Episcopis sperandum est, omnes in re tam necessaria, et tam utili quam diligentissime agant, ut nemo in causa Dei negligens inueniatur. uerum ne ob aliquas difficultates, haec tam necessaria collegiorum constitutio facile impediri possit, additur extrema clausula, qua amplissima facultas Episcopis cum duobus deputatis, uel Synodo prouinciali in hisce omnibus rebus tribuitur. modo Episcopus cum deputatis, uel Synodus prouincialis eo spectent, sicut omnino spectare debent, ut quam diligentissime institutio, et conseruatio huiusmodi Seminariorum constituatur, ac procuretur. quod utinam, quam diligentissime, et quam citissime fiat. notanda uero est ad modum haec clausula, quia ultima quidem, sed omnium est amplissima, et quae maximam tribuat facultatem uolentibus hoc Dei negotium diligenter, ac studiose, ut par est, tractare, ac perficere.

DE SEMINARIO PVELLARVM
Deo Dicandarum.

Horum, quae de pueris diximus comparatione, posset eadem ratio honeste, ac sancte instituendarum puellarum iniri, qua Resp. non minus, quam illa puerorum iuaretur. quae res eleemosynis diuitum facile in quavis ampla ciuitate effici posset. ea uero esset, ut ampla aliqua domo in modum monasteriorum clausa, atque undique altis parietibus munita, puellae maxime pauperes, bonae indolis, et honesti uultus, quales multae in magnis ciuitatibus reperiuntur, in eo loco studiose educarentur: ex quarum impudicitia, quia in pueritia non prouidetur, postea maxima damna Reipub. inferuntur. in ea uero domo, uel monasterio, uellem aliquot honestissimas, ac sanctas mulieres esse, quae curam in timore Dei educandi hasce puellas habeant, sic, ut decem, uel plurium puellarum cura uni earum tribuatur, ut eas ad Christianam, et ad omnem disciplinam sanctis feminis congruentem instituat. quam quidem in iunioribus instituendis maiores natu puellae, et in ea disciplina iam exercitatae comode
iuuare

iuuare poterunt; modo ipsa tamquam illarum omnium mater, ac magistra, semper illis adsit, easque nutu suo in officio contineat. quas quidem sic institui optarem, ut ad uirginitatem sanctissime seruandam, et ad omnem sacrarum uirginum disciplinam quam diligentissime tuendam inducerentur. uerum ita, ut nulla necessitas cuiquam imponatur, sed liberum cuiuis earum sit, cum ad decimum et sextum, uel summum decimum et octauum annum peruenerit, eligere, an uirginitatem seruare, an nubere malit; sic tamen, ut illis, quae nubent, dos aliqua, ut commodius fieri poterit, uel ex eleemosynis, uel ex piorum hominum legatis comparetur, atque alicui bono uiro collocetur. illae uero, quae uirginitatem seruare maluerint, ab illo educationis loco, ad alia monasteria monialium transferantur. nam cum locum illum, in modum monasterii constructum, ad hoc tantum paratum esse oporteat, ut in eo puellae educantur, et instituatur; ne sit quam citissime plenus, ea ratione exhauriendus est, ut ex eo sancte institutae puellae educatae, in multis locis ad alias iuandas, atque instituendas collocari possint; et tamen ille locus semper ad illud idem

munus educandi alias puellas commodus maneat. si quae tamen ipsarum puellarum maiorum natu ualde aptae ad iuniores educandas uiderentur, illae cum sollemni uirginitatis professione, et monialium uestitu indutae, sicut alias educatrices esse oportebit, inter illas commode retineri poterunt. id uero intelligendum est, quando per obitum alicuius ex educatrici-
bus locus aliquis uacabit. nã omnino certum numerum oportebit esse huiusmodi mulierum, ita, ut centum puellis educandis quattuordecim, uel quindecim moniales praeficiantur. quo enim diutius in ea arte uersatae fuerint, quae ingenio, et bona indole praeditae erunt, eo meliores, et aptiores aliis erunt, quae educationis illius expertes fuerint. in hunc uero locum uellẽ, ut dixi, pauperularum filias, quae bonam indolem praeseferunt recipi, easq. sumptu publico, et ex eleemosynis ali, sic tamen, ut ditiorum quoque filiae nõ excludantur, modo sumptus eis necessarius a parentibus tribuatur. quas quidem pari, et eadem omnino disciplina cum aliis educari oportebit; ne illae ibi superbiae assuescãt, ubi omnem animi submissionem, atque obedientiam discere debent. ac
propterea

propterea in ampla ciuitate oportebit huiusmodi monasterium amplum esse, ut in eo plures puellae comode habitare possint. qui quidem locus erit aptissimus uiris nobilioribus, qui uel ob paupertatem, uel ob aliam quampiam causam, uolent suas filias uirgines conseruare, ut eas a primis annis in eo loco educandas tradant, ubi omni cura, ac studio laborabitur, ut illae uirginitatem amplectantur, eamq. sponte sua, in legitima aetate spõso Christo uocent, ac praestent. qua quidem uia excludetur uis, quae nunc a parentibus aliquibus filiis infertur, et illae sic institutae, sponte sua illud uitae genus sectabuntur, in quo postea pie, ac constanter perseuerabunt. cura uero ac gubernatio eorum, quae ad regendum huiusmodi monasterium extrinsecus necessaria erunt, aliquibus honestis ac nobilibus uiris, tam ecclesiasticis, quam laicis tradi poterit: nam multi erunt necessarii, ut puellas, antequam recipiantur, domi suae uisitent, et omnia explorent. quos etiã frequenter, minimum semel in singulis hebdomadibus, conuenire ad constituenda ea, quae monasterio necessaria erunt, oportebit. uerum ne hoc cuiuspiã simile Reipub. illius Platonicae

uideatur, hic sciat, Romae duo esse huiusmodi monasteria; alterum in quo orfanae tantum puellae, alterum, in quo illae tantum, quae penes meretrices reperiuntur, maxime, si honesta sunt facie, ne ab illis, meretriciis moribus imbuantur, recipiuntur: a quibus etiam ui, data tamen ad id a Principe illi nobilium uirorum societati facultate, huiusmodi puellae abstrahuntur. locus uero, in quo nunc orfanae puellae educantur, est illud antiquissimum templum Sanctorum quattuor Coronatorum, quorum nomina, ut hoc obiter annotem, diu ignorata fuerunt, ita, ut pro illis, quinque martyrum natalis dies, nempe Claudii, Nicostrati, Simphoriani, Castorii, atque Simplicii celebraretur: sed postea uera illorum quattuor Coronatorum nomina reuelata fuerunt, et sunt: Seuerus, Seuerianus, Victorius, et Carporius, sollemnitas tamen eorum quinque, ut constitutum prius fuerat, semper celebris permansit. quod quidem propterea annotaui, quia, cum de ea re mentionem propriam Carolus magnus in eo aureo fragmento de ritibus ueteris ecclesiae faciat, recte me facturum putauit, si id quoque obiter annotarem, ut horum Sanctorum memoriam in mentem

rem hominum reuocarem. nam et templum ipsum, ac domum, quae parietinae tantum erant, Pius III omnium magnarum rerum, quae optimo Pontifice, et magno Principe dignae sunt, et in primis aedificiorum auctor, et effectus praecipuus, elegantissime aedificari iussit, ut in eo commodissima sit plurimarum puellarum habitatio. quarum quidem curam Sapientissimus uir Cardinalis Moronus habet. ne quis putet Romae huiusmodi loca negligi, cum illis principes Cardinales, et hi, qui reuera lumina sunt Ecclesiae, praeficiantur. nam et alterius monasterii, de quo antea dixi, quod uulgo sanctae Catharinae funariae appellatur, curam antea habuit praestantissimus uir Cardinalis Caesius, quam nunc, in demortui locum successus, amplissimus Cardinalis Ferrariae suscepit. quo in loco nunc, plusquam centum puellae ab illa pessimarum mulierum educatione liberatae, a quattuordecim monialibus sanctissimae educantur. de quibus hoc silere non possum, quod quidem, cum unus ex ea societate sim, optime scio: fiunt in eo monasterio singulis annis sumptus trium millium aureorum, cum monasterium non habeat redditus trecentorum; itaque reliqua

196 . *De narijs Collegijs*
reliqua pecunia ex eleemosynis, et honestis puellarum operis conficitur. ex quo intelligere quiuis potest, illos, qui tam temere de illa Principe orbis Ciuitate maledicunt, omnino insanire. nam, quamuis multi in ea urbe, pro ipsius magnitudine, homines mali reperiatur; sunt tamen in ea quam plurimi optimi uiri, et matronae honestissimae: atque huiusmodi est ea ciuitas, ut in ea bonis numquam praesidiū deesse possit. sed, ne quis dicat hoc Romae tantum fieri, in alijs ciuitatibus idē fieri non posse, hic sciat: Maioricae, quae est patria mea, esse monasterium, quod proprie educationis domus appellatur, in qua nobiliorum filiae, maxime, quarum matres diem suum obierunt, summa cura educantur. itaque, quod in his ciuitatibus facile praestatur, in alijs quoque, si cura et diligentia adhibeatur, idem nō difficulter conficitur.

Cum coeperim de huiusmodi collegijs tractare, uolo meam quandam cogitationem ab hac collegiorum ratione nō multum alienam, neque abhorrentem hoc scripto comprehendere. ea uero est, qui fieri possit, ut si ciuitates aliquae Turcarum, aut Mahumetanorū, armis
a Chri-

ad utilitatem publicam constituendis. 197
a Christianis recuperentur, infra breue tempus illae eadem ciuitates Christianis impleantur. hoc praeclare facies, dicet aliquis, si eo magnā aliquam Christianorum Coloniam deducas. uerum ea Coloniarum ratio nō admodum utilis est, cū regna propria hominibus nudemus, ut alias ciuitates impleamus. quod sane uerum est. sed quid, si ex Turcis, ac Mahumetanis efficio Christianos; nonne hoc mirabile erit? non solum mirabile, dicet aliquis, sed factu impossibile. uideamus ergo, si qua ratio non inepta huiusce rei tam difficilis efficiendae inueniri possit: qua una Regi nostro Catholico, qui facile multas Africae ciuitates recuperare potest, optime consultum uidebitur. cogitauit ergo aliquando, capta ampla aliqua ciuitate Mahumetanorum, ut hoc, quod supra dixi, efficeretur, omnes feminas, quae maiores essent 12. et omnes mares, qui maiores essent quattuordecim annis in seruitutem esse ad nostra regna abducendos: relinquēdos uero esse in ipsa ciuitate pueros, ac puellas, qui infra eam aetate essent. Ac pro numero puellarum, domos quasdam amplas ciuitatis accipiendas esse, ut in singulis plus minus, quam ducentae puellae habitare possent;

possent; quae omnes a decem honestis mulieribus nostris in fide Christiana institui, atque educari commode possent. nam si in ea tenera aetate, longe a parentibus, atque omnibus aliis mahumetanis abessent, facile omni Christiana disciplina imbuerentur. Idem quoque uellem de pueris fieri, sic, ut ipsi apud diuersos artifices Christianos uarias artes discerent. quod si decem essent huiusmodi collegia puellarum, ac totidem puerorum; nonne ante decem annos, ex illis bis mille domos, plus minus, imple re possemus? at dicet aliquis, ad hos tamē alendos magna quadā impensā opus est? tanta ne, ut non multo maius lucrum sit unius ciuitatis, quam illius impensae? omitto rem ipsam, quae sane est sanctissima, et in qua multae animae Christo acquirerentur, sed utilitatē ipsam more mercatorum cōsideremus; quis hac impensa, de qua subtilius paulo post dicam, emptam ciuitatem, nō uilem iudicari? quod si Rex spolia omnia, ac manubias, et maiorum natu, qui in seruitutem abstracti essent, pretium ad aetarium referri imperauerit, nō dico omniū, quia hoc fieri non posset, sed magnae partis, non est dubium, maius futurum esse hoc lucrum ea impensa,

penſa, quae in illis educādis fieret. uerum praeter ea, quae dixi, sunt aliqua ad hanc rem faciendam necessaria. primum, cum dixi, omnes illos infideles maiores natu esse in seruitutem abstrahendos, ex illis tamen aliquos agricultores relinquerem, qui essent necessarii, ut militum praesidiū, et ea collegia ex frumēto, quod ipsi sererent, alerentur; quibus interim, si rectis suasionibus, ac praedicationibus piorum hominum parere nollent, suo more uiuere permitterem; sic tamen, ut longissime ab illis pueris essent, qui in collegiis educarentur. praeter hosce agricultores, est necessariū militum praesidium, quo ciuitas ab hostibus tuta esse possit. quod quidem in quacumque ciuitate, uel portu, quem tueri uolumus necessarium est. itaque haec impensa non est propria huiusce rei, atque institutionis puerorum, de qua nunc agimus; sed communis omnium arcium munitarum. sunt praeterea necessarii ducentum, uel trecentum probi uiri ad instruendos pueros, et totidem honestae feminae instituēdis puellis, ut ante dixi, qui tamē ad decem tantum annos necessarii erunt. et sumi moniales, et monachi, uel pii sacerdotes poterunt, qui uictu et uestitu

tantum cōtenti erunt: quorum impensa quantula quaeso erit? sed puellis ac pueris essēt multa necessaria? immo uictus tantum ac uestitus, qui facile ex tributis infidelium, qui relictī essent, uel ex manubiarum, et eorum, qui uenditi essent pretio, ut supra dixi, haberi posset. ac sane ea impensa Rex numquam egeret. artifices etiam aliqui uariarum artium eo mittendi essent, ut pueros ea artificia, quibus Christiani in uestitu, et rebus aliis omnibus utimur, docerent, quibus pueros ac puellas semper uti oporteret, ut omnem illam Mahumetanorum consuetudinem obliuiscerētur. quorum artificum ex uicinis Christianorū Regnis parua quaedā colonia, ex pauperioribus eo mittēda esset; quibus etiam, ut diutius retineri in noua ciuitate possent, optimi agri essent assignandi. Ac sane multum, et diligēter de ea re cogitans, nullam magnam difficultatem in ea inuenio, nisi socordiam quandam nostram, qua omnes, nō dico laboramus, sed desidemus: ut magis nobis placeat, nihil agere, et nihil meditari, quā dignum aliquid magni, ac Christiani animi uiro efficere, uel etiam cogitare. quaeso cogitate, si hoc maioribus nostris in mentem uenisset, idq. fecissent;

fecissent; quot nunc in Africa amplissimas ciuitates Christianis plenas haberemus? Tunetū, ciuitatem maximam, Afrodisiū, Bogiam, Hipponē, Tripolim, Algeriamq. ipsam, quae nunc nobis tā importunae sunt, haberemus; ac praeterea ampla quaedam Regna in Africa possideremus. quod si a maioribus factum nō est, quia nec cogitatum est, obsecro, ut nostro tempore, et cogitetur, et cum res tulerit, efficiatur. nam, quod ex paruo hominum numero cito quam maxima multitudo oriri possit, ex tribus Noe filiis discere possumus; quorum singuli singulas mundi partes, atque ipsarum Insulas repleuerunt. et in libro Iudicum ultimo capite aperte hoc idem docemur; cum ex sexcentis uiris, qui ex tribu Benjamin superfuerunt, et totidē puellis, quae eis uxores datae fuerunt, breui tanta hominum multitudo edita fuerit, ut multarum urbium, ac pagorum aedificatione indigerint. quid de Romanis dicam, ut de profana historia aliquid attingam, qui raptis puellis Sabinis, quas sane non adeo multas rapere potuerunt, breui maximum populum, et orbis dominatorem procrearunt? itaque si cura, ac studium optimorū hominum adhibeatur, res

haec non solum nõ est impossibilis, sed neque factu ualde difficilis. uellem tamẽ primum, hoc idem omnino praestari in filiis eorum Mahumetanorum, quos in Hispania, atque in nostris uisceribus habemus. Obsecro uos uiri religiosissimi, quo nomine praecipue Valentiae, Granatae, Dertusae, atque Aureolae Praesules compello, ita ne erit, ut tantam animarum multitudinem perire sinatis, neque remedium illis aliquod efficax, ac salutare afferatis? sed uideo dicturos, rem esse, non solum difficilem, sed factu impossibilem: quam quidem difficilem, atque adeo difficillimam esse non negarim; factu tamẽ impossibilem numquam esse dicam. uellem autẽ, ut uno eodemq. die, ex omnibus pagis ac locis, in quibus Mahumetani habitant, quod imperio Regis Catholici, qui in hac re uobis maxime fauebit, fieri poterit, omnes pueros, qui nondum quattuordecim annos nati fuerint, et puellas omnes, quae nondum duodecimum annum attigerint, abducatis. quod si non omnes abstrahi possint, illi saltem abducantur, qui bonam quandã indolem prae se ferent. dici uero parentibus eorum poterit ab armatis hominibus, qui eo accedent, ut timore incusso

incusso nil tentare audeant, Regi, uel pagi domino, tantum ut recte educetur, illis opus esse. Ac puellas in monasteria aliqua includite, maxime eas, quae praestare ingenio uidebuntur, aut filiae erunt ditiorum, ita, ut in singulis monasteriis, uel amplis domibus ad id paratis decem, uel uiginti moniales, uel aliae honestae feminae habitet, ut eas in fide, ac bonis moribus instruant. reliquas, maxime paulo crassioris ingenii, si in illis domibus locus non superest, honestis matronis, ut eis seruiant, et ab ipsis fidem Catholicam, et ritus Christianorum doceatur, tradite. pueros quoque eodem modo, partem in domibus aliquibus capacissimis collocate, in quibus sint uiri probi, qui eos in fide et bonis moribus instituunt, quos etiam, artem aliquam doceri curabunt; partem bonis uiris, ut eis seruiant, et ab ipsis erudiantur, tradite. curandum uero erit, ut quantum fieri poterit, longissime ab eo loco, in quo parietes habitabant, pueri huiusmodi educetur. notabitur tamen, quinam sint parentes singulorum, et ex quo pago sint, ut bona, paterna, uel eorum legitima pars eis integra conseruetur. quorum parentibus, si paulo ditiores fuerint, imperari annuũ aliquid

aliquid ad alendos filios poterit. cum uero bene educati, et in religione Christiana bene instituti fuerint, ad eosdem pagos mitti post obitum parentum poterunt. cum fratribus enim, ac sororibus habitare recte poterunt, quia eos potius Christiani iuuabunt, si ipsi in fide bene instituti erunt, et bonos parochos habeant, qui eos semper in fide confirmant, id enim maxime in eis locis post eam institutionem curandum erit, quam, quod timendum sit, ne a rudibus illis ipsi peruertantur. ad hoc autem, quod de his pueris sic instruendis dixi, facit expresse Can. 59. Concilii III. Toletani, cuius, tamquam magni cuiusdam Concilii, in posterioribus Toletanis Conciliis saepe mentio habetur. Iudaeorum filios baptizatos, ne parentum ultra inuoluantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, deputandos, aut monasteriis, aut Christianis uiris, aut mulieribus Deum timentibus, ut sub eorum conuersatione cultum fidei discant, atque in melius instituti, tam in moribus, quam in fide proficiant. neque uero dubitandum est, ne hoc cum iniuria parentum facere uideamur, argumento eorum, quae de Iudaeis dicuntur: nempe, Iudaeorum pueros non posse

posse a parentibus inuitis abstrahi; hoc enim de illis Iudaeis intelligitur, qui neque ipsi, neque eorum filii sunt baptizati; nam in baptizatis longe alia ratio reperitur, ut in canone paulo ante citato declaratur. illi enim, tametsi ego eos Mahumetanos uocaui, tamen et sacra unda, ac baptismo loti sunt, et eorum filii eodem baptismo Christo adscripti sunt, et effecti Christiani. itaque proprius illorum Pater est Episcopus, qui animae illorum curam, ut aliorum omnium suae dioeceseos, etiam inuitis parentibus, cum id animae periculum postulat, habere debet. flendum tamen est, quod hos, qui reuera ad Christum pertinent, non alio nomine quam Mahumetanorum, quia reuera hosce mores sequuntur, appellare possumus quod sane, non sine maxima omnium nostrum culpa est, qui nostris commodis dediti, uel, ut uerius dicam, cum hoc impossibile iudicamus, non eo studio, quo oportebat, in hanc rem utilissimam, atque omnium in Hispania maxime necessariam, incumbimus; sed difficultate deterriti, rem sane difficile, ne illam aggredi cogamur, prima ipsa cogitatione, tamquam fieri omnino non possit, reiicimus. uerum quod hi cogi possint ad fidem

+mus

fidem Catholicam seruadam, quam uel inuiti ipsi, uel inuitis parentibus filii susceperunt, Canone 56. eiusdem quarti magni Toletani Cōcili aperte docetur; ita, ut ille canon ad res Hispaniae nostri temporis, magis, quam ad illas antiquas respexisse uideatur. Qui autem iam pridem ad Christianitatem uenire coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi Principis Sisenandi, quia iam constat, eos sacramentis diuinis sociatos, et baptismi gratiam suscepisse, et Chrismate unctos esse, et Corporis Domini, et sanguinis extitisse participes, oportet, ut fidem, etiam quam ui, uel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, et fides, quam susceperunt, uilis ac contemptibilis habeatur. quod si quis iterum dicat, ad ea collegia puerorum, ac puellarum magnam quandam pecuniae summam esse necessariam, non negabo: sed dico, propterea esse amplissimos redditus Ecclesiarum uestrarum, ut maximas huiusmodi res tractare, atque efficere possitis. quamuis nō tanta pecunia ad eam rem opus erit, quanta putatis. nam ad illos tantum pueros, et puellas alendas pecunia erit necessaria, qui in collegiis, uel monasteriis educantur.

buntur. hi enim qui probis uiris, et puellae, quae honestis matronis traditae fuerint, ab illis alentur. pro illis uero eleemosynae maximae, non solum in illis Regnis Valentiae, ac Granaetae, uerum in omni Hispania libentissime dantur. nā res ipsa tam pia est, ut cognita quēuis alliciat, et se ipsam maxime commendet. diligentia tantum, mihi credite, ac forti quodam animo opus est, cetera Christus ipse, cuius in hoc causam ageris, non solum adiuuabit, sed ipse conficiet. quod si hanc rem serio susceperitis, non solum iustum erit, ut a uestris clericis ex ipsorum redditibus adiuuemini, uerū etiam bonam partem auri, et argenti ecclesiastici iustissime in eam rem poteritis consumere. nam si Ambrosius ad liberandos a seruitute Christianos hoc fecit, sicut ipse lib. 2. offic. cap. 28. testatur, ad quod etiam pertinet c. et sacrorum cum duobus sequen. 12. qō. 2. quod sine dubio ad corpora tantum liberanda pertinebat; quanto magis uos idem facere ad liberandas a diabo animas potestis? nec sane tam acerbus sum, ut omnia uos, quasi uestris manibus, sic uestra tantum pecunia uelim efficere, quamuis ea omnis in hanc rem profundenda est, duces tan-

208. De varijs Collegijs
tum opto uos esse praestantissimos, quales esse debetis. itaque res optimas ac maximas, uos primi aggredimini, et quantum in uobis est tuemini, aliorum uero omnium, Regis, in quã, ipsius, ac nobilium, reliquorumque auxilium implorate. tam sanctis, ac tam piis uotis bonorum omnium studia numquã deerunt: cumq; uos omnes in ea re iuuerint, uestra tamen, qui duces fueritis laus, ac gloria propria, et sempiterna erit. Obsecro, recordamini Gregorium illum sanctissimum, multa uirginum Deo dicatarum millia Romae, atque aliis in locis suo sumptu aluisse, cum ad eam rem plura illi ex eleemosynis, quam ex redditibus Romanae Ecclesiae praebentur. cuius successor Sabirianus, ut pauperes, quos ille aluerat repelleret, egere Ecclesiam dicebat: ac sane ipse egebat; cum Gregorius ille, qui eis non solum uictum, sed uestes, et culcitra, atque alia omnia necessaria, tamquam proprius earum Oeconomus providebat, non solum nõ egeret, uerum etiam abundaret. huius ergo uiri Sanctissimi liberalitatẽ in rebus huiusmodi, ac diligentiam imitamini; ac certo certius credite, honestis uestris cogitationibus, ac desiderijs, quatumcum que

ad utilitatem publicam constituendis. 209
que difficilibus, Christum numquam esse de futurum.
Cum haec scripsssem, eaq; cum Reuerendissimo Episcopo Vsellis, oprimo ac ualde docto uiro, qui tum Valentia ueniebat, Tridenti, ubi Concilii caussa una eramus, communicassem; narrauit mihi ille, multum se pro ea re laborauisse, ac praecipua quaedam capita ad eam rem conficiendam annotauisse. nam cum ipse diu Valentiae moratus fuerit, et cura aliquot pagorum habuerit, in quibus huiusmodi homines habitant, qui originem a Mahumetanis ducunt, potuit rem diligenter considerare, et remedia tato malo necessaria, providere. quod ille, non solum fecit, uerum etiam Regem Catholicum Philippum ea de re diligenter admonuit: qui, qua est in Deum, et res omnes ecclesiasticas pietate, libenter eius admonitionem accepit, eiq; promisit, se primo quoque tempore curaturũ, ut ei rei efficax aliquod remedium adhiberetur. atque ei iussit, ut rẽ illam cum Archiepiscopo Ispalis, Regnorũ Hispaniae supremo Inquisitore tractaret. qui, ut mihi Episcopus Vsellis retulit, rem ualde probauit, pro qua dixit se multo ante apud Carolum V. diligentissime

210 *De varijs Collegijs*
rissime egisse; cui rei ipse, ut est uir prudentissi-
mus, et Catholicae fidei acerrimus propugna-
tor, omnino a Rege, et ab omnibus Episco-
pis, qui huiusmodi homines in suis dioecesi-
bus habent, quam citissime consulendum esse
iudicabat. nam Episcopus Vsellis Regem urge-
bat, quod exemplo optimi cuiusq. Regis Iuda,
et Israel, deberet excelsa e Regno suo auferre, et
Prophetas omnes Baal, atque Ariolos, quales
doctores quidam horum Mahumetanorum
sunt, quos ipsi Alfaquines nominant, e Regnis
suis eiiceret, ac longissime propelleret. qui pro-
prius ad Catholicos Hispaniae Reges accedens,
grauissimam in Concilio Toletano sexto, cano-
ne III. prolatam sententiam, eidem Regi obie-
cit: qua ille, ut est religiosissimus Princeps, ual-
de fuit commotus, a qua sane non puto facile
Reges ipsos liberari posse. quod si de Regibus
hoc statutum uidemus; quid de Episcopis dicen-
dum est? quos sane non dubito illa eius cano-
nis, atque aliis quam plurimis aliorum Canonum
praeceptionibus obligatos teneri: quibus, cum
haec in suis ecclesiis propriis oculis intueantur,
omni conatu, ac studio in eam rem incumben-
dum est, ut excelsa huiusmodi e suis ecclesiis au-
ferant,

ad utilitatem publicam constituendis. 211
ferant, et Ariolos, mendacesq. doctores e suis
dioecesibus procul expellant: in quorum lo-
cum bonos uiros, et legis Christianae peritos
substituant. Ac sane rebus illis, de quibus supra
diximus, bene constitutis, quo solo remedio ui-
detur in futurum illorum institutioni recte con-
suli posse, ad eos, qui iam grandiores in pagis
remanerent, instituendos, atque iuuandos, haec
essent praestanda: quae ab Episcopo Vsellis an-
notata, hisce nostris adiungere uolui. Ea uero
breuissime, tamquam quaedam legum capita
describam.
Doctores omnes sectae Mahumetanae, quos
illi Alfaquines nominant, procul expellantur.
Omnes libri sectae Mahumetanae omni-
bus auferantur, et sub grauissimis poenis pro-
hibeantur.
Illi, de quibus ignoratur, an sint baptizati,
cum condicione, si non fueris baptizatus, ba-
ptizentur. et semper nominibus Christianorum
utantur, et more Christianorum uestiantur. in
futurum quoque Parochus proprium librum
habeat, in quo nomina baptizatorum describat.
In singulis pagis collocentur singuli Sacer-
dotes, uel monachi probatae uitae, qui eos
doctrina

doctrina Christiana instruant, et aliquis executor Regius, uel sanctae Inquisitionis, quos Hispani Alguaziles uocamus, ut eos cogat statutis horis cum omnibus eorum filiis ad Ecclesiam proficisci. quod si quid sinistri, uel Sacerdotibus, uel Alguazinis euenerit, totus pagus teneatur ad poenam, nisi manifeste de auctore sceleris appareat, quasi culpa eorum euenerit, sicut facile credi potest. praeficiantur tamen huic rei homines Deum timentes, et mites, ut eos benigne tractet. et, ut, neque Alguazinus, neque Sacerdos aliquid ab eis extorqueant, aliunde habeant aliquod salarium, saltem primis decem annis, postea enim res melius constitui poterunt.

Obrineatur a Sanctissimo Romano Pótifice amplissima facultas pro his Episcopis, qui huiusmodi homines habent in suis dioecesibus, absoluendi eos a quibuscumque grauissimis criminibus, et dispensandi ob matrimonia in casibus prohibitis contracta, atque etiam, ut illis, qui duxerint plures uxores, possint cedere, ut cum illa maneat, quae uideatur Episcopo commodior ad fidem Christianam conseruandam. et ut gratis dispensatio, et omnia huiusmodi

iusmodi dentur.

Ut eisdem gratis, et non difficiliter concedatur dispensatio a propriis Episcopis contrahendis matrimonia in quarto, tertio, et aliquando in secundo gradu consanguinitatis, uel affinitatis, quando uidebitur inter hosce coniuges facilius uera fides posse conseruari. nam Diuus Gregorius in responsione 7. ad interrogationes Augustini Episcopi Anglorum, ut Neophitis Anglorum multo plus, quam alijs antiquis Christianis in hisce gradibus indulgeretur, concessit. quod Higmarus cap. 2. sui libelli refert, et ualde probat. ad hoc etiam c. fin. de diuor. omnino referendum est.

Statuatur, nullum posse ab uno pago ad alium transmigrare, nisi habita facultate in scriptis ab Illustrissimo Vicerege. nam alias, fugerent ab illis dominis, qui procurarent eos conuerti, ad alios, qui eos compendii causa, uellent in Mahumetana secta cōseruare. quae esset maxima occasio iurgiorum inter ipsos dominos.

Haec mihi uisa sunt consideratione non indigna: quibus tamen non dubito multo
plura

214. *liber...*
 plura inueniri posse, modo illi, quibus ex officio in eam rem incumbendum est, sicut debent, ita totam hanc rem diligenter considerare uelint.

F I N I S.

Imprimatur, Frater Eustachius Luca-
tellus, Promagister Sacri Palatii.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

TR

Si

a